ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΞΣΤ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14-115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308 | 1/15 ΜΑΪΟΥ 1989 | ΑΡΙΘ. 7

ΠΑΣΧΑΛΙΟΣ ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Σ Ε Ρ Α Φ Ε Ι Μ

Πρὸς τὸ πλήρωμα

τῆς καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς.

Χριστὸς ἀνέστη, ἡ ζωὴ τῶν ἁπάντων, ἀγαπητοί μου.

Αὐτὸ τὸ παμμέγιστο καὶ θεμελιῶδες γεγονὸς τῆς πίστεώς μας εἶναι συγχρόνως καὶ τὸ μόνο κοσμοχαρμόσυνο στὴν παγκόσμια ἱστορία τῶν περιπετειῶν καὶ τῶν θλίψεων τοῦ ἀνθρώπου. Γιατὶ ἡ Ἀνάσταση εἶναι νίκη τοῦ ἀνθρώπου στὸ πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου. Στὸ πρόσωπο τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ δὲν ἀνίσταται ἡ θεϊκὴ φύση, ἀλλὰ ἡ ἀνθρώπινη φύση, ἡ φύση τοῦ Ἀδάμ. Καὶ ἐπιπλέον, ἀνακεφαλαιώνεται ὅλη ἡ δημιουργία, τὰ πάντα πληροῦνται ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως, καὶ ἐκπληρώνεται ὁ σκοπὸς τῆς δημιουργίας τους. Νά, λοιπόν, ὁ λόγος τῆς πανανθρώπινης καὶ παγκόσμιας χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως.

Ἀλλ' ὅμως, πρὶν ἀπὸ τὴ χαρὰ προηγήθηκε ἡ ὀδύνη, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν Ἀνάσταση ὁ ζωοποιὸς γιὰ μᾶς θάνατος τοῦ Σωτῆρος. «Σταυρὸν ὑπομείνας δι' ἡμᾶς, θανάτῳ θάνατον ὤλεσεν» ὁμολογοῦμε. Δόξα τοῦ Ἀναστάντος εἶναι ὁ Σταυρός, μὲ τὸν ὁποῖο «ἥνωσε τὰ τὸ πρὶν διεστῶτα».

Ἂς μὴ μείνουμε, λοιπόν, μόνο στὴν πανσωστικὴ λαμπρότητα τῆς Ἀναστάσεως, παραθεωρώντας ἢ λησμονώντας τὸ ζωοποιὸ Πάθος. Εἴμαστε ἡ κατ' ἐξοχὴν Ἐκκλησία τῆς Ἀναστάσεως, γιατὶ εἴμαστε πραγματικὰ κοινωνοὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ Σταυροῦ. Ἡ Ὀρθοδοξία εἶναι Ἀναστάσιμη, γιατὶ πρωτίστως εἶναι Ἐσταυρωμένη.

Ἀλλ' ὅμως, ὡς ἐσταυρωμένη καὶ ἀναστημένη μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, ὑπόσχεται σὲ ὅσους τὴν ἀκολουθοῦν ὄχι τὴ νεκρότητα, ἀλλὰ τὴ ζωή· ὄχι τὴν ἐκμηδένιση καὶ τὴ φθορά, ἀλλὰ τὴν ἀνάσταση καὶ τὴν ἀφθαρσία. Αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη διέξοδος στὰ ὑπαρξιακὰ ἀδιέξοδα, τὰ ὁποῖα καταταλαιπωροῦν τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο, τὸν ἄνθρωπο τῶν πολλῶν (θεωρητικὰ) δικαιωμάτων, ποὺ ὅμως καταδικάζεται νὰ ζεῖ μιὰ προγραμματισμένη, κατευθυνόμενη καὶ ἀνελεύθερη ζωή.

Εἶναι γεγονὸς —θλιβερὸ καὶ ἀποκαρδιωτικὸ— ὅτι ὁ ἄνθρωπος σήμερα ἀναγκάζεται νὰ ὑποταχθεῖ σὲ μιὰ ἄνευ προηγουμένου ἀλλοτρίωση, σὲ μιὰ ἀποξένωση ἀπὸ τὶς ὑπαρκτικές του δυνατότητες, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσει ποικίλα συμφέροντα καὶ σκοπιμότητες. Ἔπαυσε νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐνεργεῖ ὡς ἐλεύθερη προσωπικότητα, ποὺ ὁ Θεὸς τῆς ἔδωσε τὸ προνόμιο καὶ τὴν εὐθύνη τῆς προσωπικῆς ζωῆς. Τὸν ἔχουν πείσει, ὅτι εἶναι ἁπλῶς καὶ μόνο μία ἀριθμητικὴ μονάδα τῶν κάθε εἴδους δημοσκοπήσεων, καὶ ὄχι μιὰ μοναδικὴ καὶ ἀνεπανάληπτη προσωπικὴ ὀντότητα. Γι' αὐτὸ καὶ συμπεριφέρεται ἀπρόσωπα καὶ ἀνεύθυνα, σπασμωδικὰ καὶ βίαια, φθάνοντας στὸ σημεῖο νὰ διαπράξει πράξεις ποὺ ἐξευτελίζουν τὴν ἀνθρωπιά του, ἀλλὰ καὶ ἀμφισβητοῦν τὴν ἐλευθερία, καταπατοῦν τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ ἀπειλοῦν τὴ ζωὴ τῶν συνανθρώπων του.

Καιρὸς εἶναι, ἀγαπητοί μου, νὰ ἀντιστρέψουμε τοὺς ὅρους. Ὁ Κύριός μας ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, γιὰ νὰ ζήσουμε ἐμεῖς· καὶ σ' αὐτὸ τὸ «ἐμεῖς» ἀνήκουν καὶ οἱ σταυρωτές Του, οἱ ἐχθροί Του, οἱ ἀρνητές Του, ἐφ' ὅσον Ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν πλευρά Του τοὺς πάντες δέχεται καὶ κανένα δὲν ἀποκλείει.

Ἂς ἀρχίσουμε κι ἐμεῖς νὰ σκεπτόμαστε καὶ

ΕΟΡΤΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ(*)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Παναγιώτατε καὶ Θειότατε Ἀρχιεπίσκοπε Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ τῆς ἡμῶν Μετριότητος, κύριε Δημήτριε, τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Χριστὸς ἀνέστη.

Εὐλογητὸν τὸ ὄνομα Αὐτοῦ· ἀναστὰς γὰρ ἐκ νεκρῶν καὶ τὸν ᾅδην σκυλεύσας ἐπλήρωσε τὰ σύμπαντα εὐωδίας, χαρὰν ἡμῖν τοῖς εἰς Αὐτὸν πιστεύουσι βραβεύσας καὶ εἰρήνην ἀναφαίρετον, χαίρετε προσειπὼν καὶ ἐν Ἐμοὶ εἰρηνεύετε.

Δι᾿ ὃ καὶ ἡμεῖς ἐν Αὐτῷ τῷ δι᾿ ἡμᾶς παθόντι καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἀναστάντι Χριστῷ ἀδελφικῶς Ὑμᾶς περιπτυσσόμενοι εὐχόμεθα, ὅπως ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ χαρὰ ἡ διὰ τοῦ Σταυροῦ τῷ κόσμῳ ἐλθοῦσα ἐσαεὶ συμπαραμένουσαι Ὑμῖν καὶ τὴν ἐν Πνεύματι ἀδελφικὴν ἡμῶν ἐπικοινωνίαν ἐν τῇ αὐτῇ ἁγίᾳ ὁμολογίᾳ διέπουσαί τε καὶ ρυθμίζουσαι βασιλεύωσιν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, ὑπὲρ ἀλλήλων ἀνυστάκτως μεριμνώντων τε καὶ γηθοσύνως ᾀδόντων τὸν ἐπινίκιον ὕμνον

Χριστὸς ἀνέστη.

Ἐνδυναμοῦσθε τοίνυν ἐν τῷ ἐν δόξῃ ἀναστάντι Σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, τῷ Θεῷ ἡμῶν, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος Αὐτοῦ, Δέσποτα Παναγιώτατε καὶ θειότατε, ὑπ᾿ Αὐτοῦ κρατυνόμενος καὶ ὑγιείᾳ ἀμφιλαφεῖ περικοσμούμενος καὶ ἐπὶ μήκιστον ἀρχιεράτευε ἐπ᾿ ἀγαθῷ καὶ κλέει τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἧς τὴν ἐπιστασίαν Ὑμῖν ἐνεχειρίσατο ἡ φιλάνθρωπος Αὐτοῦ γνώμη.

Ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ αὖθις κατασπαζόμενοι Ὑμᾶς μετὰ τῆς ἐν Χριστῷ ἀναστάντι ἀγάπης καὶ τιμῆς διατελοῦμεν.

Ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς
† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Πρόεδρος

* Ἀνάλογα Γράμματα ἀπεστάλησαν καὶ πρὸς πάντας τοὺς λοιποὺς Ὀρθοδόξους Πατριάρχας καὶ τοὺς Ἀρχηγοὺς τῶν Ὀρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

νὰ ζοῦμε καὶ νὰ ἐνεργοῦμε μὲ τὴ «λογική» τοῦ Σταυροῦ καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως. Ὡς χριστιανοὶ ἔχουμε τὴν εὐθύνη, ποὺ εἶναι καὶ προνόμιο, νὰ ἀγαποῦμε, νὰ σταυρωνόμαστε ἐμεῖς στὴ θέση τῶν ἄλλων, νὰ θυσιάζουμε κάθε τι ατομικό, γιὰ νὰ ὑπερασπίζουμε τὴ ζωὴ καὶ τὴ χαρὰ τῶν συνανθρώπων μας. Σ' αὐτὸ συνίσταται ἡ ζωὴ ἡ χριστιανική, ἡ προσωπικὴ ζωή· ποὺ δὲν βλέπει γύρω της ἀντιπάλους καὶ ἀνταγωνιστές, ἀλλὰ ζωντανὲς καὶ ἔμψυχες εἰκόνες τοῦ Σταυρωθέντος καὶ Ἀναστάντος, ἀδελφοὺς καὶ οἰκείους, συν-ανθρώπους καὶ «πλησίον», ποὺ δὲν ἀναγνωρίζει σὲ καμιὰ σκοπιμότητα (ὅσο εὔλογη ἢ ἱερὴ κι ἂν φαίνεται) τὸ δικαίωμα νὰ περιφρονεῖ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὸ ὁποῖο ὁ Κύριος μᾶς ἐξαγόρασε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ τὸν θάνατο, μᾶς συμφιλίωσε, μᾶς εἰρηνοποίησε, μᾶς ἀδελφοποίησε, μᾶς ἕνωσε καὶ μᾶς ἔσωσε ὡς μέλη τοῦ Σώματός Του.

Χριστὸς ἀνέστη, ἀγαπητοί μου. Ἡ Ἀνάσταση διὰ τοῦ Σταυροῦ εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς συμφιλιώσεως, τὸ πανηγύρι τῆς ἀδελφοσύνης, ἡ χαρὰ τῆς κοινωνίας, ἡ ζωὴ τῆς εἰρήνης.

«Ἀναστάσεως ἡμέρα, καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει καὶ ἀλλήλους περιπτυξώμεθα». Αὐτὸ τὸ μήνυμα τῆς ἀγάπης ποὺ σταυρώνεται, ἀντὶ νὰ σταυρώνει, καὶ ποὺ γι' αὐτὸ ζεῖ, ἂς τὸ κάνουμε ἄθλημα καὶ τρόπο ζωῆς πάντοτε καὶ ἰδιαίτερα κατὰ τὴν ἐφετινὴ περίοδο τοῦ Πάσχα, ἕως τὴν Ἀνάληψη καὶ τὴν Πεντηκοστή. Καὶ νὰ μὴν ἐκτραποῦμε σὲ πράξεις ποὺ θὰ βεβηλώσουν τὴ δωρεὰ τῆς Ἀναστάσεως, τὴ δωρεὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀδελφοσύνης.

Μὲ πατρικὸ ἀσπασμὸ ἀγάπης
καὶ ὁλοκάρδιες εὐχὲς ἐν Χριστῷ Ἀναστάντι

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΕΠΙ ΤΩι ΠΑΣΧΑι

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΕΛΕΩι ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩι ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΧΑΡΙΝ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΝ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΩΣ ΑΝΑΣΤΑΝΤΟΣ
ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ἐφθάσαμεν καὶ πάλιν, μὲ τὴν χάριν τοῦ Πανοικτίρμονος Θεοῦ εἰς τὸ Πάσχα τῆς σωτηρίας ἡμῶν, τὴν ἑορτὴν τῶν ἑορτῶν καὶ πανήγυριν τῶν πανηγύρεων. Διανύσαντες τὴν μακρὰν καὶ ἐπίπονον περίοδον τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς· καθαρθέντες τὰς αἰσθήσεις διὰ τῆς θεοδότου νηστείας· διελθόντες διὰ τῆς στενῆς πύλης τοῦ Σταυροῦ, διὰ τῆς ὁποίας πρῶτος διῆλθεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς σωτηρίας ἡμῶν· προσκυνήσαντες τὸ τίμιον ἑκούσιον πάθος Του καὶ τὴν ζωοποιὸν τριήμερον ταφήν Του· γευόμεθα ἤδη τῆς πλουσίας Τραπέζης Θείας Βασιλείας, Βασιλείας ἀγάπης, συγγνώμης καὶ εἰρήνης, Βασιλείας ἀνεσπέρου φωτός.

Ἐν μέσῳ τῆς λαμπρᾶς ταύτης πανηγύρεως ἅπαντες οἱ κατὰ τὴν οἰκουμένην πιστοὶ ἀνταλλάσσομεν τὸν ἀσπασμὸν τῆς ἀγάπης, συγχωροῦντες τῇ Ἀναστάσει πάντα τὰ πρὸς ἀλλήλους πταίσματα, καὶ ἀντλοῦντες δύναμιν, πίστιν καὶ αἰσιοδοξίαν ἐκ τῆς νίκης τῆς ζωῆς ἐπὶ τοῦ θανάτου, τῆς ἀγάπης ἐπὶ τοῦ μίσους, τοῦ φωτὸς ἐπὶ τοῦ σκότους.

Ὄντως, ἀδελφοὶ ἀγαπητοὶ καὶ τέκνα περιπόθητα, ὄντως σήμερον «τὰ πάντα πεπλήρωται φωτός, οὐρανός τε καὶ γῆ καὶ τὰ καταχθόνια». Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου οὐδὲν σημεῖον τῆς κτίσεως ἀφῆκε σκοτεινόν. Ἔλαμψε δι' αὐτῆς «φῶς ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου». Δὲν ἔχει πλέον θέσιν εἰς τὴν ζωήν μας ἡ ἀπελπισία καὶ ἡ ἀπόγνωσις. Ὅσον σκοτεινὰ καὶ ἂν ἐμφανίζωνται τὰ πράγματα· ὅσον ἀπειλητικὰ καὶ ἂν φαίνωνται τὰ ἀδιέξοδα εἰς τὴν ζωήν μας· ὑπάρχει φῶς, φῶς εἰς τὸ τέλος τῆς Ἱστορίας, εἰς τὴν τελικὴν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων.

Μήνυμα, λοιπόν, αἰσιοδοξίας εἶναι τὸ πρῶτον μήνυμα πού φέρει ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου πρὸς πάντα ἄνθρωπον. Μήνυμα, τοῦ ὁποίου τόσην ἀνάγκην ἔχει ὁ ἄνθρωπος κάθε ἐποχῆς, καὶ μάλιστα ὁ ἄνθρωπος τῶν ἡμερῶν μας, ὁ ὁποῖος ἀρχίζει πλέον νὰ διαπιστώνῃ κατὰ τρόπον τραγικὸν τὸ ἀδιέξοδον, εἰς τὸ ὁποῖον τὸν ἔχει ὁδηγήσει ἡ αὐτονόμησίς του ἔναντι τοῦ Θεοῦ, ἡ προσδοκία ὅτι διὰ τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης θὰ ἐδημιούργει παραδείσους.

Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου μαρτυρεῖ κατὰ τρόπον πανηγυρικὸν περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ νὰ ἐξάγῃ ἐκ τῶν ἀδιεξόδων φῶς καὶ ἐκ τῶν τάφων ζωὴν αἰώνιον. Ὁ ἀναστὰς Κύριος ἵσταται ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἱστορίας ὡς ἡ πλέον πειστικὴ μαρτυρία περὶ τοῦ ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὅτι ἀρκεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ εἶναι ἡνωμένος μετὰ τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ κατορθώσῃ τὸ ἀκατόρθωτον.

Ἀλλ' ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου δὲν φέρει μόνον τὸ μήνυμα τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς χάριτός Του. Ὁ εὐαγγελιστὴς τῆς Ἀναστασίμου Θείας Λειτουργίας, ὁ ὁποῖος συμβαίνει νὰ εἶναι καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς τῆς ἀγάπης, τονίζει εἰς τὴν εὐαγγελικὴν περικοπὴν τῆς μεγάλης αὐτῆς ἡμέρας ὅτι «ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος», καὶ ὅτι, ἐνῷ ὁ Νόμος ἐδόθη διὰ τοῦ Μωϋσέως, «ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο».

Χάρις εἶναι ὅ,τι μᾶς δίδει κανείς, χωρὶς νὰ μᾶς τὸ ὀφείλῃ εἶναι ἐλευθέρα δωρεὰ ἀγάπης. Χάρις εἶναι ὅ,τι παραβλέπει τὴν ἀναξιότητά μας καὶ προσφέρεται εἰς πεῖσμα της. Χάρις εἶναι ὅ,τι ὑπερβαίνει τὸν νόμον, χωρὶς νὰ τὸν καταργῇ. Χάρις εἶναι ὁ ἀπαραίτητος συνοδὸς τῆς ἀληθείας, χωρὶς τὸν ὁποῖον ἡ ἀλήθεια μετατρέπεται εἰς τύραννον καὶ εἰς λογικὸν σχῆμα. Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ, τὸ Ὁποῖον μᾶς προσφέρεται ὡς «ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός», καὶ βιοῦται ὡς «ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», δηλαδὴ ὡς γεγονὸς ἐκκλησιαστικόν, ὡς κοινωνία ἀγάπης καὶ ὄχι ὡς ἀτομικὸν κτῆμα.

Τοιαύτης, λοιπόν, χάριτος μέτοχοι καὶ ἐκφρασταὶ εἴμεθα πάντες ὅσοι ἀναφωνοῦμεν «ἐν ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ» τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» κατὰ τὴν νύκτα ταύτην. Τὸ φῶς τῶν λαμπάδων μας γεμίζει τὰς καρδίας μας ἀπὸ αἰσιοδοξίαν καὶ χάριν, χάριν πλουσίαν

ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΓΕΝΕΤΗΣΙΟΥ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΕΩΣ*

9) Αἱ νευροψυχικαὶ διαταραχαὶ καὶ ἀνωμαλίαι, αἱ ὁποῖαι ἐνίοτε παρουσιάζονται ὡς ἀποτέλεσμα ἐγκρατείας, εἰς τὴν πραγματικότητα εἶναι καρπὸς ἐλλείψεως ἐσωτερικῆς καὶ ὡλοκληρωμένης ἁγνείας καὶ σωφροσύνης. Ἡ ἀληθὴς ἁγνεία, ἥτις δὲν εἶναι ἐξωτερικὴ μόνον ἀποχὴ ἐξ ὡρισμένων πράξεων, ἀλλ' εἶναί τι πολὺ βαθύτερον καὶ ἀρτιώτερον, διαποτίζει πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῶν σκέψεων καὶ τῶν συναισθηματικῶν καταστάσεων μέχρι τῶν βουλητικῶν ἀποφάσεων καὶ τῶν ἐξωτερικῶν πράξεων καὶ ἐκδηλώσεων αὐτοῦ. Ὅταν τις μολύνῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ δι' ἀκαταλλήλων σκέψεων καὶ παραστάσεων, ὅταν ἐγκαταλείπῃ τὴν φαντασίαν αὐτοῦ, διὰ νὰ περιεργάζεται ἀνεμποδίστως διεγερτικὰς εἰκόνας καὶ παραστάσεις, ὅταν ὁ ψυχοσωματικὸς αὐτοῦ ὀργανισμὸς ποθῇ σφοδρῶς τὰς παρανόμους γενετησίας ἡδονὰς καὶ ἀπολαύσεις, τότε οὗτος οὐδόλως εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ἁγνός, ἔστω καὶ ἐὰν τὴν τελευταίαν στιγμὴν συγκρατῇ ἑαυτὸν καὶ δὲν διαπράττῃ τὴν ἁμαρτίαν ἐξωτερικῶς. Οὗτος εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ ὑποστῇ νευροψυχικὸν κλονισμὸν ἢ ἄλλας ὀργανικὰς διαταραχάς, ἐφ' ὅσον βιαίως ἀναστέλλει τὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς πράξεως, τὴν ὁποίαν ποθεῖ διακαῶς ὁ ψυχοσωματικὸς ὀργανισμός. Εἶναι φανερόν, ὅτι αἱ διαταραχαὶ αὗται δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα γενετησίου ἐγκρατείας, ἀλλ' ἀντιθέτως ἀποτέλεσμα ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς ἀκρατείας, ἡ ὁποία μόνον κατὰ τὸ τελευταῖον στάδιον προσπαθεῖ νὰ μεταμορφωθῇ εἰς ἐγκράτειαν.

Ἡ καθ' ὅλου ἀγωγὴ πρέπει νὰ καταστήσῃ εἰς τοὺς νέους σαφὲς καὶ γνωστόν, ὅτι οἱ κορυφαῖοι ἐκπρόσωποι τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης εἴτε ὡς ἄτομα, εἴτε ὁμαδικῶς ἐν συνεδρίοις ἔχουν διακηρύξει, ὅτι ἡ ἀληθὴς καὶ ὡλοκληρωμένη ἁγνεία οὐ μόνον δὲν βλάπτει τὴν ὑγίειαν, ἀλλ' ἀντιθέτως εἶναι σπουδαῖος παράγων ψυχοσωματικῆς εὐεξίας καὶ εὐρωστίας[15]. Ἀπὸ καθαρῶς χριστιανικῆς σκοπιᾶς ἡ ἀγωγὴ δέον ἐπὶ πλέον νὰ ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῶν ψυχικῶν καὶ πνευματικῶν βλαβερῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐλευθέρας ἱκανοποιήσεως τοῦ σεξουαλικοῦ ἐνστίκτου. Αὐτὴ ἐξασθενίζει τὸν πνευματικὸν βίον, ἀπονεκρώνει τὰς ἀνωτέρας ἀξιολογικὰς ῥοπὰς τῆς ψυχῆς, τὰ εὐγενῆ ὄνειρα καὶ σχέδια, παραλύει τὰς βουλητικὰς δυνάμεις, τὴν ἀγωνιστικὴν διάθεσιν καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὴν πνευματικὴν ὑποδούλωσιν. Ὁ Λένιν, ὁ ὁποῖος ἐθεώρει τὸν ἐλεύθερον ἔρωτα διαφορετικὴν μορφὴν «ἀστικοῦ οἴκου ἀνο-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 213 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους

15. Σχετικὰς ἰατρικὰς διακηρύξεις βλ. λ.χ. ἐν: Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Μαθήματα Κατηχητικῆς ἢ Χριστιανικῆς Παιδαγωγικῆς, σ. 229-231, ἔνθα ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι παραπομπαί.

καὶ ἀπροϋπόθετον πρὸς πάντα ἄνθρωπον. Χάριν ἀντὶ χάριτος παρέχοντες εἰς ἀλλήλους κατὰ τὸ μέτρον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ «ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ», ἂς δοξολογήσωμεν ἐν ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς τὸν Ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, διακηρύττοντες πανταχοῦ ὅτι «ἀληθῶς ἀνέστη ὁ Κύριος»!

Τὸ μήνυμα τοῦτο τῆς χάριτος, τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἐλπίδος ἀποστέλλοντες ἐκ τῆς πρώτης ταύτης τῶν Ὀρθοδόξων καθέδρας πρὸς πάντας, ἀσπαζόμεθα φιλήματι ἑορτίῳ τοὺς Μακαριωτάτους καὶ Ἱερωτάτους Προκαθημένους τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, καὶ πᾶσαν τὴν σεβασμίαν Ἱεραρχίαν τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἀποστολικοῦ Θρόνου καὶ τῆς καθόλου Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, εὐλογοῦντες σύμπαντα τὸν εὐαγῆ κλῆρον καὶ τὸν πιστὸν λαόν, ἀπευθύνομεν δὲ ἐγκάρδιον ἀναστάσιμον χαιρετισμὸν πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, μετὰ τῶν ὁποίων ἐν διαλόγῳ ἀγάπης καὶ ἀληθείας διατελοῦμεν, εὐχόμενοι πρὸς πάντας πλουσίαν τὴν εὐλογίαν καὶ χάριν τοῦ Ἀναστάντος Κυρίου ἐπ' ἀγαθῷ καὶ σωτηρίᾳ τοῦ κόσμου παντός.

Χριστὸς Ἀνέστη, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης πάντων ὑμῶν.

χῆς» καὶ γνώρισμα ἀποσυνθέσεως, ἔλεγε δι' ἕνα νέον: «Ὡραῖος προικισμένος νέος! Φοβοῦμαι, ὅτι παρ' ὅλα αὐτὰ τίποτε τὸ ἀξιόλογο δὲν θὰ βγεῖ ἀπὸ αὐτόν. Αὐτὸς ρεμβάζει καὶ ρίχνεται ἀπὸ τὴ μιὰ ἐρωτικὴ περιπέτεια στὴν ἄλλη. Αὐτὸ δὲν χρησιμεύει σὲ τίποτε, οὔτε στὸν πολιτικὸ ἀγώνα, οὔτε στὴν ἐπανάσταση»[16].

Ἡ ζωὴ τῶν ἐλευθέρων σεξουαλικῶν σχέσεων πλήττει καιρίως τὸ οὐσιωδέστερον στοιχεῖον τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, δηλ. τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ Πλάτων εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς «Πολιτείας» του καταχωρίζει τὴν ἀπάντησιν, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ Σοφοκλῆς, ὅταν ἠρωτήθη ποίαν στάσιν ἔλαβεν οὗτος ἔναντι τῶν ἠθικῶν παρεκτροπῶν. «Ἀσμεναίτατα μέντοι αὐτὸ ἀπέφυγον, εἶπεν, ὥσπερ λυττῶντά τινα καὶ ἄγριον δεσπότην ἀποφυγών». Χαρακτηρίζει δὲ τὴν ἀποφυγὴν ταύτην ὡς ἰσοδυναμοῦσαν πρὸς τὸ «δεσποτῶν πολλῶν καὶ μαινομένων ἀπηλλάχθαι»[17]. Διὰ τῆς ἐλευθέρας γενετησίου ζωῆς «αὐξάνεται σφοδρῶς ἡ δουλεία τοῦ ἀνθρώπου καὶ μάλιστα τόσον περισσότερον, ὅσον ἰσχυροποιεῖται ὀλεθρίως ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἐνδιαφέροντος εἰς μόνην τὴν ἡδονήν. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι σήμερον συνιστοῦν τοιαῦτα πράγματα, οὐδόλως συναισθάνονται τὸν κρημνόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἄγεταί τις τοιουτοτρόπως»[18].

Ὅθεν ἡ ὑγιὴς ἀγωγὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνεχθῇ συμβιβασμοὺς μετὰ βιοθεωρίας, ὁδηγούσης εἰς τὰ δεσμὰ τῆς πνευματικῆς δουλείας καὶ εἰς τὸν παντὸς εἴδους ἐκφυλισμόν.

10) Ἡ ὑγιὴς γενετήσιος διαπαιδαγώγησις πρέπει νὰ βοηθήσῃ τοὺς νέους νὰ ἀπαλλαγοῦν ἐκ τῶν ἐγωϊστικῶν κριτηρίων, τὰ ὁποῖα συνήθως χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἀξιολόγησιν τῆς γενετησίου ἐλευθερίας. Ὁ νέος πρέπει νὰ κατανοήσῃ ὅτι ὁ «ἐλεύθερος ἔρως» εἶναι ἀπαράδεκτος οὐ μόνον ἐξ ἐπόψεως βιολογικῆς καὶ ψυχοσωματικῆς ὑγιεινῆς, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐπόψεως κοινωνικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς.

16. Α. Φ. Σίσκιν, Μαρξιστικὴ Ἠθική, μτφρ. ἀπ' τὰ ρωσικὰ Β. Καμπίτση, Ἀθήνα, σ. 431.

17. Π. Μελίτη, Ζωὴ ἀξία καὶ φυσιολογική, περ. «Ἀκτῖνες», ἔτος 1946, σ. 122.

18. Fr. Wilh. Foerster, Sexualethik und Sexualpädagogik, Kempten 1932, σ. 108.

Οἱ νέοι πρέπει νὰ διδαχθοῦν νὰ ἀντιμετωπίζουν πάντοτε ρεαλιστικῶς τὴν πραγματικότητα μετὰ συνεπείας καὶ ἀκεραιότητος. Ἡ ὠμὴ πραγματικότης εἶναι, ὅτι οἱ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας κοπτόμενοι ὀπαδοὶ τῆς γενετησίου ἐλευθερίας περιπίπτουν εἰς τὴν ἑξῆς αὐτοαντίφασιν: Θέλουν ἐλευθερίαν καὶ εὐκινησίαν διὰ τοὺς γευομένους τοῦ «ἐλευθέρου ἔρωτος», ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐνδεχομένους νόθους καρποὺς αὐτοῦ ἀπαιτοῦν εἴτε τὴν διὰ τῶν ἐκτρώσεων θανάτωσίν των εἴτε τὸν στραγγαλισμὸν τῆς ἐλευθέρας ἀναπτύξεως τῆς προσωπικότητός των διὰ τῆς ἐλλείψεως τῆς οἰκογενειακῆς ἀτμοσφαίρας καὶ θαλπωρῆς καὶ διὰ τῆς ὁμοιομορφίας, τῆς ἰσοπεδώσεως καὶ τῆς αὐστηρᾶς πειθαρχίας τῶν κρατικῶν βρεφοκομείων καὶ παιδικῶν ἀσύλων. Οὐδεὶς τίμιος ἄνθρωπος εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθῇ τὴν ἀντινομίαν αὐτήν.

Ἔπειτα ἓν κοινωνικὸν καθεστὼς καὶ μία κοινωνικὴ συνήθεια οὐδέποτε εἶναι δυνατὸν νὰ δικαιωθοῦν ἀνθρωπιστικῶς καὶ ἠθικῶς, ἐφ' ὅσον ἡ δυνατότης τῆς συνεχίσεως τοῦ καθεστῶτος καὶ τῆς συνηθείας αὐτῆς προϋποθέτει τὴν ὕπαρξιν ἀποτυχημένων καὶ ναυαγισμένων ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων, αἱ ὁποῖαι ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς πράγματα καὶ ὡς καταναλωτικὰ ἀντικείμενα ἡδονῆς καὶ εἰς τὴν θέσιν τῶν ὁποίων οὐδέποτε εἷς νέος θὰ ἤθελε νὰ εἶναι λ.χ. ἡ ἀδελφή του ἢ ἡ θυγάτηρ του ἢ ἡ μέλλουσα σύζυγός του ἢ νὰ ἦτο ἡ μήτηρ του, ὅταν ἦτο νέα.

Ἡ ἐγωϊστικὴ ἱκανοποίησις τῶν ὀρέξεων τοῦ ἑνὸς διὰ τοῦ «ἐλευθέρου ἔρωτος» προϋποθέτει ὁπωσδήποτε τὴν ὕπαρξιν δυστυχῶν ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων, αἱ ὁποῖαι παρασύρονται εἰς τὴν διαφθορὰν εἴτε ἐκ τῆς πτωχείας, εἴτε ἐκ τῆς ψευδαισθήσεως τῶν ἀπατηλῶν ὑποσχέσεων ἀγάπης κ.ο.κ. Δὲν ἔχει σημασίαν, ἐὰν αἱ ὑπάρξεις αὐταὶ διὰ τῆς συγκαταθέσεως τῆς θελήσεώς των ἢ καὶ λίαν εὐχαρίστως γίνωνται ὄργανα ἱκανοποιήσεως διαφόρων ὀρέξεων. Αὐτὸ δὲν δικαιώνει τὸν ἐρωτικὸν σύντροφον, ὡς δὲν δικαιώνει κοινωνικῶς καὶ ἀνθρωπιστικῶς τὸν ἔμπορον ναρκωτικῶν τὸ ὅτι ὁ μορφινομανὴς εὐχαρίστως καὶ μὲ τὴν θέλησίν του ἀγοράζει τὸ ναρκωτικόν.

Οἱ νέοι μας πρέπει νὰ συνειδητοποιήσουν,

ὅτι αἱ ἐλεύθεραι γενετήσιοι σχέσεις μεταβάλλονται κυριολεκτικῶς εἰς βδελυρὸν παίγνιον, ὅταν χρησιμοποιοῦν τὰς ὑποκριτικὰς ὑποσχέσεις τῆς αἰωνίας ἀγάπης, τὴν ὁποίαν κυριολεκτικῶς βεβηλώνουν, καὶ ὅταν ἀδιαφοροῦν διὰ τὰς ἀναστατώσεις, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦνται εἰς νεανικὰς ὑπάρξεις, αἱ ὁποῖαι εἰς τὸ τέλος βυθίζονται εἰς τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ τὴν ἀπελπισίαν. Ἀληθῶς — ἕνεκα τῆς ὑπὸ τοῦ ψευδοφεμινισμοῦ προπαγανδιζομένης «σεξουαλικῆς ἀπελευθερώσεως» — «πόσα κορίτσια, ξεγελασμένα ἀπ' τὶς μοντέρνες ἰδέες, δὲν ἠθέλησαν νὰ πειραματισθοῦν μὲ τὶς ἐλεύθερες ἑνώσεις, γιὰ νὰ ἰδοῦν ἔπειτα τὰ ὄνειρά τους σβησμένα, τὰ νειᾶτα τους χαμένα, τὸν ἑαυτόν τους στὸ περιθώριο τῆς ζωῆς...; Ἐὰν ἡ πίκρα τους καὶ τὸ σκληρὸ παράπονό τους μποροῦσαν ἀνεμπόδιστα νὰ βροῦν τὸ ξέσπασμα τοῦ θρήνου, οἱ γοερὲς κραυγὲς θὰ πλημμύριζαν τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ θὰ ἀρκοῦσαν αὐτὲς μονάχα, γιὰ νὰ κατασιγάσουν τῆς ἀρνητικῆς ὑποκρισίας τὰ δολερὰ τραγούδια»[19].

Οἱ νέοι πρέπει νὰ καθοδηγηθοῦν, διὰ νὰ ἀπαλλάσσωνται τῶν ἐγωϊστικῶν κριτηρίων καὶ διὰ νὰ ἀντικρύζουν μετὰ σεβασμοῦ πᾶσαν νέαν, τὴν ὁποίαν θὰ συναντοῦν[20].

Ἡ ἀγωγὴ πρέπει νὰ βοηθήσῃ ἰδιαιτέρως τὰς νεάνιδας νὰ κατανοήσουν, ὅτι οἱ κίνδυνοι δι' αὐτὰς δημιουργοῦνται ἐκ τοῦ ὅτι αὗται ἐκφράζουν τὰ συναισθήματά των κατὰ τρόπον διάφορον ἐκείνου, ὅστις χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν νέων, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι αὗται ἤδη εἰς ἡλικίαν 17 ἢ 18 ἐτῶν δύνανται νὰ σκέπτωνται σοβαρῶς διὰ τὸν ἀληθινὸν σύντροφον τῆς ζωῆς των καὶ νὰ ἀποβλέπουν σοβαρῶς εἰς τὸν γάμον, ἐνῷ οἱ νέοι τῆς αὐτῆς ἡλικίας κατὰ κανόνα θέλουν πρῶτον νὰ σταδιοδρομήσουν καὶ βραδύτερον νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸ ζήτημα τῆς δημιουργίας οἰκογενείας. Ἐὰν ἐξ ἐπιπολαιότητος ἢ κακῶς νοουμένης «συμπόνοιας» ὑποχωρήσουν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν στερουμένων ἱπποτισμοῦ καὶ ὑποκριτικῶς συμπεριφερομένων νέων καὶ εἴπουν ἅπαξ τὸ «ναί», τότε εἰς τὴν δευτέραν ἢ τρίτην φορὰν εἶναι δυσκολώτερον νὰ εἴπουν τὸ «ὄχι». Καὶ ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα νὰ ἀντιληφθῇ ἡ νέα ὅτι ἐξηπατήθη εἰς τὰς προσδοκίας της, τότε, διὰ νὰ ὑπερνικήσῃ τὸ αἴσθημα τῆς ἀποτυχίας ἢ τῆς μειονεξίας ἢ τῆς αἰσχύνης, εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ εἴπῃ τρόπον τινὰ εἰς τὸν ἑαυτόν της: «Ἀσφαλῶς δὲν βρῆκα αὐτό, ποὺ νοστάλγησα. Ἀλλὰ γιατὶ νὰ ὑστερῶ ἀπὸ τοὺς ἄνδρες; Ἂς ἀναζητήσω κι ἐγὼ τουλάχιστον τὴ σωματικὴ ἱκανοποίηση. Κι ἂν δὲν τὸ ἐπιτύχω μὲ τὸν πρῶτο, μπορεῖ νὰ τὸ ἐπιτύχω καλύτερα μὲ ἕνα ἄλλον ἢ μὲ ἕνα τρίτον καὶ ἴσως στὸ τέλος βρῶ τὸν σύντροφο τῆς ζωῆς μου». Τοιουτοτρόπως ἐξηγεῖται διατὶ πολλαὶ νεάνιδες, χωρὶς νὰ εἶναι ἐξ ἀρχῆς διεφθαρμέναι, καταντοῦν εἰς τὸ τέλος νὰ ἀλλάσσουν συνεχῶς φίλους. Δι' αὐτὰς ἰσχύουν οἱ λόγοι τοῦ Βαλεντίνου, ἀδελφοῦ τῆς Μαργαρίτας, ἐν τῷ ἔργῳ «Φάουστ» τοῦ Γκαῖτε: «Ἄρχισες μ' ἕναν μυστικά, κατόπι κι ἄλλος τρέχει, κι ἂν σ' ἔχουν μιὰ δωδεκαριά, ἡ πόλις ὅλη σ' ἔχει».

11) Ἡ γενετήσιος διαπαιδαγώγησις ησίς δέον νὰ ἀντιμετωπίσῃ καὶ τὸν ἰσχυρισμόν, ὅτι, ἐὰν ὑπάρχῃ εἰλικρινὴς ἀγάπη καὶ ἀμοιβαία ἀφοσίωσις, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτρέπωνται αἱ προγαμιαῖαι σεξουαλικαὶ σχέσεις ὡς στάδιον δοκιμῆς διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν, ἐὰν ὑπάρχουν ἡ ἀναγκαία διὰ τὴν ἐν τῷ γάμῳ εὐτυχίαν συνήχησις τῶν δύο προσωπικοτήτων καὶ ἡ ἐρωτικὴ ἁρμονία. Σήμερον εἶναι γνωσταὶ αἱ ἐντυπωσιακαὶ ἐκφράσεις «προσωρινὸς γάμος», «δοκιμαστικὸς γάμος», «γάμος συντροφιᾶς».

Πρὸς ἀξιολόγησιν τῶν ἐκφράσεων τούτων ὁ ἐν Heidelberg εἰδικὸς ἐρευνητὴς W. Hellpach ἔχει παρατηρήσει ὀρθῶς τὰ ἑξῆς: «Ἄνευ ἰσοβίου συνδέσμου ὁ γάμος χάνει τὸ φωτιστικὸν καὶ θερμαντικόν του κέντρον. Δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ δοκιμαστικὸς γάμος... Ἡ δοκιμὴ εἰς τὸν γάμον εἶναι ὁλόκληρος ἡ ζωή. Ἓν μέρος αὐτοῦ, ἡ ψυχικὴ καὶ ἠθικὴ τελείωσις τοῦ γάμου, πραγματοποιεῖται μόνον διὰ τῶν ἐσωτερικῶν μεταμορφώσεων, τὰς ὁποίας γνωρίζουν οἱ σύζυγοι, ζῶντες μαζὶ ἐπὶ δεκαετίας ὡς ἀγαπῶντες καὶ ἀγαπώμενοι, ὡς νέοι καὶ βραδύτερον ὡς γονεῖς, ὡς βλέποντες τὰ τέκνα τῶν τέκνων των, ὡς εὑρισκόμενοι εἰς τὴν ἄνθησιν τῆς ὑπάρξεως καὶ

19. Π. Μελίτη, Γυναίκα καὶ Φεμινισμός, περ. «Ἀκτῖνες», ἔτος 1964, σ. 22.

20. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 234.

εἰς τὴν κρίσιν τῆς ὑπάρξεως, εἰς τὴν ὡριμότητα καὶ εἰς τὸ γῆρας. Πέντε ἔτη ὡς χρόνος δοκιμασίας; Περὶ τὸ πέμπτον ἔτος παρουσιάζεται ἀκριβῶς ὁ πλέον ἐπικίνδυνος χρόνος τῆς κρίσεως τοῦ γάμου, κατὰ τὸν ὁποῖον αἱ ἀτομικότητες ἔρχονται εἰς σκληρὰν σύγκρουσιν, ἡ μέθη τοῦ ἔρωτος σβήνει καὶ ἡ ψυχὴ νοσταλγεῖ νέα βιώματα. Ἀκριβῶς τότε τὸ καθῆκον τῆς ἐγκαρτερήσεως πρέπει νὰ εἶναι ἄκαμπτον. Ἱ'άμος συντροφιᾶς'; Οὗτος εἶναι μία ἀνοησία, διότι ἡ 'συντροφιὰ' δεικνύει μόνον ἕνα παράγοντα τοῦ γάμου, ὁ ὁποῖος οὐδόλως δύναται νὰ δείξῃ, ἐὰν ὁ ὅλος γάμος θὰ εἶναι ἁρμονικός. Μάλιστα ἀπουσιάζουν ἐκ τοῦ γάμου αὐτοῦ τὸ πατρικὸν καὶ τὸ μητρικὸν βίωμα. Ἀλλ' ἤδη μὲ τὴν ἔλευσιν τοῦ πρώτου τέκνου εἶναι δυνατὸν εἷς γάμος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἁρμονικὸς φαινομενικῶς, νὰ ὀλισθήσῃ εἰς βαθὺν κλονισμὸν καὶ διάλυσιν, καὶ ἀντιθέτως εἷς φαινομενικῶς δύσκολος γάμος νὰ βελτιωθῇ καὶ νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἐσωτερικῶν δεσμῶν. Ὁ γάμος εἶναι καὶ μένει ἰσόβιον ζήτημα καὶ καθῆκον»[21].

Χωρὶς νὰ ἀποκλείωμεν, ὅτι οἱοσδήποτε κανὼν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ ἐξαιρέσεις, πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι αἱ πρὸ τοῦ γάμου σεξουαλικαὶ σχέσεις εἶναι ἡ αἰτία τῆς ἐλλείψεως «ἐρωτικῆς ἁρμονίας» καὶ τῆς ἀποτυχίας πολλῶν γάμων. Ἡ σκέψις, ὅτι ἡ σεξουαλικὴ σχέσις εἶναι δοκιμαστικὴ καὶ γίνεται ὑπὸ ψυχολογικὴν βίαν καὶ δὲν ἔχει χαρακτῆρα αἰωνιότητος, δημιουργεῖ ἀναστολάς, ψευδεῖς ἐντυπώσεις καὶ ἐκτιμήσεις τοῦ ἐρωτικοῦ συντρόφου, πολλάκις ἰσοβίους τραυματισμοὺς καὶ τὸ ἄγχος τῆς ἀβεβαιότητος, τὸ ὁποῖον ἐμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κατὰ πάντα ἁρμονικῆς σχέσεως. Οὕτως ἡ «δοκιμὴ» εἶναι δυνατὸν νὰ ὁδηγήσῃ εἰς ἐσφαλμένα συμπεράσματα καὶ εἰς ἀνάπτυξιν συναισθήματος μειονεξίας, ἐφ' ὅσον τὰ φυσιολογικὰ καὶ βιολογικὰ δεδομένα μαρτυροῦν, ὅτι ἡ ἰδεώδης ὁλοκλήρωσις τῆς πρὸς ὀργασμὸν ἐγερσιμότητος ἀμφοτέρων τῶν συντρόφων ἐπιτυγχάνεται συχνάκις πολὺ βραδύτερον, ἐνίοτε μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ πρώτου τέκνου. Ἑπομένως ἡ πρὸ τοῦ γάμου κατάστασις τῆς ἐκκρεμότητος καὶ ἀβεβαιότητος εἶναι ἡ πλέον ἀκατάλληλος πρὸς διακρίβωσιν τόσον τῆς «ἐρωτικῆς ἁρμονίας», ὅσον καὶ τῆς ἐν παντὶ συνηχήσεως τῶν δύο προσωπικοτήτων.

Ἔπειτα αἱ πρὸ τοῦ γάμου σεξουαλικαὶ σχέσεις, μὴ δυνάμεναι νὰ φθάσουν εἰς ἰδανικὴν πληρότητα, γίνονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀκόρεστοι. Ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ οἴστρου τῆς ἀναζητήσεως τῆς ἡδονῆς δὲν βλέπει τις τὸ ἀληθὲς ποιὸν τῆς ὅλης προσωπικότητος τοῦ συντρόφου του. Αἱ καταστάσεις τῆς σεξουαλικῆς ἐντάσεως ἐνεργοῦν κατὰ τρόπον ἐπιζήμιον καὶ ἀνασταλτικὸν ἐπὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ φλοιοῦ τοῦ ἐγκεφάλου, εἰς τὴν ὁποίαν κατοπτρίζεται ἡ πνευματικὴ πορεία. Ἡ ἐπαγρύπνησις καὶ ἡ προσοχὴ ἐλαττοῦνται. Ἡ διαύγεια τῆς σκέψεως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑποχωρεῖ καὶ ἡ κριτικὴ ἱκανότης σκοτίζεται ὑπὸ τῆς πνευματικῆς νεφώσεως, τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος οἶστρος.

Ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ ὁ ἐρωτικὸς σύντροφος κρίνεται διὰ παραμορφωτικῶν κατόπτρων, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἀπολύτως ἀντικειμενικὴ γνῶσις καὶ ἀξιολόγησις αὐτοῦ. Ἑπομένως αἱ προγαμιαῖαι σεξουαλικαὶ σχέσεις συντελοῦν, ὥστε οἱ ὑπὸ τὴν γοητείαν αὐτῶν συναπτόμενοι γάμοι ἢ καὶ δεσμοὶ νὰ ἀποφασίζωνται οὐχὶ ἐν ἀπολύτῳ ἐλευθερίᾳ, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ψυχολογικὴν πίεσιν ἀπατηλῆς μαγείας ἢ τετελεσμένων γεγονότων καὶ ὑπὸ καθεστὼς ἐλλείψεως τῶν ἀληθῶν προϋποθέσεων καὶ ἀντικειμενικῶν κριτηρίων, τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὁδηγήσουν εἰς τὸ νὰ εἴπῃ τις ὀρθῶς: «Σὺ καὶ ὄχι ἄλλος (ἄλλη)».

Εἰς τὸ ἑπόμενον ἄρθρον μας θὰ προσθέσωμεν ἀκόμη μερικὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς ὁλοκλήρωσιν τοῦ Μνημονίου τοῦ περιεχομένου τῆς γενετησίου διαπαιδαγωγήσεως.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

---

21. W. Hellpach, Familie und Volk, ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Nord und Süd», ἔτος 53, τεῦχος 6, σ. 14, ἐν Johannes Hessen, Τὸ νόημα τῆς ζωῆς, μτφρ. Εὐαγγ. Θεοδώρου, Ἀθῆναι, σ. 107.

ΑΓΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΥΛΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΘΕΪΣΜΟΥ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΜΑΣ*

Μακαριώτατε Πρόεδρε, Σεβασμιώτατοι Σύνεδροι,

Ὡς γνωστόν, εἰς μίαν τῶν συνεδριάσεων τῆς Δ.Ι.Σ. τοῦ προηγουμένου μηνὸς ἐξητάσθη καὶ τὸ θέμα «Ἀγὼν κατὰ τῶν αἱρέσεων», ἐξ ἀφορμῆς δὲ τῆς ἡμετέρας εἰσηγήσεως, ἠκούσθησαν ἐνδιαφέρουσαι γνῶμαι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφοὺς τοὺς ἀποτελοῦντας τὰ μέλη τῆς Δ.Ι.Σ., οἱ ὁποῖοι, ποιμαίνοντες τὸ λογικὸν ποίμνιόν των ἀπέκτησαν ἐμπειρίαν ὁποίου κακοῦ πρόξενοι γίνονται οἱ παντὸς εἴδους αἱρετικοί, οἱ ὁποῖοι ὡς λύκοι αἱμοδιψεῖς ἐνσκήπτουν εἰς τὸ ποίμνιόν των ὑπὸ δορὰν προβάτου κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ Κυρίου (Ματθ. 7,15). Ὁμοφώνως δὲ ἐγένετο δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ μακαριωτάτου Προέδρου, ὅτι, πρὸς συντονισμὸν τοῦ ἀντιαιρετικοῦ ἀγῶνος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὸ εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κτήριον τῶν παλαιῶν στρατώνων διʼ ἐκκλησιαστικῆς δαπάνης δέον ὁπωσδήποτε νʼ ἀνακαινισθῇ καὶ νʼ ἀποβῇ κέντρον τοῦ ἀντιαιρετικοῦ ἀγῶνος. Εἴθε ἡ πρότασις αὕτη νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ συντομώτερον.

Ἤδη, ὡς σχετιζόμενον μὲ τὸ ἀνωτέρω θέμα, κατόπιν ὁμοφώνου ἀποφάσεως τῆς Δ.Ι.Σ., εἰσάγεται καὶ τὸ θέμα «Ἀγὼν κατὰ τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τοῦ ἀθεϊσμοῦ τῶν ἡμερῶν μας». Εἶνε δὲ καὶ τὸ θέμα τοῦτο λίαν ἐνδιαφέρον καὶ ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς. Κατὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον, ὅστις, ὡς γνωστόν, διεξήγαγε πολλοὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν αἱρετικῶν τῆς ἐποχῆς του, ὁ κίνδυνος ἐκ τῆς διασπορᾶς καὶ ἐπικρατήσεως ἀθεϊστικῶν ἰδεῶν εἶνε πολὺ μεγαλύτερος τοῦ κινδύνου, ὅστις προέρχεται ἐκ τῆς δράσεως τῶν αἱρέσεων, καθʼ ὅσον οἱ μὲν αἱρετικοὶ προσβάλλουν μὲν ὡρισμένας ἀληθείας τῆς πίστεως, ἀλλὰ διὰ τῶν συζητήσεων καὶ ἀντιδράσεων τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῶν πλανώντων, προκαλεῖται ζωηροτέρα τις θρησκευτικὴ κίνησις κατὰ τὸ παύλειον «δεῖ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν» (Α΄ Κορ. 11,19). Ἐνῷ οἱ ἄθεοι, ὑποστηρίζοντες τὰς ἀθέους δοξασίας των, ἀπορρίπτουν ὁλόκληρον τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ μυκτηρίζουν πᾶσαν περὶ Θεοῦ καὶ μεταφυσικοῦ κόσμου διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας.

* * *

Ὁμιλοῦντες εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην τῆς Ἱερᾶς Συνόδου περὶ ὑλισμοῦ καὶ ἀθεϊσμοῦ ἐνώπιον ἱεραρχῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι ἐσπούδασαν τὴν θεολογικὴν ἐπιστήμην καὶ ἐμελέτησαν τὰ σύγχρονα προβλήματα τῆς κοινωνίας, δὲν πρόκειται ἐδῶ νὰ κάμωμεν ἐμπεριστατωμένην διάλεξιν περὶ ἀθεϊσμοῦ, θέματος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀείμνηστοι μελετηταὶ τῶν θεολογικῶν γραμμάτων, ὡς εἶνε οἱ Ἀρμένης Βράϊλας, Ἰ. Σκαλτσούνης, Μιχ. Γαλανός, Χρ. Ἀνδροῦτσος, Γρ. Παπαμιχαήλ, Παν. Τρεμπέλας, Ἰγν. Μοσχάκης, Ἀν. Πιέριος, Βεκιαρέλης καὶ ἄλλοι, ἔχουν γράψει ἀξιολόγους ἀπολογητικὰς μελέτας, εἰς τὰς ὁποίας ἐκτίθενται καὶ ἀνασκευάζονται ὅλαι αἱ ἀθεϊστικαὶ θεωρίαι. Ὁ ὑποφαινόμενος θὰ περιορισθῇ, ὡς καὶ ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ θέματος δηλοῖ, εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ ἀγῶνος, ὡς καὶ εἰς τὸν τρόπον τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν ὑλιστικῶν καὶ ἀθεϊστικῶν ἰδεῶν, ἀφοῦ προηγουμένως κάμῃ μίαν σύντομον εἰσαγωγὴν εἰς τὸ θέμα.

* * *

Τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶνε, ὅπως ὑποστηρίζουν οἱ ὑλισταὶ καὶ οἱ ἄθεοι, ἐπίκτητον· δὲν εἶνε προϊὸν δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων, τὰς ὁποίας ἐπιμελῶς καλλιεργεῖ τὸ ἱερατεῖον πρὸς ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἀφελοῦς λαοῦ· ἀλλὰ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα, ὡς ἀποδεικνύει ἡ Ψυχολογία τοῦ Βάθους, εἶνε ἔμφυτον, ὡς ἔμφυτον εἶνε καὶ τὸ μητρικὸν φίλτρον. Ὡς παρετήρησεν ἀρχαῖος φιλόσοφος καὶ ἱστορικός, ὁ Πλούταρχος, «εὕροις δʼ ἂν ἐπιὼν καὶ πόλεις ἀτειχίστους, ἀγραμμάτους, ἀβασιλεύτους, ἀοίκους, ἀχρημάτους, νομίσματος μὴ δεομένας, ἀπείρους θεάτρων καὶ γυμνασίων· ἀνιέρου δὲ πόλεως καὶ ἀθέου, μὴ χρωμένης εὐχαῖς, μηδὲ ὅρκοις, μηδὲ μαντίαις, μηδὲ θυσίαις ἐπʼ ἀγαθοῖς, μηδʼ ἀποτροπαῖς κακῶν, οὐδείς ἐστιν, οὐδʼ ἔσται γεγονὼς θεατής». Βεβαίως ὑπῆρχον καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους μεμονωμένα ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἐκήρυττον ὅτι Θεὸς δὲν ὑπάρχει καὶ ὅτι ὅλος ὁ πάγκαλλος φυσικὸς κόσμος εἶνε δημιούργημα τῆς τύχης, προελθὼν ἀπὸ τὴν ἕνωσιν τῶν διαφόρων στοιχείων τῆς ὕλης, τὴν ὁποίαν ἐκή-

* Εἰσήγησις εἰς τὴν Δ. Ι. Σύνοδον κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτῆς τῆς 18ης Ἀπριλίου 1989.

ρυττον ἄφθαρτον καὶ αἰωνίαν καὶ τὴν ἐθεοποίησαν. Ἀλλ' ἡ ἀνθρωπότης εἰς τὸ σύνολόν της ἐπίστευεν, ὅτι ὑπεράνω τοῦ ὑλικοῦ κόσμου ὑπάρχει Ἀνωτάτη Ἀρχή, ἡ ὁποία διοικεῖ καὶ συντηρεῖ τὰ πάντα. Πλὴν ὅμως ἡ εἰκὼν αὐτὴ περὶ Θεοῦ ἠμαυρώθη κατὰ τοὺς εἰδωλολατρικοὺς χρόνους.

Ἤδη, εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους, λόγῳ τῆς ἀλματώδους ἐξελίξεως τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς θεοποιήσεως αὐτῆς, ὡς δυναμένης δῆθεν νὰ ἐπιλύσῃ ὅλα τὰ ὑλικὰ καὶ πνευματικὰ ζητήματα, ὁ ἀθεϊσμὸς ἀπέκτησε πολλοὺς ὀπαδούς, τὰ πάντα ὑλιστικῶς ἑρμηνεύοντας. Ἕνας δὲ ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων τοῦ νεωτέρου ἀθεϊσμοῦ, ὁ γερμανὸς φιλόσοφος Ν ί τ σ ε, ἐκήρυξεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀπέθανε! Ὡς ἐπακόλουθον δὲ τ ο ῦ θ ε ω ρ η τ ι κ ο ῦ α ὐ τ ο ῦ ὑ λ ι σ μ ο ῦ τοῦ Νίτσε ἦλθεν ἐν συνεχείᾳ ὁ π ρ α κ τ ι κ ὸ ς ὑ λ ι σ μ ό ς, ὅστις ἐφήρμοσε σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ ὑλιστικὸν ἐπικούρειον δόγμα «φάγωμεν, πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν». Διεκτραγωδῶν δὲ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ θεωρητικοῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ πρακτικοῦ ὑλισμοῦ ὁ ρῶσος φιλόσοφος καὶ κοινωνιολόγος Ντοστογιέφσκυ, εἶπε τὸ περίφημον ἐκεῖνο: «Χ ω ρ ὶ ς Θ ε ὸ ν ὅ λ α ἐ π ι τ ρ έ π ο ν τ α ι». Καὶ ὁ προφητικὸς αὐτὸς λόγος τοῦ Ντοστογιέφσκυ ἐξεπληρώθη εἰς τὸν αἰῶνά μας, ὁ ὁποῖος ἐγνώρισε δύο αἱματηροτάτους παγκοσμίους πολέμους, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων διεπράχθησαν πρωτοφανῆ ὁμαδικὰ ἐγκλήματα, παραίτια τοῦ ἀθεϊσμοῦ, ὅστις ηὐνόησε τὴν ἀφειδώλευτον σφαγὴν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Ἀλλὰ καὶ ὁ θεωρητικὸς ὑλισμός, ὁ ὁποῖος ἐκηρύχθη καὶ ἐφαρμόσθη ὡς ἀρχὴ ζωῆς εἰς ἀθεϊστικὰς χώρας τῆς Εὐρώπης, ἐπρόκειτο πλέον εἰς τὸν αἰῶνά μας νὰ εὕρῃ τὴν ἀποκορύφωσίν του καὶ νὰ γίνῃ τὸ βάθρον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἐστηρίζετο μία ὁλόκληρος αὐτοκρατορία τῆς σοσιαλιστικῆς ρωσικῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία κατέλυσε τὸν τσαρισμόν. Ἡ ἀθεΐα πλέον καὶ ὁ ὑλισμὸς ἐπιστεύθησαν ὡς ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι καὶ πᾶσα ἔξαρσις τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ὑπερπέραν (σκέψις, αἴσθημα, ἡρωϊσμός, αὐτοθυσία, αὐταπάρνησις), ὅλα ἐθεωρήθησαν ὡς προϊόντα τῆς ὕλης, ὡς ἐκκρίσεις τῆς ἐγκεφαλικῆς οὐσίας, ὃν τρόπον ἐκκρίνονται ἐκ τοῦ ἥπατος ἡ χολὴ καὶ ἐκ τῶν σιελογόνων ἀδένων ὁ σίελος καὶ ἐκ τῶν νεφρῶν τὰ οὖρα! Οὕτω καὶ αἱ πνευματικώτεραι ἐνέργειαι τοῦ ἀνθρώπου καὶ αὐταὶ αἱ ψυχικαὶ λειτουργίαι ἔχουν τὴν προέλευσίν των ἐκ τῆς ὕλης! Ἀλλ' ἡ θεωρία αὐτή, στερουμένη ἐπιχειρημάτων καὶ ἐπιστημονικῶς οὖσα ψευδής, ἤρχισε νὰ γελοιοποιῆται καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἄθεον κομμουνιστικὸν καθεστὼς τῆς Ρωσίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἡμέραν καὶ νύκτα ἀπὸ τοῦ νηπιαγωγείου μέχρι τῶν αἰθουσῶν τοῦ πανεπιστημίου κατὰ κόρον διδάσκεται καὶ ἀναμασᾶται τὸ ψεῦδος ὅτι Θεὸς δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' ὑπάρχει μόνον ὕλη ἄφθαρτος καὶ αἰωνία! Ἀλλ' ὁ ρωσικὸς λαός, ἐκ φύσεως ρέπων πρὸς τὸ μυστήριον, ἤρχισε ν' ἀηδιάζῃ ἀκούων τοὺς ἰνστρούκτορας τοῦ ἀθεϊσμοῦ νὰ ὁμιλοῦν διαρκῶς περὶ ἀθεΐας καὶ νὰ θέλουν νὰ ἐπιβάλουν αὐτὴν ὡς ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν. Οὕτως, ὅτε εἰς ἕνα ἀπομεμακρυσμένον χωρίον, εἰς τὸ ὁποῖον, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἀφίξεως νέου μηχανήματος (τρακτέρ), ὁ ἄθεος καθοδηγητὴς ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσῃ καὶ πάλιν περὶ ἀθεϊσμοῦ, οἱ χωρικοί, ἐμπράκτως ἀποδοκιμάζοντες τὸ κήρυγμα τῆς ἀθεΐας, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ τρακτὲρ ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐτοποθέτησαν... ἕνα σταυρόν. Εἰς μίαν δὲ ἄλλην περίπτωσιν συνέβη τὸ ἑξῆς κωμικοτραγικόν. Εἰς ἕνα ἐργοστάσιον εἶχον συγκεντρωθῆ ὅλοι οἱ ἐργάται καὶ ἤκουον τὸν καθοδηγητὴν νὰ κηρύττῃ ἐπὶ πολλὴν ὥραν. Μὲ «ἐπιστημονικὰ» ἐπιχειρήματα προσεπάθει οὗτος ν' ἀποδείξῃ, ὅτι δὲν ὑπάρχει πνευματικὸς κόσμος οὔτε Θεὸς οὔτε Χριστὸς οὔτε ὑπερπέραν καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε ὕλη καὶ μόνον ὕλη. Ἡ ἐπωδός του ἦτο· «Μ ό ν ο ν ὕ λ η ὑ π ά ρ χ ε ι!». Ἀλλ' ἀκούσατε τί συνέβη· «Ἕνας χριστιανὸς σηκώθηκε καὶ ρώτησε ἂν μποροῦσε νὰ πῇ κάτι. Ἡ ἄδεια δόθηκε. Ὁ χριστιανὸς σήκωσε τὴν καρέκλα του καὶ τὴν πέταξε κάτω. Σταμάτησε καὶ τὴν κύτταξε. Ὕστερα ἀνέβηκε καὶ χαστούκισε τὸν κομμουνιστὴ ὁμιλητὴ στὸ πρόσωπο. Ὁ ὁμιλητὴς ὠργίστηκε πολύ. Τὸ πρόσωπό του ἔγινε κατακόκκινο ἀπὸ ἀγανάκτησι. Φώναξε δυνατά. Βλαστημοῦσε καὶ καλοῦσε τοὺς φίλους του κομμουνιστὲς νὰ συλλάβουν τὸν χριστιανό.

—Πῶς τόλμησες νὰ μὲ χαστουκίσῃς; ποιά εἶναι ἡ αἰτία;

Ὁ χριστιανὸς τοῦ ἀπάντησε:

—Ἐσὺ ἀπόδειξες ἀκριβῶς ὅτι εἶσαι ψεύτης. Εἶπες ὅτι ὅλα εἶναι ὕλη..., τίποτε ἄλλο. Σήκωσα τὴν καρέκλα καὶ τὴν πέταξα κάτω. Αὐτὸ εἶναι πραγματικὴ ὕλη. Ἀλλ' ὅταν σὲ χαστούκισα δὲν ἀντέδρασες ὅπως ἡ καρέκλα· ἀντέδρασες διαφορετικά. Ἡ ὕλη δὲν θυμώνει οὔτε ὀργίζεται, ἀλλὰ σὺ τὸ ἔκανες. Γι' αὐτό, σύντροφε καθηγητή, σφάλλεις. Ὁ ἄνθρωπος εἶνε κάτι περισσότερο ἀπὸ ὕλη. Εἴμαστε πνευματικὰ ὄντα» (Ἰδὲ Ρίτσαρντ Βούρμπραντ, Μάρτυρες Χριστοῦ - ἡ σύγχρονος Ἐκκλησία τῶν κατακομβῶν, Ἀθῆναι 1976, σελ. 110). Ὀρθῶς δὲ ἡμέτερος θεολόγος καθηγητής, ὁ Δημήτριος Ἀθανασόπουλος, κρίνων τὰ πράγματα ἀπὸ περιωπῆς, ἔγραφε σχετικὴν μελέτην μὲ τίτλον «Ἡ ἀθεΐα ἔχει προέλευσιν ἀστικήν, παγίωσιν δὲ μαρξιστικήν». Ἀλλ' ἤδη εἰς τὴν κομμουνιστικὴν ἀθεϊστικὴν αὐτοκρα-

τορίαν τῆς Ρωσίας, μὲ τὴν ἄνοδον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Μ. Γκορμπάτσωφ, ἤρχισε νὰ πνέῃ νέος ἄνεμος ἐλευθερίας, καί, ὡς ἐγράφη εἰς ἐφημερίδας, ἄρθρα τινὰ καὶ βιβλία τοῦ ἥρωος τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τῆς ἀθεΐας ἐν Ρωσίᾳ Σολτζενίτσιν, ἤρχισαν νὰ ἐμφανίζωνται καὶ νὰ κυκλοφοροῦν εἰς τὴν ρωσικὴν γλῶσσαν.

* * *

Ἐκ τῶν ἀθεϊστικῶν ρευμάτων τῆς Δύσεως (Νίτσε), ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀθεϊστικῶν ρευμάτων τῆς Ἀνατολῆς (Μάρξ), καὶ εἰς τὴν ἱστορικήν μας πατρίδα, ἡ ὁποία ἀνέκαθεν διεκρίνετο διὰ τὸ βαθὺ θρησκευτικόν της αἴσθημα, εἰσῆλθε τὸ ἀθεϊστικὸν κήρυγμα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἐκραταιώθη, καὶ ἐνῶ ἄλλοτε ἡ ἀθεΐα περιωρίζετο εἰς ὀλίγα μόνον ἄτομα, τὰ ὁποῖα καὶ περιεφρονοῦντο ἀπὸ τὸ σύνολον τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἤδη ἄθεοι θεωρητικῶς ὑπάρχουν εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ, καὶ αὐτοῦ τοῦ εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων διαβιοῦντος. Καὶ ποῦ δὲν ἐκηρύχθη πλέον ὁ ὑλισμὸς καὶ ἡ ἀθεΐα; Εἰς τὰ Ἐκπαιδευτήριά μας ἀπὸ τῆς κλίμακος τοῦ νηπιαγωγείου μέχρι τῆς ἀνωτάτης βαθμίδος τῶν πανεπιστημίων ἀπὸ διδασκάλους καὶ καθηγητὰς ἠκούσθησαν ἀθεϊστικαὶ θεωρίαι. Μὲ ἰδιαιτέραν ἔμφασιν ἐκηρύχθη ὡς ἐπιστημονικὴ θεωρία ἡ παλαιωθεῖσα καὶ ἐγκαταλειφθεῖσα θεωρία τοῦ Μάρξ. Ὡς δὲ δι' ἰδίας μελέτης ἀπέδειξεν ὁ θεολόγος καθηγητὴς Ἀθανάσιος Μησιάκας, εἰς ὅλα τὰ διδακτικὰ βιβλία εἶνε ἐγκατεσπαρμέναι ἀθεϊστικαὶ καὶ ὑλιστικαὶ θεωρίαι. Τὸ δὲ περιβόητον βιβλίον τοῦ Λ. Σταυριανοῦ «Ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους», εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφανδὸν διδάσκεται ὡς ἱστορικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια ἡ θεωρία τοῦ Δαρβίνου περὶ τῆς ἐκ τοῦ πιθήκου προελεύσεως τοῦ ἀνθρώπου, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ πλείστων ἄλλων φορέων τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, δυστυχῶς ἐξακολουθεῖ νὰ διδάσκεται εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδας μαθητῶν τῆς Α' Λυκείου. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς κρατικῆς τηλεοράσεως καὶ τῶν λοιπῶν μέσων ἐνημερώσεως, ὡσὰν νὰ εὑρισκώμεθα εἰς ἄθεα ὁλοκληρωτικὰ καθεστῶτα, προβάλλονται καὶ ἀκούονται συχνὰ πρόσωπα, ἰδέαι καὶ πράγματα, διὰ τῶν ὁποίων διακωμῳδεῖται ἡ ἁγία μας πίστις καὶ διασπείρονται ἀμφιβολίαι περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀοράτου πνευματικοῦ κόσμου, ὅστις κατὰ τὴν πίστιν μας εἶνε ὑπαρκτώτερος τοῦ ὑλικοῦ κόσμου. Ἀναρίθμητα δὲ βιβλία ὑλιστικοῦ καὶ ἀθεϊστικοῦ περιεχομένου κυκλοφοροῦν καθ' ἅπασαν τὴν ἐπικράτειαν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων πρότασις πιστοῦ τινος βουλευτοῦ, πρότασις ἵνα ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριάσεων ἀναρτηθῇ ἡ εἰκὼν τοῦ Ἐσταυρωμένου, ἀπερρίφθη μετὰ εἰρωνειῶν καὶ καγχασμῶν. Συμφώνως δὲ μὲ τὰς κοσμοθεωρίας ὡρισμένων βουλευτῶν, εὐχαρίστως θὰ ἐγίνετο δεκτὸν ν' ἀναρτηθῇ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Βουλῆς ἡ εἰκὼν τοῦ Μάρξ, ἤ, ἐπιτυχέστερον, ἡ εἰκὼν μιᾶς μαϊμοῦς!

Ἀθεΐα καὶ ὑλισμὸς ἐν Ἑλλάδι ὑπερβαίνων ἐν πολλοῖς τὸν ὑλισμὸν καὶ τὴν ἀθεΐαν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ρωσίας! Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς ἀθεϊστικῆς νοοτροπίας τῶν νεοελλήνων εἶνε καὶ τὸ ὅτι εἰς ὁμιλίας καθηγητῶν καὶ διδασκάλων ἐπὶ τῇ ἐθνικῇ ἑορτῇ τῆς 25ης Μαρτίου, ὁ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγὼν τῶν Ἑλλήνων τοῦ 1821 ἐγένετο ἀπόπειρα νὰ ἑρμηνευθῇ κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ ἱ σ τ ο ρ ι κ ο ῦ ὑ λ ι σ μ ο ῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὅλα τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, καὶ τὰ πλέον πνευματικά, ἕνα καὶ μόνον ἐλατήριον ἔχουν: Τὸν οἰκονομικὸν παράγοντα! Οὕτως ὁ ἀγὼν τοῦ 1821 ἐχαρακτηρίσθη ὡς ταξικός, ἐνῶ ἠχοῦν εἰς τὰ ὦτα τῶν Ἑλλήνων τὰ λόγια τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τοὺς μαθητὰς τοῦ πρώτου γυμνασίου τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος· «Π α ι δ ι ά μ ο υ, ὅ τ α ν ἐ π ι ά σ α μ ε τ ὰ ὅ π λ α ε ἴ π α μ ε π ρ ῶ τ α ὑ π ὲ ρ π ί σ τ ε ω ς κ α ὶ ὕ σ τ ε ρ α ὑ π ὲ ρ π α τ ρ ί δ ο ς». Ἀλλὰ διατί ἀποροῦμεν διὰ τὴν ἀπουσίαν θρησκευτικοῦ συναισθήματος εἰς τὰ ἐκπαιδευτήριά μας, ὡς καὶ θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ παλμοῦ κατὰ τὰς ἐθνικάς μας ἐπετείους; Ἐπὶ τῇ ἐφετεινῇ ἐπετείῳ τῆς 25ης Μαρτίου ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀξιωματικῆς Ἀντιπολιτεύσεως, οἱ Πρόεδροι ὅλων τῶν πολιτικῶν παρατάξεων ἀπὸ τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς ἕως τῆς ἄκρας δεξιᾶς εἰς τὰ διαγγέλματά των πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν οὐδὲ κἂν ἀνέφεραν τὴν λέξιν Θεός. Ἔτσι ἐξεπληρώθη ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀθέου καὶ ὑλιστοῦ πρώην διευθυντοῦ τῆς ΕΡΤ Β. Βασιλικοῦ, ὅστις ἐκαυχήθη ὅτι μὲ τὸν διακόπτην τῆς τηλεοράσεως καὶ τῆς ραδιοφωνίας θ' ἀλλάξῃ τὰ μυαλὰ τῶν ἑλλήνων. Δὲν εἶνε πλέον ὀλίγοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν εἰς τὴν μαρτυρικήν μας πατρίδα νὰ ἐπιβληθῇ ἄθεον ὁλοκληρωτικὸν καθεστώς, κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Ἀλβανίας, ὅπου καὶ ἡ λέξις Θεὸς προφερομένη εἶνε ἱκανὴ νὰ προκαλέσῃ διωγμόν, καὶ ὅπου οἱ σταυροὶ ἐξερριζώθησαν καὶ ἀπὸ τὰ μνήματα.

Ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦν αἱ ἱερεμιάδες ἐκ τῆς διαπιστώσεως μιᾶς σκληρᾶς πραγματικότητος. Ὡς Ἐκκλησία στρατευομένη ἐν τῷ κόσμῳ δέον ν' ἀναλάβωμεν ἀγῶνα κατὰ τοῦ κύματος τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τῆς ἀθεΐας, τὸ ὁποῖον κατέκλυσε τὴν πατρίδα μας. Ὁ ἀθεϊσμὸς ἐσχάτως εἰς τὴν πατρίδα μας σημειώνει πλείστας κατακτήσεις καὶ

ἂς μὴ ἐξαπατώμεθα ἔκ τινων ἐξωτερικῶν θρησκευτικῶν ἐκδηλώσεων, ὡς εἶνε ἡ ἀθρόα προσέλευσις τοῦ λαοῦ τὴν νύκτα τῆς Ἀναστάσεως, κρατοῦντος ἀνὰ χεῖρας τὴν λαμπαδοῦραν, καὶ ἅμα ἀκουομένου τοῦ «Χριστὸς ἀνέστη» εὐθὺς ἐξαφανιζομένου καὶ μεταβάλλοντος τὴν ἁγιωτάτην ἑορτὴν τοῦ Πάσχα εἰς γαστρονομικὴν ἑορτήν. Θὰ ἔπρεπε νὰ ζῇ εἰς τὴν ταλαίπωρον πατρίδα μας ἕνας Ντοστογιέφσκυ διὰ νὰ περιγράψῃ τὴν ἀθλιότητά μας.

* * *

Καὶ ἤδη ἐφθάσαμεν εἰς τὸ κρισιμώτερον σημεῖον τῆς παρούσης εἰσηγήσεως. Πῶς πρέπει νὰ διεξαχθῇ ὁ κατὰ τοῦ ὑλισμοῦ ἀγών; Τοῦτο ὡς μεῖζον θέμα, θὰ ἔπρεπε νὰ συζητηθῇ εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἐτέθη τὸ θέμα εἰς τὴν μικρὰν Σύνοδον, προτείνομεν τὰ ἑξῆς:

1. Διὰ τὴν ἐνεργοποίησιν τοῦ κατὰ τοῦ ἀθεϊσμοῦ καὶ ὑλισμοῦ ἀγῶνος δέον νὰ διορισθῇ Κεντρική τις Ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἀπὸ μορφωμένους κληρικοὺς καὶ δοκίμους θεολόγους ἐπιστήμονας, πιστὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα νὰ ἔχουν μελετήσει τὰ προβλήματα ταῦτα καὶ νὰ ἔχουν ἀποκτήσει σχετικήν τινα ἐμπειρίαν. Ὡς τοιούτους δὲ θεωροῦμεν καταλλήλους τούς: Ἐπίσκοπον Βρεσθένης κ. Δημήτριον, ἀρχιμ. Ἐπιφάνιον Θεοδωρόπουλον, καθηγητὴν Εὐάγγελον Θεοδώρου, θεολόγον Νικόλαον Βασιλειάδην, θεολόγον Νικόλαον Σωτηρόπουλόν, ἀστρονόμον Ἀπόστολον Φράγκον, μηχανικὸν Ἀπόστολον Παπαδημητρίου, χημικὸν Βασίλειον Νικολόπουλον, θεολόγον Φιλοποίμενα Καρατζάν, θεολόγον Γεώργιον Μελέτην καὶ ἄλλους.

2. Ἐπὶ ἀειμνήστου ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου ἀνετέθη νὰ συγγράψῃ κατὰ τοῦ ὑλισμοῦ καὶ ἀθεϊσμοῦ εἰς τὸν σοφὸν καθηγητὴν Παναγιώτην Τρεμπέλαν, ὅστις καὶ ἐξέδωκε ἀξιόλογον μελέτην διὰ τῆς ὁποίας ἤλεγξε ὡς ἀσύστατον τὴν θεωρίαν τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ γνωστὸς ὑλιστὴς καὶ ἀθεϊστὴς Ἰ. Κορδᾶτος ἠθέλησε νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, εἰς τὸν ὁποῖον δυστυχῶς μετὰ πολλῶν τιμῶν ἀνεφέρθη ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Χώρας μας, ὁμιλῶν ἐν Βόλῳ ἐν ἐπισήμῳ συγκεντρώσει. Ὃν τρόπον λοιπὸν τότε ἀνετέθη ἡ συγγραφὴ μελέτης εἰς τὸν ἀείμνηστον Παναγιώτην Τρεμπέλαν, οὕτω καὶ τώρα, ἐν συνεχείᾳ τῆς λίαν ἀξιολόγου μελέτης τοῦ καθηγητοῦ Ἠλία Οἰκονόμου «Κείμενα πίστεως καὶ ἐλευθερίας», ἡ ὁποία μερίμνῃ τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ ἐπανεκδοθῇ καὶ νὰ δοθῇ εἰς ὅλους τοὺς ἐφημερίους ἐπὶ τῇ βάσει δὲ καὶ τῶν νεωτέρων στοιχείων νὰ ἐκπονηθῇ μία σύγχρονος ἀπολογητικὴ εἰς ἁπλῆν γλῶσσαν ἀπὸ εἰδήμονα θεολόγον ἐπιστήμονα κατ' ἀνάθεσιν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὡς τοιοῦτον δὲ κατάλληλον καὶ ἱκανὸν θεωροῦμεν τὸν καθηγητὴν Εὐάγγελον Θεοδώρου, ὅστις ἤδη ἔχει ἀσχοληθῇ καὶ ἔχει γράψει κατάλληλα ἀπολογητικὰ καὶ κατηχητικὰ μαθήματα διὰ τὴν μαθητιῶσαν νεολαίαν. Ἀντίτυπα δὲ τῆς συγχρόνου αὐτῆς ἀπολογητικῆς ν' ἀποσταλοῦν εἰς ὅλα τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, εἰς τὰ μαθήματα τῶν ὁποίων δέον νὰ προσδοθῇ κατ' ἐξοχὴν ἀπολογητικὸς χαρακτήρ.

3. Εἰς ὅλας τὰς Ἱερὰς Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νὰ ὀργανωθοῦν εἰδικαὶ συγκεντρώσεις ἱερέων καὶ ὁμιλίαι μὲ θέμα «Ἀγὼν κατὰ τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τοῦ ἀθεϊσμοῦ». Οἱ ἱερεῖς μας καὶ τῶν μικροτέρων ἀκόμη χωρίων, εἰς τὰ ὁποῖα δροῦν οἱ πράκτορες τῆς ἀπιστίας, πρέπει νὰ ἐξοπλισθοῦν μὲ κατάλληλα πνευματικὰ ὅπλα. Τὸ δὲ καταλληλότερον ἐξ ὅλων εἶνε ἡ θερμουργὸς πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένον πίστις. Ἁπλοϊκοὶ ἱερεῖς, πιστεύοντες ἀκραδάντως εἰς τὸν Θεόν, ἔφραξαν στόματα ἐπιστημόνων τῆς ἀθεΐας, ἀναφέροντες ἁπλοϊκὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωήν. Οὕτως εἰς ἄθεόν τινα ἰατρόν, ὅστις διετείνετο ὅτι δὲν ὑπάρχει Θεός, διότι ποῖος εἶδε τὸν Θεόν; ὁ ἁπλοϊκὸς ἱερεὺς τοῦ χωρίου μου ἐν καιρῷ θέρους, ὅτε αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἐπυράκτουν τὴν γῆν, εἶπεν εἰς τὸν ἰατρόν·

—Κύτταξε τὸν ἥλιο, ἰατρέ.

—Δὲν εἶμαι τρελλὸς νὰ κυττάξω τὸν ἥλιο καὶ νὰ τυφλωθῶ, εἶπε ὁ γιατρός.

—Ἀφοῦ, λοιπόν, δὲν μπορεῖς νὰ δῇς τὸν ἥλιο, πῶς ἔχεις τὴν ἀξίωσι νὰ δῇς Ἐκεῖνον ποὺ ἔκανε τὸν ἥλιο; Καὶ ἐνεφράγη τὸ στόμα τοῦ «σοφοῦ» ἰατροῦ, καὶ ἐνισχύθη ἡ πίστις τῶν χωρικῶν, οἱ ὁποῖοι παρηκολούθησαν τὴν συζήτησιν.

4. Τὸ καὶ σπουδαιότερον. Ἡ ζωὴ τῶν χριστιανῶν καὶ δὴ τῶν κληρικῶν νὰ εἶνε συνεπὴς πρὸς τὴν χριστιανικήν των πίστιν. Ἐνθυμούμενος σχετικὴν ὁμιλίαν τοῦ ἀθανάτου κήρυκος τοῦ Εὐαγγελίου ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, λέγω ὅτι τὰ μεγαλύτερα ἐπιχειρήματα τοῦ ἀθεϊσμοῦ ἀλλὰ καὶ τῶν αἱρετικῶν κατὰ τῆς πίστεώς μας, ἀντλοῦνται ἀπὸ τὴν ἀντιχριστιανικὴν ζωὴν τῶν λεγομένων πιστῶν, οἱ ὁποῖοι ἐν λόγοις μὲν ρητορεύουν ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ἀλλὰ ἐν ἔργοις ἀποδεικνύουν ὅτι δὲν πιστεύουν εἰς ὅσα κηρύττουν. Ἐὰν ὅλοι οἱ Χριστιανοί, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἐζῶμεν ὄντως χριστιανικὴν ζωήν, ὡς ἔζων οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ διὰ τῶν λαμπρῶν χριστιανικῶν μας ἔργων οἱ ἄθεοι καὶ οἱ ὑλισταὶ θὰ ἀπεστομώνοντο καὶ θὰ περιωρίζοντο εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ἔχομεν, λοιπόν, καὶ ἡμεῖς οὐ μικρὰν εὐ-

Ἀναφορὰ στὰ νεανικὰ χρόνια τοῦ ἐθνομάρτυρος Μητροπολίτου Γρεβενῶν Αἰμιλιανοῦ

"ΩΣ ΜΑΧΗΤΑΙ ΔΡΑΜΟΥΝΤΑΙ„

Πάντοτε περιμένει ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τὰ πρωτοποριακὰ παραδείγματα, ἰδιαίτερα ὅμως στὴν ἐποχή μας. Ὅταν δὲ σ' αὐτὰ τὰ φωτεινὰ παραδείγματα εὑρίσκονται πρωτοποριακὲς νεανικὲς μορφές, τότε τὸ μέλλον τῆς χώρας διαγράφεται φωτεινὸν καὶ ἐλπιδοφόρον.

Βέβαια δὲν εἶναι ἀρκετὸν αὐτὲς οἱ παρουσίες νὰ εἶναι μεμονωμένες καὶ νὰ παρουσιάζονται σὲ μερικὲς καλὲς προσπάθειες. Ἡ πρωτοποριακὴ παρουσία θ' ἀποδώση στὴν ἀναγέννησι τῆς κοινωνίας ὅταν ὑπάρξη πολλῶν συμμετοχὴ σ' ἐγερτήριον σάλπισμα, ὅταν αὐτὴ εἶναι συνεχὴς καὶ ἐνεργός· τότε θὰ ἐπιφέρη γλυκεῖς καρποὺς στὸν κοινωνικὸν χῶρον.

Πρωτοπόροι εἶναι αὐτοὶ ποὺ ἐπιδιώκουν καὶ θέλουν τὸ ἠθικὸν καὶ πνευματικὸν ἀνέβασμα τῆς ζωῆς τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου· εἶναι οἱ μαχητὲς ἐκεῖνοι ποὺ ἀγωνίζονται γιὰ τὴν κατάκτησι τῶν ἰδανικῶν καὶ «ὡς μαχηταὶ δραμοῦνται καὶ ὡς ἄνδρες πολεμισταὶ ἀναβήσονται ἐπὶ τὰ τείχη» (Ἰωὴλ 2,7).

Τὸ τέλμα εἶναι ἀσθένεια καὶ ὅσοι ἀποτελματώνονται δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀνήκουν στὴν κατηγορία τῶν πρωτοπόρων. Ἡ ρουτίνα, ἡ παθητικότητα, ἡ ἀντιγραφὴ πράξεων καὶ ἐν γένει συμπεριφορᾶς τοῦ ξεπεσμένου γήρατος δὲν ὁδηγεῖ στὶς κορυφὲς τοῦ Ὀλύμπου. Ἐδῶ γιὰ ν' ἀνέβης χρειάζεται τόλμη καὶ ἡρωϊσμός. Χρειάζεται δυνατὴ πίστις, ἀγωνιστικότητα, θυσίες καὶ ἐπιμονὴ καὶ τότε θὰ ἐπιτευχθοῦν ὅσα καλὰ ὁραματίζεται ὁ κάθε πρωτοπόρος.

Μιὰ τέτοια χαρακτηριστικὴ πρωτοποριακὴ ἐθνικοθρησκευτικὴ μορφὴ ὑπῆρξε τὸ πρόσωπον τοῦ Ἐθνομάρτυρος Μητροπολίτου Γρεβενῶν Αἰμιλιανοῦ ἀπ' τὰ νεανικά του χρόνια. Τὸ ἅγιον παράδειγμα τῆς ζωῆς του προβάλλει ἐνώπιόν μας τὶς ἠθικὲς ἀξίες τῆς πίστεως εἰς τὸν Θεὸν καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν Πατρίδα, γεγονότα ποὺ κατὰ τὴν πολυκύμαντη περιπέτεια τοῦ Γένους μας στοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας ἔθρεψαν τὴν ἑλληνικὴ δ ι ά ρ κ ε ι α καὶ ὑψώθηκαν ὡς ἀδιαπέραστα τείχη ἀντιστάσεως στὶς ἀπάνθρωπες βαρβαρικὲς πιέσεις.

Ἀνέκδοτον ἕως τῆς σήμερον ἐνυπόγραφον κείμενον τοῦ εἰκοσαετοῦς τότε (1897) φερέλπιδος Χρήστου ἢ Χριστοδούλου Λαζαρίδη («Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» ΚΠόλεως, ἔτος 1902, σ. 295) μετέπειτα Γρεβενῶν Αἰμιλιανοῦ, δημοσιεύομεν εἰς τὴν συνέχεια, καὶ τοῦτο διότι παρουσιάζει τὸν δημιουργικὸν ἀγῶνα ἑνὸς πρωτοποριακοῦ νέου, ἡ μίμησις τοῦ ὁποίου ἀπὸ τοὺς νέους μας καὶ ἡ παραδοχὴ τοῦ ἀγῶνος του, δυνατὸν νὰ χρησιμεύση ἀνασταλτικῶς στὶς περιπτώσεις ἐκεῖνες ποὺ κινδυνεύει ἀπὸ ἐθνικὴ καὶ ἠθικὴ καθίζησι ἡ χώρα μας.

† *Ὁ Γρεβενῶν ΣΕΡΓΙΟΣ*

ΟΛΙΓΑ ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΜΟΥ

Ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ πολυκλάδου καὶ καταφύτου ὑπὸ δασῶν ἐκ λεπτοκαρυῶν, πευκῶν καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων ὄρους Ταύρου, ἐντὸς κοιλάδος ἀρδευομένης ὑπὸ ἀφθόνων διαυγεστάτων πηγῶν, τῆς μεστῆς κήπων καταφύτων ἐκ δρυῶν, αἰγείρων, πιτύων καὶ πτελεῶν, ἐπὶ μαγευτικωτάτης θέσεως κεῖται ἡ κωμόπολις Π έ ρ μ α τ α ἡ πρωτεύουσα κατά τε τὰς φυσικὰς καλλονὰς καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἐν γένει ἀρετὰς τῶν περιχώρων αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη ὑπὸ 500 περίπου οἰκογενειῶν ἐξ ὧν αἱ 400 Ἑλληνικαί, μοῖρα τῶν ἐκ τῆς οὐ πολὺ ἀπεχούσης Λαοδικείας (τουρκ. Λαδὶκ) καταφυγόντων τότε Ἑλλήνων, ὡς ἐκ τῆς μετοικεσίας

θύνην διὰ τὴν αὔξησιν τοῦ κύματος τοῦ ἀθεϊσμοῦ καὶ τῆς ἀπιστίας, ποὺ ἀπειλεῖ νὰ κατακλύση τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν.

* * *

Κατακλείων μὲ τὴν τελευταίαν ταύτην πρότασιν, τὴν ὁποίαν, ὡς εἶπον, θεωρῶ οὐσιώδη διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν καὶ λύσιν τοῦ ἀπασχολοῦντος ἡμᾶς προβλήματος, τονίζω ὅτι ἑ ν ὸ ς χ ρ ε ί α ν ἔ χ ο μ ε ν, τ ῆ ς ζ ώ σ η ς π ί σ τ ε ω ς, κατὰ τὰ πρότυπα τῶν πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ μιᾶς τοιαύτης πίστεως θὰ πέσουν τὰ ἱεριχούντεια τείχη τῆς ἀπιστίας καὶ τοῦ ἀθεϊσμοῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν. Εὔκαιρον εἰπεῖν: ἑ ν ὸ ς ἐ σ τ ὶ χ ρ ε ί α.

† Ὁ Φλωρίνης, Πρεσπῶν καὶ Ἐορδαίας
ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ

δὲ ἀποδόντων τὸ ὄνομα Πέρματα εἰς τὸν τόπον τῆς μεταβάσεως αὐτῶν. Οἱ δυστυχεῖς αὐτῆς κάτοικοι πανταχόθεν περικυκλωμένοι ὑπὸ ἀπείρων ὀθωμανικῶν χωρίων εἶναι τοσοῦτον ἀπομεμακρυσμένοι ἐκ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν Ἑλλήνων ὥστε ἵνα χαιρετίσωσι τοὺς πλησιεστέρους αὐτῶν, πρέπει 12 περίπου ὥρας ἔφιπποι νὰ διατρέχωσι τὴν πεδιάδα τοῦ Ἰκονίου. Ὁ βίος αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς βαρβάρους ἐκείνους, οἵτινες ἐπὶ πολλὰ ἔτη προσκαλοῦντες αὐτοὺς εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπιτύχωσι τούτου διὰ μυρίων βασάνων, τὴν μὲν γλῶσσαν αὐτῶν ἀπέκοψαν, τὴν δὲ κωμόπολιν ὠνόμασαν Κιαβοὺρ - κιοΐ.

Ἐν ταύτῃ λοιπὸν τῇ κωμοπόλει εἶδον τὸ φῶς τῷ 1877 ἔτει. Κατὰ τὸ ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας μου προσεβλήθην ὑπὸ τῆς ἐνσκηψάσης ἐν τῇ κωμοπόλει ἡμῶν ἐπιδημίας, τῆς καλουμένης εὐλογίας, ἀλλ' ὑπὸ τὰς φιλοστόργους περιθάλψεις τῶν γονέων μου ἐσώθην. Τὸ ἑπόμενον δὲ ἔτος τῆς ἀσθενείας μου ἠκολούθουν τὸν ἀδελφόν μου Γεώργιον εἰς τὴν σχολὴν τῆς πατρίδος μας, ἐν ᾗ ἐδίδασκε τὴν ἀνάγνωσιν, πολιὸς γέρων ἱεροψάλτης τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀποθανόντος τοῦ σεβαστοῦ τούτου τῆς κωμοπόλεως ἡμῶν ἀνδρὸς ἡ θύρα τῆς σχολῆς, ἕνεκα λόγων, ἐκλείσθη, οἱ δὲ μαθηταὶ περιέτρεχον τὰς ἀγυιὰς ἐπὶ δύο ἔτη, ὁπότε μόλις οἱ Περματεῖς μετὰ πολλῶν θυσιῶν λαβόντες παρὰ τοῦ Νομάρχου τὴν ἄδειαν τῆς ἀνεγέρσεως ἐκπαιδευτηρίου κατώρθωσαν ἐντὸς δύο ἐτῶν νὰ οἰκοδομήσωσι οἰκοδόμημα μεγαλοπρεπὲς χρησιμεῦον μέρος μὲν αὐτοῦ ὡς ἀρρεναγωγεῖον, μέρος δὲ ὡς παρθεναγωγεῖον. Ἓξ ἔτη ἐν τῷ νέῳ τούτῳ ἐκπαιδευτηρίῳ ἐδιδάχθην παρά τινος διδασκάλου Μικρασιάτου, Σινασσέως, ὅστις διαταγῇ τῆς ἐφορίας, δύο ὥρας καθ' ἑκάστην ἤσκει ἡμᾶς εἰς τὸ Ἑλληνιστὶ συνδιαλέγεσθαι. Οὗτος αὐστηρότατα ἀπηγόρευσε τὸ βαρβαρίζειν καὶ δὴ διώρισε καὶ ἐπιστάτας οἵτινες κατὰ τὰς ἑορτὰς ἐσημείουν τοὺς βαρβαρίζοντας.

Ὡς παντὸς Ἕλληνος Μικρασιάτου ὁ μόνος πόθος ἐστὶν ἡ σπουδὴ τῆς τῶν προγόνων αὐτῶν γλώσσης, ἣν ἀπώλεσαν, οὕτω καὶ τῶν ἐμῶν γονέων διάπυρος ἦν ὁ πόθος ὅπως ἀποστείλωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐμὲ μετὰ τοῦ μεγαλυτέρου μου ἀδελφοῦ Γεωργίου πρὸς σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἀνέτειλε τέλος ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἔμελλον ν' ἀποχωρισθῶ πατρίδος γλυκείας, φιλοστόργων γονέων, καὶ ἀγαπητῶν συγγενῶν καὶ φίλων. Ἡ παρὰ τοῦ πατρός μου μισθωθεῖσα ἅμαξα, ἐν ᾗ ἐτέθησαν τὰ ἔπιπλα ἡμῶν ὡδήγησεν ἡμᾶς εἴς τι δάσος πλησίον τῆς πατρίδος ἔνθα ἔμελλε νὰ γείνῃ ὁ ἀποχωρισμὸς ἡμῶν. Ἐνταῦθα γονεῖς καὶ τέκνα κλαύσαντες ἐπὶ τῷ πολυχρονίῳ ἀποχωρισμῷ ἀπεχωρίσθημεν, ἡ δὲ ἅμαξα ἔλαβε τὴν ὁδὸν τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄγουσαν, ἐπὶ ἓξ ἡμέρας διερχομένη πόλεις καὶ χωρία, πεδιάδας καὶ δάση, ὁπότε ἐφθάσαμεν εἰς Προῦσαν, ἐν ᾗ κατελύσαμεν ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα ἐπισκεπτόμενοι τὰ περίφημα αὐτῆς ἰαματικὰ ὕδατα. Καὶ πάλιν ἡ ἅμαξα ἡμῶν ἐξεκίνησεν ἐκ Προύσης διὰ τὸ ἐπίνειον αὐτῆς Μουδιανά. Μετά τινας δὲ ὥρας μακρόθεν κατὰ πρῶτον εἴδομεν τὴν ἀπέραντον ἔκτασιν τὴν ὑπὸ ὕδατος πεπληρωμένην καὶ θάλασσαν καλουμένην, ἡ θέα τῆς ὁποίας ὡς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πλοίων μεγίστην ἡμῖν ἔκπληξιν προυξένησε. Ἀτμόπλοιον ἐφ ᾧ ἐπέβημεν μετὰ πεντάωρον διάστημα διεβίβασεν ἡμᾶς εἰς τὴν βασιλίδα πόλιν, ἐν ᾗ ἐκ τοῦ ἀτμοπλοίου ὑποδεχθεὶς ἡμᾶς ὁ θεῖος μου Φίλιππος Τζαζόπουλος φοιτητὴς τότε τῆς ἐνταῦθα αὐτοκρ. Νομικῆς σχολῆς, ὡδήγησεν ἡμᾶς εἰς Χάσκιοϊ εἰς τὴν ἀστικὴν σχολὴν τῆς ὁποίας εἰσήχθημεν καταταχθέντες εἰς τὴν α' τάξιν τοῦ σχολαρχείου.

Μὴ δυνάμενοι νὰ συνδιαλεγώμεθα μετὰ τῶν συμμαθητῶν ἡμῶν ἐν Ἑλληνίδι φωνῇ ἐνεπαιζώμεθα ὑπ' αὐτῶν, αὐτὸς δὲ ὁ ἐμπαιγμὸς ἐνίσχυεν ἡμᾶς εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐκμαθήσεως τῆς γλώσσης, ὥστε ἐντὸς τριῶν ἐτῶν ἀποπερατώσαντες τὰς ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ σπουδὰς ἡμῶν ὡδηγήθημεν παρὰ τοῦ σχολάρχου τῆς σχολῆς ταύτης κ. Γεωργίου Παπαδοπούλου εἰς τὴν ἐν Φαναρίῳ Μεγάλην τοῦ Γένους σχολὴν ἐν ᾗ ἐξετασθέντες παρὰ τῶν καθηγητῶν κ.κ. Καλλίφρονος, Χουρμουζιάδου καὶ λοιπῶν κατετάχθημεν εἰς τὴν γ' τάξιν αὐτῆς.

Ἐπὶ 3 ὁλόκληρα ἔτη ἀσμένως ἀνέβαινον τὰς βαθμίδας τοῦ φάρου τούτου τῆς ἀνατολῆς ἐμπνεόμενος ὑπὸ μυρίων γλυκέων ἐλπίδων καὶ πολλάκις ὀνειρευόμενος τὰς Ἀθήνας καὶ τὸ Πανεπιστήμιον αὐτῆς ἐν ᾧ ἔμελλον νὰ σπουδάσω, οὐδόλως ὑπολογίζων τὰ ἀνέλπιστα ἐκεῖνα προσκόμματα τὰ δυνάμενα καὶ αὐτῆς τῆς τελειοφοιτήσεως τοῦ γυμνασίου νὰ μὲ ἀποστερήσωσι. Καὶ τῷ ὄντι ὅτε ἡτοιμάσθην ὅπως ἐξετασθῶ τὰ τῆς Β' γυμνασίου μαθήματα ἔλαβον ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ πατρός μου διατάσσουσαν, ἕνεκα οἰκονομικῶν λόγων, τὴν διακοπὴν τῶν σπουδῶν μου. Ἀνέκφραστος ἦτο ἡ λύπη, ἀπαρηγόρητοι ἐκλαίομεν οἱ δύο ἀδελφοὶ διὰ τὴν τύχην ἡμῶν τὴν τοιαύτην.

Ἡ 21 Μαΐου τοῦ 1893 ἔτους εἶναι μία ἐκ τῶν ἀποφράδων ἡμῶν ἡμερῶν, διότι κατὰ ταύτην ἀποχαιρετίσαντες τὴν βασιλίδα ταύτην πόλιν τὴν πνευματικὴν ἡμῶν τροφὸν συγκεκινημένοι μετέβημεν εἰς πατρίδα. Ἐκεῖ παρὰ τὴν αὐτὴν θέσιν ἐν ᾗ ἀπεχωρίσθημεν παρὰ τῶν γονέων εὕρομεν αὐτούς, οἵτινες δακρύοντες ἐκ χαρᾶς ὑπεδέχθησαν ἡμᾶς.

Μετά τινας ἡμέρας ἐπισκεφθεὶς ἡμᾶς ὁ διευθυντὴς

ΤΟ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ*

ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

1) Ὁ ἑκούσιος περιορισμὸς τῶν γεννήσεων, δηλαδὴ ἡ ἔκτρωση, ἦταν καὶ παραμένει τὸ σπουδαιότερο αἴτιο. Ὅπως λέγει ὁ Γ. Παπαευαγγέλου, Γεν. Γραμματεὺς τῆς Ἑλλην. Ἑταιρείας Οἰκογενειακοῦ Προγραμματισμοῦ: «Τὸ δημογραφικό μας πρόβλημα ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μετανάστευση ὀφείλεται στὴν εὐρύτατη διάδοση τῶν ἐκτρώσεων». Ἢ κατὰ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν: «ἡ ὑπογεννητικότητα ὀφείλεται στὴν τερατώδη συχνότητα τῶν ἐκτρώσεων». Ἢ κατὰ τὸν Ὑπουργὸ Μακεδονίας καὶ Θράκης κ. Παπαθεμελῆ: «ἡ εὐρεία διάδοση τῶν ἐκτρώσεων συνεισφέρει ἀποτελεσματικὰ στὴν ὑπογεννητικότητα». Παρὰ ταῦτα, παρὰ τὶς ἔντονες ἀντιδράσεις τῆς Ἐκκλησίας, τὶς διαμαρτυρίες τοῦ μεγαλυτέρου τμήματος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὴν σθεναρὰν ἀντίστασιν καὶ κυβερνητικῶν εἰσέτι βουλευτῶν, τὴν ὡραίαν καὶ χριστιανικὴν ἀγόρευσιν ἐν τῇ Βουλῇ τοῦ κ. Ν. Ψαρουδάκη, ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων ἐψήφισε τὸν γνωστὸν νόμον καὶ νομιμοποίησε τὶς ἐκτρώσεις. Ἔτσι δημιουργεῖται τὸ νέο «μοντέλο» τῆς ἐπιπολαίας Ἑλληνίδας, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν ἁρμοδία κ. Ὑπουργόν, τοῦ λοιποῦ θὰ μπορεῖ «σὲ ἕνα τεταρτάκι» νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸ ἔμβρυο,

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 220 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

τοῦ γραφείου τοῦ Μονοπωλείου τῶν καπνῶν ἐν Ἂκ - σεχὶρ προσέλαβέ με ὡς γραμματέα, ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ ὁποίου ἐξησκήθην εἰς τὸ γράφειν τουρκιστὶ καὶ γαλλιστί. Ἀλλὰ μετὰ δύο μῆνας διετάχθην παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῆς ἑταιρείας ὅπως μεταβῶ εἰς ἕτερον μέρος, τοῦθ' ὅπερ μὴ παραδεχθέντες οἱ γονεῖς μου ἠναγκάσθην νὰ μεταβῶ καὶ πάλιν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ συνεχίσω τὰς σπουδάς μου, στερούμενος ὅμως πάντων τῶν μέσων καὶ αὐτῆς δὴ τῆς θελήσεως τοῦ πατρός μου, οὗτινος ὁ πόθος ἦτο ὅπως μὴ ἐκπατρισθῶμεν, ἐν τῇ ἀπέλπιδί μου ταύτῃ θέσει ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ βιβλιοθήκη τῆς πατρίδος μας ἦσαν ἡ μόνη μου παραμυθία. Ὁ πατήρ μου φοβούμενος μὴ δραπετεύσω εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰσήγαγέ με εἰς τὸ ἐν Ἂκ - σεχὶρ ἐμπορικὸν αὐτοῦ κατάστημα, ὁπόθεν μετὰ δύο μῆνας προσελήφθην παρὰ τοῦ β' μηχανικοῦ τῆς ἑταιρείας τοῦ σιδηροδρόμου Χαϊδὰρ - Πασᾶ Ἰκονίου παρ' ᾧ διαμείνας ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἔγραφον κρυφίως εἰς τὸν ἐκ μητρὸς θεῖον μου Ἰωάννην Τζαζόπουλον ὑποδιοικητὴν τότε Μοσχονησίων ἐκθέτων αὐτῷ τὸν πόθον μου καὶ τὸ ἀδύνατον τῆς ἐν τῇ πατρίδι διαμονῆς μου, παρ' οὗ λαβὼν προτρεπτικὴν ἐπιστολὴν ἀνεχώρησα εἰς Κωνσταντινούπολιν τῇ 3 Ἰουνίου 1893 πλήρης ἐλπίδων περὶ τῆς εἰς τὴν Θεολογικὴν σχολὴν εἴσοδόν μου, αἵτινες ἐματαιώθησαν ὑπὸ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου σεισμοῦ τοῦ ἐκ θεμελίων τὴν σχολὴν ἀνατρέψαντος.

Μὴ θέλων δὲ νὰ ἐπανακάμψω εἰς πατρίδα κατὰ συμβουλὴν τοῦ θείου μου ἀπεφασίσθη ὅπως εἰσέλθω εἰς τὴν ἐνταῦθα αὐτοκρατορικὴν νομικὴν σχολὴν καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπὶ ἓν ἔτος ἐφοίτων εἰς τὸ δικηγορικὸν γραφεῖον τοῦ δικηγόρου Μιλτιάδου Καραβοκυροῦ ὅπου ἐξησκήθην εἰς ἀντιγραφὰς καὶ εἰς μεταφράσεις ἐγγράφων.

Ἀλλ' ὅτε μετ' οὐ πολὺ ἡ Μεγ. Ἐκκλησία προσεκάλει τοὺς μαθητὰς ἀναγγέλλουσα αὐτοῖς τὴν λειτουργίαν τῆς σχολῆς μετέβην πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ ἀνέκαθεν πόθου μου εἰς τὴν ἐν Φαναρίῳ Μεγάλην τοῦ Γένους σχολὴν ὅπου ἐξετασθεὶς κατετάχθην καὶ πάλιν εἰς τὴν Ε' αὐτῆς τάξιν.

Ἀφ' οὗ δὲ τακτικῶς διήκουσα τὰ μαθήματα αὐτῆς, κατὰ τὸ θέρος (15 Ἰουνίου τοῦ 1895) τῇ προτροπῇ τοῦ φίλου μου ἱεροδ. Φωτίου μαθητοῦ τῆς ἡμετέρας σχολῆς ἐκ τῆς μονῆς Παντοκράτορος τοῦ Ἁγιωνύμου Ὄρους, ἐξέδραμον μετ' αὐτοῦ εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἔνθα παρέμεινα ἐν τῇ μονῇ Παντοκράτορος ἐπὶ δύο μῆνας, θαυμάζων τοὺς ὡραίους καὶ μεγαλοπρεπεῖς ἱεροὺς Ναούς, τὴν πολυτελῆ, ἀλλὰ καὶ ἱεροπρεπῆ διακόσμησιν αὐτῶν, τὴν τυπικότητα, σεμνοπρέπειαν καὶ ὁσιότητα τῶν ἱερῶν τελετῶν καὶ ἀκολουθιῶν. Εἶναι δὲ ἀδύνατον διὰ λόγου νὰ παραστήσῃ τις τὰς σκηνογραφικὰς τοποθεσίας, τὸ οὐρανόμηκες τοῦ Ἄθωνος, τὰ σπάνια καὶ καλλιγραφικὰ βουνὰ καὶ δάση μετὰ τῶν ἀφθόνων ἐκείνων κρυσταλλίνων καὶ κρυερῶν ὑδάτων! Δέον νὰ ἐπισκεφθῇ τις τὸ μεγαλώνυμον τοῦτο ὄρος, ὅπως ἰδίαις ἀντιλήψεσιν αἰσθανθῇ καὶ θαυμάσῃ, ἔνθεν μὲν τὰς ἐξόχους φυσικὰς καλλονάς, ἑτέρωθεν δὲ καταστῇ πνευματικώτερος ἑαυτοῦ, ἐνορῶν τὴν εἰλικρινῆ αὐτοθυσίαν, τὴν εἰς τὸ καθῆκον ἀφοσίωσιν, τὴν ἔκτακτον φιλοξενίαν καὶ ἐλεημοσύνην, τὴν ἐναρμόνιον καὶ ἀβρόφρονα ἀναστροφὴν καὶ πολιτείαν τοσούτων χιλιάδων ἀνδρῶν, ἀπαρνησαμένων τὰ τοῦ κόσμου!

Τῇ 13/25 Μαρτίου 1897. Ἐν Χάλκῃ.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

δίκην ἀνεπιθυμήτου ἐπισκέπτου:

—Χωρὶς συναίνεση τοῦ συζύγου,

—Χωρὶς τὴν αἴτηση ἢ γνωμοδότηση κάποιου ὀργάνου, ὅπως σὲ ὅλα τὰ κράτη,

—Χωρὶς αἰτία — ἀκόμη καὶ γιὰ νὰ σκοτώσεις θηλαστικὸ ζῶο ἀπαιτεῖ ὁ νόμος εὔλογον αἰτίαν».

Ἔχω τὴν ταπεινὴ γνώμη ὅτι ὁ νόμος αὐτὸς ἀποτελεῖ τὴν μεγαλύτερη ἠθικὴ κρίση τῶν τελευταίων ἐτῶν. Ὁ νεοεκλεγεὶς Πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς Μπούς, καθὼς ἀνέγραψαν οἱ ἑλληνικὲς ἐφημερίδες τῆς 25.1.1989, ἐτάχθη καὶ πάλι ἐναντίον τῶν ἐκτρώσεων καὶ μὲ τὸ σύνθημα «ὁ Θεὸς εὐλόγησε τὴν ζωή», ἐδήλωσε ὅτι, ἀποτελεῖ λάθος ἡ πρὸ 16 ἐτῶν νομιμοποίηση τῶν ἐκτρώσεων, ὑποσχεθεὶς ὅτι θὰ συνεχίσει τὶς προσπάθειές του γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῆς ὡς ἄνω ἀποφάσεως. Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ ἠμποροῦσε νὰ τονισθεῖ ὅτι καὶ οἱ ἐλεύθερες συμβιώσεις μὲ τὴν ἀποφυγὴ τῆς τεκνογονίας, ὡς καὶ ἡ κυκλοφορία ἐσχάτως τοῦ RU 486 ποὺ κατασκευάσθηκε στὴν Γαλλία καὶ ποὺ ἡ χρήση του ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αὐτόματη ἄμβλωση, συντελοῦν στὴν ὑπογεννητικότητα. Τὴν εἰσαγωγὴ στὴν χώρα μας καὶ τὴν ἐλεύθερη κυκλοφορία τοῦ ὡς ἄνω «χαπιοῦ» ἐζήτησε ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση ἡ ὀργάνωση ΕΓΕ (Ἕνωση Γυναικῶν Ἑλλάδος).

2) Ἡ μετανάστευση καὶ ἡ ἄνιση ἀστικοποίηση, ὁ ἀσφυκτικὸς δηλ. ἐγκλωβισμὸς τοῦ μισοῦ σχεδὸν πληθυσμοῦ μας στὴν Πρωτεύουσα καὶ τὴν συμπρωτεύουσα, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ χαμηλὸ γενικὸ καὶ τεχνικοεπιστημονικὸ ἐπίπεδο, τὴν ἀνεπαρκῆ ὑγειονομικὴ ὀργάνωση καὶ τὴν ἔλλειψη κοινωνικῆς πολιτικῆς ποὺ ὁδηγοῦν στὸν ὑπερδιπλασιασμὸ τῶν ἠλικιωμένων καὶ τὴν ἀκόμη μεγαλύτερη ἀναλογία τῶν ὑπερηλίκων ποὺ κατ' ἐπέκταση ὡδήγησαν στὴν ἐρήμωση τῶν 88 ἀπὸ τὶς 147 ἐπαρχίες μας, τὴν γύμνωση τῶν νησιῶν μας καὶ τὴν ἐγκατάλειψή τους στὴν γειτονικὴ βουλιμία, γιατὶ ἔχει ἄμεση σχέση τὸ δημογραφικὸ μὲ τὸ Κυπριακό, Μακεδονικὸ κ.λπ.

3) Τὸ ἄγχος τῆς ἐπιβιώσεως καὶ ἡ τάση ἀνεξαρτοποιήσεως τῆς γυναίκας καὶ γενικὰ τῶν ἀνθρώπων ποὺ ὁδηγεῖ σὲ μιὰ κοινωνία μοναχικῶν ἀτόμων καὶ εὐνοεῖ τὴν ἀρνησιπαιδία. Πράγμα ποὺ ὁ μεγάλος θεωρητικὸς Βέρενσον θεωρεῖ ἀντίδραση ὅπως εἶπε τὸ 1974: «Ἡ ἄρνηση τοῦ παιδιοῦ εἶναι ἕνας δείκτης παρακμῆς, ἕνας δείκτης διαμαρτυρίας τῆς ὑποβαθμισμένης καὶ ἀλλοτριωμένης προσωπικότητας, τῆς ἐλλείψεως σεβασμοῦ τῆς προσωπικότητας».

4) Ἡ ἄνοδος τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου, ἡ χαλάρωση τῆς θρησκευτικῆς πίστεως, καὶ ἡ ἐλάττωση τῆς ἐπιδράσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἀνεπάρκεια προστασίας τῆς μητρότητας, τῆς οἰκογένειας, τῆς μητέρας καὶ τοῦ παιδιοῦ, ἡ ἔλλειψη, δηλαδή, οἰκογενειακῆς πολιτικῆς. Οἱ ξένες χῶρες ἀντιμετωπίζουν προστατευτικὰ τὴν μητρότητα, προσφέρουν ἄδειες καὶ ἐπιδόματα, ἀσκοῦν δηλ. οἰκογενειακὴ πολιτική, στὴν ἐργαζόμενη μητέρα, πρᾶγμα ἄγνωστο ἢ εὐκαιριακὰ ἀντιμετωπιζόμενο στὴν χώρα μας.

Ἀξίζει τὸν κόπο νὰ ἀναφέρω μερικὰ παραδείγματα:

Στὸ Βέλγιο καὶ στὴν Γαλλία ὁ πολύτεκνος εἶναι προνομιοῦχος ἔστω κι ἂν εἶναι φοιτητὴς ξένος, ποὺ μὲ 1-2 παιδιὰ ζεῖ μὲ κρατικὴ ἐπιχορήγηση.

Στὴν Ἀνατ. Γερμανία γιὰ τὸ 2ο παιδὶ ἡ μητέρα ἔχει ἄδεια ἑνὸς ἔτους μὲ ἐπίδομα 300 μάρκα τὸν μῆνα, 25.000 δρχ. καὶ ἄνω, ἐνῷ τὸ ζευγάρι ποὺ ἀποκτᾶ τρία παιδιά, σὲ 8 χρόνια ἔχει δωρεὰν διαμέρισμα. Στὴν Σουηδία τὰ πάντα γιὰ τὴν μητέρα καὶ τὸ παιδί.

Στὴν Ἀγγλία τὸ BBC ἀνέφερε τὸ παράδειγμα Πακιστανοῦ μὲ ὀκτὼ παιδιά, στὸν ὁποῖο τὸ κράτος εἶχε παραχωρήσει σπίτι καὶ μισθὸ μεγαλύτερο ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ βουλευτοῦ. Ὅταν τὸν ρώτησαν τί δουλειὰ κάνει ἀπάντησε: «Μά... εἶμαι πατέρας».

Στὴν Ἑλλάδα ὄχι μόνο ἀδιαφορία τοῦ κράτους καὶ τῶν συνανθρώπων τους ἀντιμετωπίζουν οἱ πολύτεκνοι ἂν ὄχι καὶ σκληρότητα, ἀφοῦ καὶ σπίτι ἀκόμα δὲν βρίσκουν νὰ νοικιάσουν. Ἀλλὰ καὶ ἄνιση μεταχείριση ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικῆς πολιτικῆς ὑπάρχει μεταξὺ τῶν πολυτέκνων. Π.χ. γιὰ τὸ πρῶτο παιδὶ τοῦ ἀσφαλισμένου πολυτέκνου ὑπαλλήλου στὸ ΙΚΑ δίνεται τὸ ποσὸν τῶν 520 δρχ. (Γαλλία 6.311). Γιὰ τὰ 6 παιδιὰ δίδεται ποσὸν 7.540 (Γαλλία 35.650 δρχ.). Οἱ ἀγρότες ὅμως καὶ οἱ ἀνασφάλιστοι πολύτεκνοι γιὰ τὸ πρῶτο καὶ τὸ δεύτερο παιδὶ δὲν παίρνουν τίποτε, γιὰ τὸ τρίτο, ἂν ἔχει γεννηθεῖ μετὰ τὸ 1972, λαμβάνουν τὸ «500σάρικο».

Ὅταν τὸ 1984 κατετέθη στὴν Βουλὴ νομοσχέδιο γιὰ τὴν προστασία τῆς μητρότητας παρ' ὅλη τὴν θερμὴ ὑποστήριξη τοῦ Παναγ. Κανελλοπούλου (ποὺ ἔκανε ἔκκληση στὸν πατριωτισμὸ τῶν Ἑλλήνων γιατὶ τὸ θέμα εἶναι ἐθνικὸ) καὶ ἄλλων βουλευτῶν, ἡ τότε Ὑφυπουργὸς τὸ ἀπέρριψε γιατὶ δὲν ὑπῆρχαν τὰ 14 δισεκατομμύρια. Ποῦ ὅμως βρέθηκαν τὰ ἀντίστοιχα δὶς γιὰ τὶς δωρεὰν ἐκτρώσεις ποὺ ψήφισε ἡ Βουλὴ τὸν Ἰούλιο τοῦ ἰδίου ἔτους;

5) Ἡ βιολογικὴ ἐπίδραση τῶν ναρκωτικῶν καὶ ἡ ὁμοφυλοφιλία ποὺ ἔχουν ἄμεση συνέπεια στὸν κλονισμὸ τοῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου καὶ τὴν κατακόρυφη μείωση τῶν γεννήσεων.

6) Ἡ ἔλλειψη Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Δημογραφικῆς Πολιτικῆς καθὼς καὶ Ὀργανισμοῦ ἐρεύνης, διδασκαλίας καὶ ἐνημερώσεως ποὺ εἶχε παλαιότερα προτα-

θεῖ καὶ τὰ ὁποῖα θὰ μποροῦσαν νὰ θεραπεύσουν καὶ κυρίως νὰ προφθάσουν πολλὰ ἄστοχα καὶ ἐπιζήμια μέτρα, κυρίως νομοθετικά, ποὺ προπαγανδίζουν τὴν ὑπογεννητικότητα χάρη στὴν διεύρυνση τῆς γνωστῆς τριλογίας: ἀντισύλληψη, ἔκτρωση, στείρωση.

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τὸν Ἰούνιο τοῦ 1988 ἐδημοσίευσε μελέτη μὲ τίτλο «Πρόσφατη δημογραφικὴ κατάσταση τῆς Ἑλλάδος». Ἡ περισπούδαστη αὐτὴ μελέτη μὲ ἐπιστημονικὴ θεμελίωση καὶ συγκρατημένες ἐκφράσεις ἀπαριθμεῖ σ' ἕνα κεφάλαιο τοὺς κινδύνους ποὺ ἄμεσα ἀπειλοῦν τὸ Ἔθνος, ἐξετάζει δηλαδὴ τὶς ἐπιπτώσεις ἀπὸ τὴν μείωση τῆς γεννητικότητας, ποὺ εἶναι Ἐθνικές, Οἰκονομικές, Κοινωνικές.

α) Ἐ θ ν ι κ ὲ ς ἐ π ι π τ ώ σ ε ι ς.

Ἡ μείωση τῆς γονιμότητας στὶς ἐθνικὰ κρίσιμες περιοχὲς π.χ. στὰ νησιὰ τοῦ Ἀνατ. Αἰγαίου θὰ δημιουργήσει ἄμεσα προβλήματα στὴν ἄμυνα τῆς χώρας καὶ μεγάλες δυσχέρειες στὴν ἐξωτερικὴ πολιτική.

Ἤδη διατυπώθηκε ἐπανειλημμένα ἀπὸ Τούρκους πολιτικοὺς ἡ ἄποψη τοῦ ζωτικοῦ χώρου γιὰ τὴν πυκνοκατοικημένη περιοχὴ τῆς Ἰωνίας, ἐνῶ παράλληλα αὐξάνουν οἱ δελεαστικὲς προσφορὲς γιὰ νερὸ καὶ τρόφιμα. Νὰ σημειωθεῖ, ὅπως προαναφέρθηκε, ὅτι οἱ ἐπιπτώσεις στὰ ἐθνικὰ προβλήματα ἐπιτείνονται ἀπὸ τὸ παρατηρούμενο ἀκόμα καὶ σήμερα, ἔντονο μεταναστευτικὸ ρεῦμα κυρίως πρὸς τὴν περιοχὴ τῆς Πρωτεύουσας.

Στὴ Θράκη ἄρχισε, ἤδη, νὰ δημιουργεῖται τὸ ἀντίθετο πρόβλημα ὅπου ἡ σημειουμένη αὐξημένη γονιμότητα ὀφείλεται στὴν μουσουλμανικὴ μειονότητα (ἔχει 40ο) ο ὑψηλότερη γονιμότητα ἀπὸ τὸν χριστιανικὸ πληθυσμό). Ἐπισήμως δὲν συγκεντρώνονται στοιχεῖα — ἀλλ' εἶναι προφανές, ὅτι σύντομα ἡ μουσουλμανικὴ μειονότητα θὰ γίνει πλειονότητα στὴν εὐαίσθητη αὐτὴ περιοχή.

Μεσοπρόθεσμα θὰ δημιουργηθεῖ σοβαρὸ πρόβλημα στὶς ἔνοπλες δυνάμεις λόγῳ τῆς μειώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στρατευομένων στὶς καλούμενες κλάσεις.

Ἡ αἰτουμένη σήμερα μείωση τῆς θητείας θὰ εἶναι πλέον ἀπραγματοποίητη, ἴσως δὲ ἀπαιτηθεῖ παράτασή της. Ἡ στράτευση τῶν γυναικῶν δὲν ἀναπληροῖ τὸ κενό.

Στὶς διεθνεῖς καὶ γειτονικὲς σχέσεις ἡ Τουρκία ἔχει ἀπόλυτα συνειδητοποιήσει ὅτι ὁ χρόνος ἐργάζεται γι' αὐτήν. Τὸ 2020 θὰ εἶναι ἡ μεγαλύτερη σὲ πληθυσμὸ χώρα μετὰ τὴν Σοβιετικὴ Ἕνωση, ποὺ θὰ καταγράφει ἐπίσης σημαντικὸ ποσοστὸ μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ. Ἄλλωστε ἕνας ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τῆς τουρκικῆς πολιτικῆς εἶναι ἡ ἰσλαμοποίηση τῆς Εὐρώπης.

β) Ο ἰ κ ο ν ο μ ι κ ὲ ς ἐ π ι π τ ώ σ ε ι ς.

Στὸν οἰκονομικὸ τομέα ἤδη δημιουργήθηκαν σοβαρὰ προβλήματα ἀπὸ τὴν μείωση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν νέων ἐργαζομένων. Εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιμετωπίζεται τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας ἀλλὰ μὲ πολὺ ἐπώδυνο τρόπο καὶ μὲ μέτρα ποὺ τελικὰ θὰ τὴν ἐπιδεινώσουν π.χ. τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν τὰ ἀσφαλιστικὰ ταμεῖα ὀφείλονται, κατὰ κύριο λόγο, στὴν μείωση τῶν εἰσφορῶν καὶ αὔξηση τῶν συνταξιούχων. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος θὰ προηγηθεῖ εὐρύτατη ἀνεργία σὲ ὅλους τοὺς κλάδους τῶν ἐργαζομένων ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὶς ἀνάγκες καὶ τὶς φροντίδες τῶν παιδιῶν.

Ὑπολογίζεται ὅτι 6 χιλ. περίπου δάσκαλοι θὰ μείνουν στὴν προσεχῆ δεκαετία χωρὶς ἐργασία, διότι δὲν θὰ ἔχουν παιδιὰ νὰ διδάσκουν. Σύντομα θὰ ἀκολουθήσουν καὶ οἱ μαθητὲς τῶν Γυμνασίων καὶ τῶν Λυκείων. Προφανῶς γιὰ πολλὰ χρόνια δὲν θὰ εἶναι ἀναγκαῖο νὰ διορισθεῖ νέο ἐκπαιδευτικὸ προσωπικό.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ γήρανση τοῦ πληθυσμοῦ θὰ ἀπαιτήσει ὑπέρογκη αὔξηση τῶν δαπανῶν γιὰ τὴν ὑγειονομική του περίθαλψη τὴν ὁποία ἔχει ἀναλάβει τὸ Κράτος. Μεγάλες δαπάνες θὰ ἀπαιτήσει ἡ ἱκανοποίηση τῆς πολεοδομικῆς ἀνασυγκροτήσεως, ἰδίως τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων, ὅπου μεγάλες περιοχὲς κατοικοῦνται σχεδὸν ἀποκλειστικὰ ἀπὸ γερασμένα ἄτομα, ἐνῷ ἄλλες, κατὰ πλειοψηφία ἀπὸ νέα ζευγάρια.

γ) Κ ο ι ν ω ν ι κ ὲ ς ἐ π ι π τ ώ σ ε ι ς.

Οἱ κοινωνικὲς ἐπιπτώσεις προέρχονται ἀπὸ τὴν γήρανση τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὴν ἀνάπτυξη ὑπερκαταναλωτισμοῦ τῶν νέων ζευγαριῶν.

Προφανῶς ἡ αὔξηση τῆς ἀναλογίας τοῦ γεροντικοῦ πληθυσμοῦ θὰ ὁδηγήσει σὲ μιὰ σειρὰ ἀλλαγῶν ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν ὑπερεκπροσώπηση τῶν γερόντων σὲ ὅλο τὸ φάσμα τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ τόπου. Τὸ πόσο «προοδευτικὸ» εἶναι τὸ γεγονὸς αὐτό, μπορεῖ νὰ τὸ διαπιστώσει κανεὶς ἀπὸ τὴν διερεύνηση ἀναλόγων ἱστορικῶν φαινομένων στὸν ἑλληνικὸ χῶρο. Σὲ μιὰ κοινωνία γερόντων ἀσφαλῶς θὰ κυριαρχεῖ ἡ γεροντικὴ ἰδεολογία καὶ ἡ φυσικὴ ἀδυναμία ἀναλήψεως πρωτοβουλιῶν. Ἡ δημογραφικὴ γήρανση ποὺ ἀπὸ τὴν μείωση τῆς γεννητικότητας δημιουργεῖται δίνει ἀφορμὴ στὴν σύγκρουση τῶν γενεῶν καὶ στὴν διεύρυνση τοῦ χάσματος ποὺ χωρίζει τοὺς νέους ἀπὸ τοὺς ἡλικιωμένους ἂν καὶ τὸ χάσμα αὐτὸ εἶναι μικρότερο πρὸς τὸ παρὸν στὴ χώρα μας ἀπὸ τὶς περισσότερο τεχνολογικὰ ἀνεπτυγμένες χῶρες.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Θήρας ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

Η ΑΠΟΝΟΜΗ ΤΟΥ ΟΦΦΙΚΙΟΥ ΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΚΑΔΗΜΑ·Ι·ΚΟΝ ΚΑΙ ΠΡΩΗΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» κ. Κ. ΜΠΟΝΗΝ

1. Τὸ 'Επίσημον Πατριαρχικὸν Γράμμα

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ΕΛΕΩι ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

'Αριθμ. Πρωτ. 86

Τοὺς εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ κεκοσμημένους καὶ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως χρησίμους καὶ εὐεργετικοὺς τῇ 'Εκκλησίᾳ ἑαυτοὺς καταδεικνύντας, ζήλῳ τε ἐνθέῳ περὶ τὰ κοινὰ ἀμφιπονουμένους, τιμᾶν οἶδε, χαίρουσα, ἡ Μήτηρ 'Εκκλησία, ὀφφικίων τε ἀπονομαῖς τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐκαίρως ἐνδείκνυσθαι εὔνοιαν.

'Επειδὴ τοίνυν τοιούτοις ἀγαστοῖς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, ζηλωτῆς τε φιλοτιμίας καὶ πρὸς τὴν 'Εκκλησίαν ἀφοσιώσεως, προτερήμασι κεκοσμημένος ἀποδέδεικται καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῖν κατὰ πνεῦμα υἱὸς 'Ελλογιμώτατος κύριος Κωνσταντῖνος Μπόνης, 'Ομότιμος Καθηγητὴς Πανεπιστημίου - 'Ακαδημαϊκός, φιλευσεβῶς καὶ φιλογενῶς πολυτίμους προσφέρων ὑπηρεσίας τῷ καθ' ἡμᾶς Οἰκουμενικῷ Θρόνῳ καὶ τῇ Παιδείᾳ τοῦ Γένους, ἡ Μετριότης ἡμῶν, ἐπιβραβεῦσαι βουλομένη τὴν τοιαύτην αὐτοῦ ἀφοσίωσιν καὶ προσήλωσιν, ἔγνω, κατ' ἰδίαν Πατριαρχικὴν φιλοτιμίαν καὶ προαίρεσιν, ἀπονεῖμαι αὐτῷ τὸ ὀφφίκιον τοῦ "Αρχοντος Διδασκάλου τοῦ Εὐαγγελίου, τῆς εἰς τὸ ὀφφίκιον τοῦτο προχειρίσεως αὐτοῦ ἐξ ὀνόματος ἡμῶν γιγνομένης ὑπὸ τοῦ 'Ιερωτάτου Μητροπολίτου Φιλαδελφείας, ἡμῖν δὲ λίαν ἀγαπητοῦ ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ, κυρίου Βαρθολομαίου.

'Εφ' ᾧ καὶ γράφοντες ἀποφαινόμεθα ἵνα ὁ ἐξονομασθεὶς 'Ελλογιμώτατος κύριος Κωνσταντῖνος Μπόνης ὑπάρχῃ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ λέγηται 'Εντιμολογιώτατος "Αρχων Διδάσκαλος τοῦ Εὐαγγελίου, τῆς προσηκούσης τῷ ὀφφικίῳ τούτῳ τιμῆς πάντοτε καὶ παρὰ πάντων ἀπολαύων καὶ ἀξιούμενος.

"Οθεν εἰς ἔνδειξιν ἀπελύθη καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον Πατριαρχικὸν Εὐεργετήριον Γράμμα, δοθὲν μετ' εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν ἡμῶν τῷ 'Εντιμολογιωτάτῳ κυρίῳ Κωνσταντίνῳ Μπόνῃ, "Αρχοντι Διδασκάλῳ τοῦ Εὐαγγελίου.

'Εν ἔτει σωτηρίῳ ͵αϡπθ', κατὰ μῆνα Φεβρουάριον (ιδ'). 'Επινεμήσεως ΙΒ'.

† 'Ο Κωνσταντινουπόλεως Δημήτριος, ἀποφαίνεται.

2. Εὐγνωμοσύνης 'Αντιφώνησις τοῦ 'Ακαδημαϊκοῦ κ. Κωνσταντίνου Μπόνη.

Σεβασμιώτατε "Αγιε Μητροπολῖτα Φιλαδελφείας καὶ ἐκλεκτὸν Μέλος τῆς Σεπτῆς 'Ιερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐκπρόσωπε τῆς πολυσεβάστου Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Αἰσθάνομαι βαθυτάτην τὴν συγκίνησιν καὶ μείζονα τὴν εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν ὑψίστην τιμητικὴν διάκρισιν, τὴν ὁποίαν ἀποφάσει τῆς Σεπτῆς 'Ιερᾶς Συνόδου καὶ τῇ εἰσηγήσει τοῦ πολυσεβάστου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Κυρίου Δ η μ η τ ρ ί ο υ, τοῦ τιμῶντος καὶ δοξάζοντος τὸ Μέγα καὶ 'Αποστολικὸν 'Αξίωμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου τοῦ πολυκλάδου δένδρου τῆς 'Ορθοδοξίας, ἡ 'Υμετέρα ἀξιαγάπητος Σεβασμιότης μοὶ ἀπενείματε σήμερον. Δυσκόλως εὑρίσκω τρόπους ἐκφράσεως καὶ διαδηλώσεως τῶν αἰσθημάτων καὶ συγκινήσεων ποὺ αἰσθάνομαι τὴν στιγμὴν ταύτην δι' ὅσους συνέβαλον εἰς τὴν ὑψίστην ταύτην διάκρισιν, τὴν μοναδικήν, ὅσον γνωρίζω, δι' "Ελληνα Θεολόγον ἐπιστήμονα καὶ 'Ακαδημαϊκόν. «Πεφόβημαι φόβον μέγαν», κατὰ τὸν ποιητήν, μήπως ἐν τῇ μετριότητί μου ἔτυχον ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ τῆς ὑπὲρ πολλοὺς ὑψίστης ταύτης διακρίσεως. «Πεφόβημαι φόβον μέγαν» καὶ ἔναντι τοῦ ἐρευνῶντος καὶ «ἐτάζοντος νεφροὺς καὶ καρδίας» ('Απ. 2,23) παντογνώστου Κυρίου, τοῦ δικαίου κριτοῦ τῶν ἁμαρτιῶν μου καὶ τῶν σφαλμάτων μου. 'Αλλ' ὁ προφήτης 'Ησαΐας μὲ ἐνθαρρύνει, λέγων: «τὸν δὲ φόβον Αὐτοῦ οὐ μὴ φοβηθῆτε οὐδὲ μὴ ταραχθῆτε· Κύριον Αὐτὸν ἁγιάσατε, καὶ Αὐτὸς ἔσται σου

φόβος. Καὶ ἐὰν ἐπ' Αὐτῷ πεποιθὼς ᾖς, ἔσται σοι εἰς ἁγίασμα»!

Σεβασμιώτατε,

Ὁμολογῶ ὅτι ἦτο δι' ἐμὲ εὔνοια τῆς Θείας Προνοίας, ὅτι μὲ ἠξίωσε νὰ ὑποδεχθῶ δὶς τὴν Α.Θ. Παναγιότητα ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ. Τὴν πρώτην φοράν, ὡς Πρόεδρος τὴν 15 Νοεμβρίου 1987 καὶ τὴν δευτέραν ἐπὶ τῇ Στέψει τῶν πανηγυρικῶν Τελετῶν ἐν τῇ Ἱ. Μονῇ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν Πάτμῳ. Αἱ δύο αὗται συναντήσεις καὶ γνωριμίαι ἐπλήρωσαν χαρᾶς, ἀλλὰ καὶ συγκινήσεως τὸν ὁμιλητήν, ἀλλὰ καὶ τὸ Πανελλήνιον καὶ ἐντελῶς ἰδιαιτέρως ὅλον τὸ σῶμα τῶν Ἀκαδημαϊκῶν. Μᾶς ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ δεχθῶμεν τόσον τὰς Εὐλογίας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὰ μεγάλα προσόντα τοῦ ἀνεπιδείκτου καὶ βαθυστοχάστου Ἡγέτου τῆς Οἰκουμενικῆς Ὀρθοδοξίας. Ηὐξήθησαν δὲ τὰ αἰσθήματα πάντων ἡμῶν ἔναντι τῆς μεγάλης ταύτης Προσωπικότητος τοῦ Πατριάρχου μας, ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἀξιοθαύμαστον πορείαν τῆς ἀγάπης, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἑνότητος ποὺ ἐπραγματοποίησε πρός τε τὰς ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, ἀκόμη χάριν τῆς ἑνότητος τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐπισκεφθέντος καὶ τὰς ἑτεροδόξους Ἐκκλησίας, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι θὰ ἔλθῃ —πρέπει νὰ ἔλθῃ κατὰ τὴν προφητικὴν ρῆσιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς—, ἡ ἐντολὴ «ἵνα πάντες ἓν ὦσιν» (Ἰωάν. 17,21). Ηὐχήθημεν τότε καὶ εὐχόμεθα καὶ πάλιν ἀπὸ καρδίας, ὅπως ἡ ἱερὰ καὶ θεόπνευστος πορεία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος συνεχισθῇ, ἐν ρώσει πνεύματος καὶ σώματος, καὶ εἰς τὰς πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ, τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, ἵνα καὶ ἐκεῖ μεταλαμπαδεύσῃ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς ἐν ἀγάπῃ χριστιανικῆς ἑνότητος, τὸ πνεῦμα τῆς εἰρήνης, τῆς πάντα νοῦν ὑπερεχούσης, κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν.

Σεβασμιώτατε,

Στρέφω πρὸς ἐμαυτόν, κρίνων ἅμα ἐμαυτόν. Ἀνεδέχθην τὴν θεραπείαν ἑνὸς ἐπὶ μέρους κλάδου τῆς Θεολογίας, κατὰ συγκατάβασιν θείαν. Μάλιστα μετὰ διετεῖς σπουδὰς ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Πολλοὶ παράγοντες ἔξωθεν μὲ παρώθησαν νὰ ἀναδεχθῶ τὸ ἔργον. Ἐν ἀρχῇ μετὰ ζήλου, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. Βαθμηδὸν ἠνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου καὶ ἀντελήφθην τὴν ἀδυναμίαν μου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔλλειψιν ὅλων τῶν ἀπαραιτήτων προσόντων διὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ τόσον ὑψηλοῦ, ἀλλὰ καὶ τόσον ὑπευθύνου ἔργου ἔναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν συνανθρώπων μου. Ἐν ταπεινώσει ἐδεήθην εἰς τὸν Κύριον νὰ μὲ συγχωρήσῃ καὶ νὰ ἀναπληρώσῃ διὰ τῆς Θείας Του Χάριτος τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰς ἀδυναμίας μου. Καὶ ἤρχισα τότε νὰ οἰκοδομῶ τὸν οἰκίσκον τοῦ Πατερικοῦ κλάδου τῆς Θεολογίας, μάλιστα μετὰ τετραετεῖς σπουδὰς μετεκπαιδεύσεως ὡς ὑπότροφος τοῦ Κράτους ἐν Γερμανίᾳ. Ἤρχισα νὰ οἰκοδομῶ διὰ τῶν συγγραφῶν μου, ἀλλὰ πάντοτε ἐν φόβῳ Θεοῦ! Τώρα βλέπω ἐφαρμοζομένους καὶ εἰς ἐμὲ τοὺς λόγους τοῦ θεοπνεύστου ἀποστόλου Παύλου: «Ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ» (Α' Κορ. 8,1). Βλέπω ὅτι κινδυνεύω νὰ διολισθήσω διὰ τῆς ὀρθολογικότητος εἰς ἀποκλειστικὴν μονομέρειαν ἑρμηνείας τῶν διδασκαλιῶν τῶν Ἁγίων Γραφῶν, οὐχὶ βεβαίως ἀπομακρυνόμενος τῆς ὀρθοδόξου πίστεώς μου, ἀλλὰ μὴ ἀναγνωρίζων, ὡς θὰ ἔπρεπε καὶ ὡς θὰ ὤφειλον, τὰς Ἀληθείας, τὰς ἐνυπαρχούσας εἰς ὅλας τὰς Θρησκείας καὶ ἐντελῶς ἰδιαιτέρως εἰς τὴν Ἰουδαϊκήν. Βαθμηδὸν ὁ Κύριος μοῦ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἤρχισα νὰ ἀναγνωρίζω ὅτι, σχεδὸν πάντα τὰ τοῦ Εὐαγγελίου στηρίζονται καὶ ἐκπηγάζουν ἐκ τῆς Θρησκείας τῶν Ἰουδαίων, ἐκ τοῦ ἱεροῦ καὶ θεοπνεύστου βιβλίου τῆς Π. Δ. Διὸ καὶ ἰδιαιτέρως ἤρχισα νὰ προσεγγίζω τὸ πνεῦμα καὶ τὰ διδάγματα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ καὶ νὰ αἰσθάνωμαι ὄχι ἁπλῶς φίλος, ἀλλὰ κάτι περισσότερον, οἱονεὶ ὡς ἀδελφὸς ἐν τῇ πίστει περὶ τοῦ Ἑνὸς Θεοῦ, τοῦ τρισυποστάτου δι' ἡμᾶς. Ἀναμφιβόλως οἱ Θεολόγοι ἐπιστήμονες καὶ μάλιστα οἱ Καθηγηταὶ τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν ἐπιτελοῦν σπουδαῖον ἔργον συγγραφικὸν καὶ διαφωτιστικόν, διεθνοῦς πολλάκις ἀναγνωρίσεως.

Σεβασμιώτατε,

Ἐπιτρέψατέ μοι παρεκβατικῶς νὰ στρέψω τὸν λόγον ἐν συντομίᾳ πρὸς τὰ καθήκοντα τοῦ ἐπιστήμονος Θεολόγου ἔναντι τοῦ Ἀνθρώπου, παντὸς ἀνθρώπου, ἀσχέτως τῆς οἱασδήποτε διακρίσεως, χριστιανοῦ ὁμοδόξου ἢ ἑτεροδόξου· ἀλλογενοῦς καὶ ἀλλοθρήσκου· τῆς αὐτῆς ἢ ἄλλης φυλῆς· τῆς διακρίσεως τῶν κοινωνικῶν, πολιτικῶν, πολιτειακῶν καὶ οἱωνδήποτε ἄλλων ἐμφανιζομένων μορφῶν διαβιώσεως τῶν ἐν κοινωνίᾳ τινὶ ζώντων συνανθρώπων μας. Ἰσότης φύλων καὶ φυλῶν νοεῖται καλλίτερον, ἂν ἀναλογισθῶμεν τί εἶναι ὁ «Ἄνθρωπος», τὸ πλάσμα τοῦτο τοῦ πανσόφου Θεοῦ· ἡ κορωνὶς τῆς Φύσεως καὶ τῆς ὅλης αἰσθητῆς Δημιουργίας τὸ τελειότατον ὄν. Αὐτὸ τὸ Ὂν διακρίνεται, ἐξέχει καὶ προβάλλεται ὑπὲρ πάντα τὰ ζωικὰ ὄντα ἐκ τοῦ ὅτι «φύσει ὀρέγεται τοῦ εἰδέναι», κατὰ τὸν Σταγειρίτην φιλόσοφον Ἀριστοτέλην, καὶ τέρμα ἢ κορεσμὸς τῆς πρὸς γνῶσιν ὀρέξεως τούτου δὲν ὑπάρχει. Ποῖον δὲ εἶναι τὸ στοιχεῖον, τὸ ὑπὸ τοῦ Πλάστου δοθὲν εἰς τὸν Ἄνθρωπον, ὥστε νὰ ὑπερβάλλῃ πάντα τὰ ὄντα τῆς Φύσεως, νὰ πραγματοποιῇ καταπληκτικὰ ἐπιτεύγμα-

τα, ὅπως τὸ ἐπικὸν μεγαλούργημα τῆς προσεδαφίσεως εἰς τὴν Σελήνην καὶ τῆς προσπαθείας νὰ φθάσῃ καὶ εἰς πλέον ἀπομεμακρυσμένους ἀστέρας; Ποῖον εἶναι τὸ στοιχεῖον ποὺ τὸν ἀναδεικνύει τὸν ἡγεμόνα, τὸν δαμαστὴν καὶ τὸν κυρίαρχον τῶν τε φυσικῶν δυνάμεων καὶ τῶν ζωικῶν ὄντων ἁπάντων; Τὸ στοιχεῖον τοῦτο εἶναι τὸ τοῦ «Νοῦ» κριτήριον, τὸ Λογικόν, τὸ καὶ Ἡγεμονικόν, τὸ Πνευματικὸν καὶ πράγματι Θεῖον, τὸ ἀπὸ Θεοῦ ἐμφυσηθὲν εἰς αὐτὸν ἰδιαίτερον στοιχεῖον, τὸ διακρίνον καὶ χαρακτηρίζον τὸν ἄνθρωπον ἐν πάσαις ταῖς ἐκδηλώσεσιν αὐτοῦ, ὡς ψυχοσωματικοῦ ὄντος, ζῶντος, δρῶντος, ἐξελισσομένου ἐπὶ τὰ πρόσω καὶ προοδεύοντος συνεχῶς καὶ ἀκαταπαύστως, ἀναζητοῦντος καὶ ἀνακαλύπτοντος καὶ δημιουργοῦντος ἐν ἀεικινήτῳ ὁρμῇ ἀδιαλείπτως τὸ νέον, τὸ πρωτοφανές, τὸ πρωτότυπον καὶ πρωτόγνωρον.

Τὴν πρὸς γνῶσιν ἑπομένως φύσει ἐνυπάρχουσαν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἱκανότητα δημιουργεῖ ὁ «Νοῦς» αὐτοῦ. Ἐξ οὗ καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ κατηγορήσῃ τοῦ πράγματι ὑπερτάτου τούτου ἀγαθοῦ καὶ νὰ ἀμφισβητήσῃ ὅτι ὁ «Νοῦς» εἶναι τὸ ἄριστον τῶν καλῶν, ἅτινα ἐδωρήσατο αὐτῷ ὁ Πλάστης καὶ Δημιουργὸς Θεός. Ἄλλωστε ἐν αὐτῷ ἔχομεν καὶ τὸ «κατ' εἰκόνα» τοῦ κτίσαντος. Ὁ Μέγας Βασίλειος ἐν Ἐπιστολῇ του πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιον Ἰκονίου (233, παρὰ Μ. 32, 36-48)· ὁμολογεῖ ὅτι «καλὸν μὲν ὁ Νοῦς», ἄρα «καὶ καλὸν τοῦ Νοῦ ἡ ἐνέργεια», ἂν καὶ οὐχὶ πᾶσα τούτου ἐνέργεια. Διότι, «ἀεικίνητος ὢν οὗτος πολλάκις μὲν φαντασιοῦται περὶ τῶν οὐκ ὄντων ὡς ὄντων, πολλάκις δ' εὐθυβόλως ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν φέρεται». Ἡ φορὰ δ' αὐτὴ ἐντείνεται ἐκ τῆς ἔξωθεν ἀγωγῆς καὶ μορφώσεως, ἰδίᾳ τῶν Νέων, διαπλάττεται δὲ καὶ ὁ ψυχικὸς τοῦ Νέου κόσμος καὶ ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ λαμβάνει τὴν ἀνάλογον μορφὴν καὶ διάπλασιν. Ἡ διὰ τῆς ἀγωγῆς καὶ μορφώσεως ἀσκουμένη ἐπίδρασις εἰς τὰς ψυχὰς ἰδίᾳ τῶν Νέων, ἐὰν μὲν εἶναι ἀγαθή, διαπλάττει καὶ τὸν Νέον εἰς «καλὸν κἀγαθόν», καλλιεργοῦσα εἰς αὐτὸν τὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἔφεσιν καὶ τὴν πρὸς τὸ ἀληθὲς ὁρμήν, τοὐναντίον δὲ τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὸ κακὸν καὶ τὸ ψεῦδος. Ὅσον δὲ καλλιεργεῖται παρ' αὐτοῦ ἡ πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν Ἀλήθειαν ἔφεσις, ἐπὶ τοσοῦτον ὁ ἄνθρωπος ἀνέρχεται τὰς βαθμίδας τῆς Ἀρετῆς καὶ καταλαμβάνει βαθμιαίως τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν οὐσίαν τῆς Ἀληθείας, ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατὸν καὶ ἐπιτευκτὸν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Ἐνταῦθα δὲ ἔγκειται καὶ ἡ μεγάλη εὐθύνη ἡμῶν τῶν Θεολόγων. Οἱ Θεολόγοι καὶ μάλιστα οἱ εὐρείας μορφώσεως καὶ οἱ συγγραφεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τοῖς σχολείοις ἐκπαιδευτικοὶ Θεολόγοι, καθῆκον ἔχομεν, πέραν τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς μας ἐπιδόσεως, καθῆκον ἔχομεν νὰ μεριμνῶμεν καὶ διὰ τὴν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν πολλῶν δρᾶσιν ἡμῶν, συγγραφικήν, ὁμιλητικήν, διδακτικήν, μορφωτικὴν καὶ ἐκπαιδευτικήν. Οἱ μὴ Θεολόγοι ἐπιστήμονες, μάλιστα δὲ οἱ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν ἐκπρόσωποι, ἀποβλέπουν μόνον εἰς τὴν τεκμηρίωσιν καὶ ἀπόδειξιν τῆς ἐρεύνης των δι' ἔργων ἀπευθυνομένων εἰς τοὺς εὐαρίθμους εἰδικούς. Οἱ Θεολόγοι ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἐνδιαφέρωνται μόνον διὰ τὸ εὐάριθμον εἰδικὸν κοινόν, ἀλλ' ὀφείλουν νὰ μὴ παραμελοῦν καὶ τὸ καθῆκόν των, ὅπως ὠφελοῦν ὅσον πλείστους ἐκ τῶν ἀνθρώπων.

Σεβασμιώτατε καὶ πάντες οἱ συμπανηγυρισταὶ τῆς σεμνῆς ταύτης τελετῆς,

Εὑρισκόμεθα εἰς τὸ τέρμα σχεδὸν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ἀνοίγεται δ' ὅσον οὔπω τὸ χεῖλος τοῦ 21ου αἰῶνος. Μία κοσμογονικὴ ἐπανάστασις εἶναι ἐν ὄψει. Προβλήματα ἄπειρα δημιουργοῦνται. Ὑπερπληθυσμός, συντόμευσις ἀποστάσεων, χημειο - βιολογικαὶ ἔρευναι καὶ πάσης φύσεως ἀνακαλύψεις, θέτουν τὸν Ἄνθρωπον πρὸ τοῦ διλήμματος, ποῖα μέσα ὀφείλει νὰ χρησιμοποιήσῃ πρὸς σωτηρίαν του καὶ πῶς τὰ μέτρα ταῦτα θὰ δύνανται νὰ ἔχουν πανανθρωπίνην ἀξίαν καὶ σπουδαιότητα. Μοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης νὰ διαδηλώσω, ὅτι ἡ συμπαριστανένη ἐνταῦθα Κυρία Ἁγνὴ Ἀρβανίτη εἶναι ἡ ἐπιστήμων, ἥτις συνέλαβε τὸ πρόβλημα τῆς διασώσεως τῆς Φύσεως καὶ τοῦ Ἀνθρώπου διὰ τοῦ ὑπ' αὐτῆς εἰσαχθέντος ὅρου, τοῦ πολλὰ σημαίνοντος, ἤτοι τῆς Βιοπολιτικῆς. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου, τοῦ τόσον ἐπιτυχοῦς, τὸ βάρος τίθεται ἐπὶ τῆς «Ἀγωγῆς» τῶν Νέων καὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς Ἀνθρωπότητος, τῆς Ἀγωγῆς τῆς στηριζομένης ἐπὶ τῆς Ἠθικῆς, τῆς Θεολογίας καὶ τῆς Πίστεως εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Δημιουργόν. Ἡ ἠθικὴ διαπαιδαγώγησις πρέπει νὰ ὁδηγῇ εἰς τὴν Ἀγάπην· ἡ Θεολογία εἰς τὴν Πίστιν εἰς Δημιουργὸν τοῦ σύμπαντος κόσμου. Τέλος διὰ τῆς Ἱστορίας καὶ Φιλοσοφίας διαπαιδαγωγούμενος ὁ Ἄνθρωπος, δύναται νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Δικαίου Ἐθνῶν καὶ Λαῶν καὶ τῆς μετ' ἀλλήλων συμβιώσεως δι' ἀποφυγῆς τῶν πολέμων καὶ ἀναταραχῶν καὶ διὰ τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως, συνεργασίας καὶ ἀλληλοσυμπληρώσεως. Μία ἑπομένως πανανθρωπίνης ἐκπαιδευτικῆς Ἀγωγῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς μορφώσεως Ἀγωγή, πρέπει νὰ ἀποτελῇ εἰς τὸ ἄμεσον μέλλον τὴν φροντίδα τοῦ ἀνθρώπου ἵνα ἀποφύγῃ τὴν αὐτοκαταστροφήν του. Ταῦτα ἐν περιλήψει καὶ ἔτι πλείονα διαλαμβάνει ἐν σχεδίῳ ἡ Βιοπολιτικὴ τῆς ἀρίστης ἐπιστήμονος Κυρίας Ἁγνῆς Ἀρβανίτη. Διὸ καὶ

Η ΕΚΛΟΓΗ, ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΚΑΙ ΕΝΘΡΟΝΙΣΙΣ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ κ. ΙΑΚΩΒΟΥ

Τὴ 15η Νοεμβρίου 1988 ἐξελέγη ὑπὸ τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς Μητροπολίτης Μυτιλήνης, ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς αὐτῆς Μητροπόλεως Ἀρχιμ. κ. Ἰάκωβος Φραντζῆς. Ἡ εἴδηση τῆς ἐκλογῆς ἔγινε δεκτὴ στὴ Μυτιλήνη μὲ ἐνθουσιασμὸ ἀπὸ ὅλες τὶς τάξεις τοῦ λαοῦ.

Στὶς 20 Νοεμβρίου π.ἔ. ὁ ἐψηφισμένος Ἀρχιμανδρίτης ἐχειροτονήθη στὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ τῶν Ἀθηνῶν ἐν μέσω συγκινητικῶν ἐκδηλώσεων τῶν χιλιάδων τοῦ λαοῦ ποὺ παρηκολούθησαν τὴν χειροτονία. Ἡ χειροτονία ἔγινε ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεὶμ καὶ τοὺς Σεβ. Μητροπολίτας Κορίνθου κ. Παντελεήμονα, Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων κ. Κλεόπα, Λαρίσης καὶ Τυρνάβου κ. Σεραφείμ, Ζακύνθου κ. Παντελεήμονα, Ἠλείας κ. Γερμανόν, Φωκίδος κ. Ἀθηναγόραν, Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἄνθιμον, Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσῶν κ. Διονύσιον, Ἱερισσοῦ, Ἁγ. Ὄρους καὶ Ἀρδαμερίου κ. Νικόδημον, Σερρῶν καὶ Νιγρίτης κ. Μάξιμον, Μηθύμνης κ. Χρυσόστομον, Κίτρους καὶ Κατερίνης κ. Ἀγαθόνικον, Διδυμοτείχου καὶ Ὀρεστιάδος κ. Νικηφόρον καὶ Καρπάθου καὶ Κάσου κ. Ἀμβρόσιον.

Κατὰ τὴν χειροτονίαν προσεφώνησε τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον, τοὺς Σεβ. Ἀρχιερεῖς καὶ τὸν λαὸν ὁ χειροτονούμενος Μητροπολίτης καὶ ἀπήντησε μὲ θερμοὺς λόγους ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος.

Ἡ ἐνθρόνισις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μυτιλήνης κ. Ἰακώβου τοῦ Γ' Φραντζῆ ἔγινε τὴν 26 Ἰανουαρίου. Ἡ ὑποδοχὴ τοῦ νέου Μητροπολίτη ὑπῆρξε ἐνθουσιώδης. Τὴν τελετὴ τῆς ἐνθρόνισης ἐλάμπρυναν μὲ τὴν παρουσία τους οἱ Σεβ. Μητροπολῖται: Σταυρουπόλεως κ. Μάξιμος, Κορίνθου κ. Παντελεήμων, Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ. Διονύσιος, Νέας Σμύρνης κ. Ἀγαθάγγελος, Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν κ. Διονύσιος, Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας κ. Κύριλλος, Ζακύνθου κ. Παντελεήμων, Ἱερισσοῦ, Ἁγ. Ὄρους καὶ Ἀρδαμερίου κ. Νικόδημος, Μηθύμνης κ. Χρυσόστομος καὶ οἱ Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι Νικοπόλεως κ. Χρυσόστομος καὶ Ἡλιουπόλεως κ. Θεόκλητος. Παρέστησαν ὁ Ὑπουργὸς Αἰγαίου κ. Ε. Γιαννόπουλος, ὁ Νομάρχης Λέσβου κ. Κ. Κέντρος, ὁ Δήμαρχος Μυτιλήνης κ. Εὐστράτιος Πάλλης, ὁ Στρατηγὸς κ. Τσαγκαρουλάκης, οἱ λοιπὲς Ἀρχές, ὑπερεκατὸν Ἱερεῖς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μυτιλήνης καὶ πολλοὶ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Μηθύμνης ὡς καὶ ἄλλων Μητροπόλεων καὶ χιλιάδες λαοῦ.

Κατὰ τὴν Τελετὴ ἀνεγνώσθη ἡ πρὸς τὸν λαὸν τῆς Ἐπαρχίας Μυτιλήνης Ποιμαντορικὴ Ἐγκύκλιος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τὸ σχετικὸν Προεδρικὸν διάταγμα, προσεφώνησαν τὸν Σεβ. Μητροπολίτην ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν κ. Διονύσιος ὡς Τοποτηρητὴς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κορίνθου κ. Παντελεήμων, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σταυρουπόλεως κ. Μάξιμος, ὁ Ὑπουργὸς Αἰγαίου κ. Γιαννόπουλος, ὁ Δήμαρχος Μυτιλήνης κ. Πάλλης καὶ ὁ Γεν. Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος τῆς Μητροπόλεως Μυτιλήνης, Πρωτοπρεσβύτερος Γρηγόριος Δουμούζης.

εὐχόμεθα τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐμπνευσθέντος σχεδίου τῆς περὶ πανανθρωπίνης Ἀγωγῆς καὶ μάλιστα μὲ κέντρον ἐκπαιδευτικὸν τὴν Ἑλλάδα, ὡς τὴν μητέρα τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τὴν τροφὸν τῶν εὐγενῶν παναθρωπίνων Ἀρχῶν.

Σ ε β α σ μ ι ώ τ α τ ε,

Ἐν ταπεινώσει βαθείᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν μείζονι Εὐγνωμοσύνῃ κατακλείω τὴν παροῦσαν εὐχαριστήριον Ἀντιφώνησίν μου. Παρακαλῶ καὶ πάλιν νὰ διαπέμψητε τὰ τῆς συγκινήσεώς μου αἰσθήματα εἰς τὴν Α. Π. τὴν Κορυφὴν τοῦ πολυκλάδου δένδρου τῆς Ὀρθοδοξίας, εἰς τὴν Σεπτὴν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον τοῦ Πατριαρχείου μας καὶ μὲ τὴν ἐκ βάθους καρδίας Εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὴν ὑψηλὴν διάκρισιν εἰς τὸ πρόσωπόν μου, καὶ τὴν ἄπειρον ἀγάπην καὶ τὸν θαυμασμόν μου πρὸς τὸν πανένδοξον Ἀποστολικὸν Φάρον τῆς Ὀρθοδοξίας διὰ τὰ ἀσυλλήπτου ἐμπνεύσεως, ἀγωνιστικῆς δυνάμεως καὶ ἡρωικῆς ἀντιστάσεως εἰς τὰς δυσχερείας τῶν πάσης ἐποχῆς ἀναφυέντων προβλημάτων. Ἐντελῶς ἰδιαιτέρως εὐχαριστῶ καὶ εὐγνωμονῶ καὶ Ὑμᾶς Σ ε β α σ μ ι ώ τ α τ ε, διότι μοὶ ἐδώκατε τὴν μεγίστην χαρὰν τῆς θεολογικῆς μου ἰδιότητος καὶ διότι Ὑμεῖς, ὁ πάντοτε διακεκριμένος καὶ ἀξιαγάπητος Ἱεράρχης, ὡς Μέλος τῆς Σεπτῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου μὲ ἐπευλογήσατε καὶ μοὶ ἐπεδώκατε τὸ δίπλωμα τῆς τιμητικῆς ταύτης διακρίσεως. Εὔχομαι ἀπὸ καρδίας εἰς Ὑμᾶς πᾶν εὐάρεστον καὶ ποθητόν, ὑγείαν δὲ καὶ μακρότητα ἡμερῶν ὅσην πλείστην. Εὐχαριστῶ καὶ πάντας τοὺς παρισταμένους φίλους!

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης ἐξεφώνησε τὸν ἀκόλουθον ἐνθρονιστήριον λόγον:

Ο ΕΝΘΡΟΝΙΣΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

Σεβασμιώτατε Μητροπολῖτα Σταυρουπόλεως κ.κ. Μάξιμε, Σχολάρχα τῆς τροφοῦ ἡμῶν Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης.

Σεβασμιώτατε Μητροπολῖτα Κορίνθου κ.κ. Παντελεήμων.

Σεβασμιώτατε Μητροπολῖτα Χίου, Τοποτηρητὰ τῆς καθ' ἡμᾶς Μητροπόλεως κ.κ. Διονύσιε.

Σεβασμιώτατοι καὶ Θεοφιλέστατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί.

Ἀγαπητοὶ συμπρεσβύτεροι καὶ Διάκονοι.

Ἐξοχώτατε κ. Ὑπουργὲ Αἰγαίου.

Κύριε Νομάρχα.

Κύριε Διοικητὰ τῆς Στρατιωτικῆς Φρουρᾶς Λέσβου.

Κύριοι Δήμαρχοι καὶ Κοινοτάρχαι καὶ λοιπαὶ Πολιτικαί, Δικαστικαὶ καὶ Στρατιωτικαὶ Ἀρχαὶ τῆς Πόλεως καὶ τοῦ Νομοῦ Λέσβου.

Εὐλογημένε καὶ πιστὲ τοῦ Κυρίου Λαέ.

*«Κύριος βοηθός μου καὶ ὑπερασπιστής μου·
ἐπ' αὐτῷ ἤλπισεν ἡ καρδία μου καὶ ἐβοηθήθην»
(Ψαλμ. 27).*

Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ὁ μέχρι χθὲς ἄσημος καὶ ἀδύναμος ἐργάτης τοῦ θείου Ἀμπελῶνος δέχτηκα τὴν ἀλλοίωση τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου (Ψαλμ. 76), πυρπολήθηκα ἀπὸ τὴ Χάρη τοῦ Παναγίου Πνεύματος ποὺ τὰ πάντα ἀνακαινίζει καὶ ζωογονεῖ καὶ καταστάθηκα διὰ τῆς τιμίας ψήφου τῆς χορείας τῶν σεπτῶν Ἱεραρχῶν Ἐπίσκοπος τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας Μυτιλήνης, Ἐρεσοῦ καὶ Πλωμαρίου, εἰς τὴν ὁποίαν προσέφερα ταπεινῶς ἐπὶ 22 συναπτὰ ἔτη τὴν διακονίαν μου. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τὰ μύχια τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας μου ὑμνῶ, προσκυνῶ, δοξάζω καὶ εὐλογῶ «ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτὸς» τὸν Πλάστη καὶ Θεό μου, διότι ἐν τῇ ἀπείρῳ Αὐτοῦ εὐσπλαγχνίᾳ ἐπέβλεψεν ἐπ' ἐμὲ καὶ μὲ κατέστησε Ποιμένα καὶ Διδάσκαλο τοῦ ἐνδόξου καὶ εὐσεβοῦς λαοῦ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ ἀκριτικοῦ αὐτοῦ τμήματος τῆς Ἑλληνικῆς γῆς καὶ τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τῆς Θεοτιμήτου Ἐπαρχίας Μυτιλήνης, Ἐρεσοῦ καὶ Πλωμαρίου, τῆς ποτισμένης μὲ τὸ αἷμα, τὸ δάκρυ καὶ τὴν προσευχή, καὶ στολισμένης μὲ τὰ μυρίπνοα ἄνθη τῆς Ἐκκλησίας, τῶν Μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν, τῶν ὁσίων καὶ ἁγίων καὶ ἡρώων τῆς πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος, σὲ ἕνα τόπο ποὺ ἔντονα ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ τὸν ἐπισκιάζει.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μυτιλήνης κ. Ἰ ά κ ω β ο ς Γ'.

Τὴν ἀνεπανάληπτη τούτη στιγμὴ τῆς ζωῆς μου ἀτενίζω ὁλοζώντανο μπροστά μου τὸν ἅγιο Θεόδωρο τὸν Βυζάντιο, τὸν Πολιοῦχο μας ἅγιο, καὶ ὅλους τοὺς τοπικοὺς προμάχους τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ εὐσεβείας, ἰδίως δὲ τοὺς δύο Ἁγίους Γεωργίους Ἐπισκόπους Μυτιλήνης, τὸν ἅγιο Γρηγόριο Ἐπίσκοπο Ἄσσου, τοὺς νεοφανεῖς καὶ θαυματουργοὺς ἁγίους τῆς Θερμῆς, Ραφαήλ, Νικόλαον καὶ Παρθένον Εἰρήνην, τὸν νεομάρτυρα ἅγιον Δημήτριον τὸν ἐξ Ἁγιάσου, ὡς καὶ πάντας τοὺς λοιπούς, τοὺς ἐν ἀσκήσει καὶ μαρτυρίῳ διαλάμψαντας. Ἐξαίρετα δὲ τὴν Πάναγνον, τὴν τοῦ Θεοῦ Μητέρα, τὴν Παναγία μας, εἰς τὰ σκηνώματα τῆς ὁποίας ἀπὸ τῶν παιδικῶν μου χρόνων μέχρι τοῦ νῦν, εἰς τὴν γενέτειράν μου Ἁγιάσον, εὕρισκα θαλπωρὴ καὶ προστασία, δύναμη καὶ παρηγοριά, καὶ ποὺ μὲ συγκλονισμένη τὴν ὕπαρξή μου ζητώντας ἀστείρευτη τὴν προστασίαν των, τιμητικῶς τοὺς προσκυνῶ.

Ζωντανεύουν ἐπίσης στὴ μνήμη μου οἱ μορφὲς

τῶν προκατόχων μου μεγάλων Ἱεραρχῶν ποὺ ἐκλέϊσαν τὸν θρόνον τοῦτον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ θεία συγκατάβαση καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ μὲ ἀνεβίβασε, μορφὲς διακεκριμένων Ἱεραρχῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἰδιαίτερα μνημονεύω τῶν ὀνομάτων Ζαχαρίου τοῦ Σχολαστικοῦ, ὁ ὁποῖος συνέγραψε τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ 546 μ.Χ., τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, προστάτου καὶ ὑπέρμαχου τῆς Πίστεως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Εἰκονομαχίας, Παρθενίου τοῦ Ἐθνομάρτυρος, Ἱερεμίου, Καλλινίκου καὶ Κωνσταντίνου τῶν μετέπειτα Πατριαρχῶν, ὡς καὶ τὶς μορφὲς τῶν τελευταίων Ἱεραρχῶν, ἐπιφανῶν οἰακοστρόφων εὐκλεοῦς καὶ λιπαρᾶς Ποιμαντορίας, τοῦ ἀπὸ Δυρραχίου Ἰακώβου, ἐμπνευστοῦ καὶ δημιουργοῦ κάθε ἔργου φιλανθρωπικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ καὶ τοῦ ἐσχάτως κοιμηθέντος σεπτοῦ ἡμῶν Γέροντος Ἰακώβου τοῦ ἀπὸ Σισανίου καὶ Σιατίστης, φορέως γνησίου παραδοσιακοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος, ὁ ὁποῖος ἐξεδαπάνησε τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸ πολυσχιδὲς καὶ καρποφόρο Ἐκκλησιαστικό, Ἐθνικό, Κοινωνικὸ καὶ συγγραφικὸ ἀπαράμιλλον καὶ χριστομίμητον ἔργο του.

Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ πλημμυρίσει τὸ εἶναι μου τὸ αἴσθημα τοῦ δέους, ὅταν ἔχω πρὸ ἡμῶν τοιαῦτα ἀναστήματα, ἁγίους καὶ Ἐθνομάρτυρας, σοφοὺς καὶ πνευματικοὺς Γίγαντας;

Ὁ Κύριος «ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροὺς» οὕτως ηὐδόκησε. Ὑποκλίνομαι στὴ θεία βουλὴ καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας «εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ», «τῷ ἐγείροντι ἀπὸ γῆς πτωχὸν καὶ ἀπὸ κοπρίας ἀνυψοῦντι πένητα καὶ καθίσαι αὐτὸν μετὰ ἀρχόντων, λαοῦ αὐτοῦ» (Ψαλμ. 112,7) καὶ ὑπακούω εἰς τὸ θεῖο θέλημα, πιστεύοντας ἀκράδαντα ὅτι ἡ Χάρις Του θὰ κατευθύνει τὰ διανοήματα καὶ βήματά μου.

Στὸν ἀγῶνα τῆς καινούργιας μου ἀποστολῆς, θεωρῶ βεβαία τὴν συμπαράσταση τοῦ εὐαγοῦς Ἱεροῦ Κλήρου μου ποὺ διακαὴς πόθος μου εἶναι, νὰ ἀνακαινίζεται ἀενάως ἀπὸ τὴν Μυστηριακὴ καὶ λατρευτικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας μας, τηρῶντας μετ' εὐλαβείας καὶ ἀπαρασαλεύτως τὰ τῆς πίστεως καὶ παραδόσεως κρατοῦντα, ἀλλὰ καὶ δεδομένη τὴν πολλαπλῶς ἐκφρασθεῖσα συναντίληψη, τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, τῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων τῶν εὐαγῶν Ἱδρυμάτων, καὶ τοῦ πιστοῦ καὶ εὐγενικοῦ λαοῦ, τοὺς ὁποίους νοσταλγῶ νὰ καταστήσω μόνιμους ὁμοτράπεζους τῶν Μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ.

Καὶ τοῦτο, διότι ὁ Ἐπίσκοπος δὲν εἶναι ἁπλὰ ἕνας κοινωνικὸς ἐργάτης ἢ ἕνας ἡγέτης μὲ τὴν κοσμικὴ ἔννοια, ἀλλὰ «ἄγγελος Κυρίου» μὲ μιὰ ὑψηλὴ ἀποστολὴ ποὺ συνοψίζεται εἰς τὸ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ: «πτερῶσαι ψυχήν, ἁρπάσαι κόσμον καὶ δοῦναι Θεῷ», δηλαδὴ μὲ ἄλλα λόγια ὁ Ἐπίσκοπος ὀφείλει νὰ ἀγωνίζεται νυχθημερὸν διὰ τὴν λύτρωση καὶ θέωση κάθε ἀνθρώπινης ψυχῆς, ὑπὲρ τῆς ὁποίας «ὁ Πατὴρ εὐδόκησεν, ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἡ Παρθένος ἔτεκε Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα» (Στιχηρὸν αἴνων Χριστουγέννων), ὅπως ψάλλει ἡ Ἐκκλησία μας τὴν μεγάλη ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων.

Αὐτὸ βέβαια δὲν σημαίνει ὑποβάθμιση ἢ καὶ ἐγκατάλειψη ἀκόμη τοῦ ὑπάρχοντος ὑποδειγματικοῦ φιλανθρωπικοῦ ἔργου ποὺ μοῦ κατέλιπον οἱ ἀείμνηστοι προκάτοχοί μου, ἀλλὰ συντήρηση καὶ ἐπαύξηση αὐτοῦ ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες τῶν περιστάσεων, διότι ἡ φιλανθρωπία εἶναι ἡ πραγμάτωση καὶ ἔκφραση τῆς «ἀγάπης» καὶ τὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τοῦ Χριστιανοῦ καὶ τῆς ἀληθινῆς θρησκευτικότητός του.

Ἡ ἀγάπη ἀποτελεῖ βασικὸ κριτήριο διὰ τὴν σωτηρία κάθε ἀνθρώπου. Ὅ,τι ὀφείλουμε εἰς τὸν Θεό, τὸ προσφέρουμε εἰς τὸν ἄνθρωπο καὶ δι' αὐτοῦ καταλήγει εἰς τὸν Θεόν.

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν «πλησίον» ἀποτελεῖ τὸ σκαλοπάτι ποὺ πρέπει νὰ ἀνεβῇ ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ ὁδηγηθεῖ στὸ θρόνο τοῦ Θεοῦ, νὰ ἐνωτισθεῖ τοὺς ψιθυρισμοὺς τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ νὰ δροσισθεῖ μὲ τὴν αὔρα τοῦ οὐρανοῦ.

Ὁ Χριστὸς εὑρισκόμενος σὲ κοινωνία ἀγάπης μέσα στὴν τριαδικὴ Θεότητα πραγματοποιεῖ τὴν ἔξοδο μὲ τὴν ἐνανθρώπηση, διὰ νὰ συναντήσει τὸν πονεμένο ἄνθρωπο καὶ νὰ τοῦ προσφέρει ψυχοσωματικὴ θεραπεία «ἄνθρωπος γενόμενος διὰ φιλανθρωπίαν», «διῆλθεν εὐεργετῶν».

Ἡ φιλανθρωπία τοῦ Χριστοῦ εἶχε διπλὸ χαρακτῆρα· πρῶτα χορηγοῦσε ἄφεση ἁμαρτιῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ προσέφερε ὅ,τι χρειαζόταν διὰ τὶς σωματικὲς ἀνάγκες, πάντοτε πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς.

Ἡ φιλανθρωπία τοῦ Χριστοῦ εἶναι τελεία, ἁγία καὶ ὁλοκληρωμένη. Συντελεῖται δὲ διὰ τῆς Ἐκκλησίας Του, ἀφοῦ αὐτὴ ἀποτελεῖ τὴν συνέχεια τῆς ἐπὶ γῆς παρουσίας Του.

Ἔτσι καὶ ἡ Τοπικὴ Ἐκκλησία μας προσφέρει διὰ τῶν Ἱδρυμάτων ποὺ κοσμοῦν τὸ Νησί μας καὶ ποὺ ἀποτελοῦν ἀποκλειστικὴ ἔμπνευσή Της, ἱδρῶτας δὲ κόπους καὶ μόχθους πλειάδος μεγάλων Εὐεργετῶν, συστηματοποιημένα τὴν προσφοράν τους. Συστηματοποιημένα καὶ ὄχι μηχανοποιημένα, ἀλλὰ μὲ σεβασμὸ στὴν προσωπικότητα τοῦ εὐεργετουμένου.

Μέσα σ' αὐτὰ τὰ Ἱδρύματα ἀγάπης καὶ στοργῆς τῆς Ἐκκλησίας μας, παράλληλα μὲ τὴν θεραπεία τῶν βιοτικῶν ἀναγκῶν γεύεται τὸ παιδὶ τοῦ Θεοῦ τὴν

ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας, ποτίζεται καὶ δροσίζεται μὲ τὸν λόγο τοῦ Εὐαγγελίου, ἐνδύεται μὲ ἀρετὲς καὶ θερμαίνεται μὲ τὴν ἀγάπη.

Καθηκόντως τὴν ἱερὰ αὐτὴ στιγμὴ ὑποκλίνομαι εὐλαβῶς, ἐνώπιον ὅλων τῶν Μ. Εὐεργετῶν, Εὐεργετῶν καὶ Δωρητῶν μας ἀναφωνῶν τὸ «Αἰωνία αὐτῶν ἡ μνήμη».

Ἀλλὰ καὶ τὰ Μοναστήρια μας ποὺ διεδραμάτισαν πρωτεύοντα ρόλο στὴν πορεία τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους μας, καθὼς καὶ οἱ Ἐκκλησίες μας, ποὺ μαζὶ μ' αὐτὰ ἀποτελοῦν ἐργαστήρια ἀρετῆς καὶ ἀσκοῦν κατ' οὐσίαν φιλανθρωπίαν, ἰδιαίτερα στὸν σημερινὸ ἀγχώδη καὶ ταραγμένο ἄνθρωπο, θὰ τύχουν πολλῆς τῆς φροντίδας καὶ μέριμνάς μου, ὥστε ὄχι μόνο νὰ διατηρηθοῦν ἀναλλοίωτα ἀπ' τὴ φθορὰ τοῦ χρόνου, ἀλλὰ καὶ ἐπανδρούμενα μὲ ἱκανὰ στελέχη νὰ καταστοῦν φάροι τηλαυγεῖς, καὶ νὰ συνεχίσουν τὴν ὑψηλὴ ἀποστολή τους, συμβάλλοντας στὴ λυτρωτικὴ πορεία τῆς Ἐκκλησίας μας.

Μέσα εἰς τὴν ὅλη προσπάθεια πραγματώσεως τῆς κατὰ χάριν θεώσεως τοῦ Ποιμνίου μου, ἐντάσσεται καὶ ἡ ξεχωριστὴ Πατρικὴ προντίδα μου πρὸς τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς νέους μας, ποὺ εἶναι ἀπόρροια τῆς ἀγωνίας μου γι' αὐτούς, διὰ τοῦτο θὰ σταθῶ κοντά τους ὡς ὁ καλλίτερος καὶ εἰλικρινὴς φίλος καὶ ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός τους, μὲ μοναδικὸ στόχο καὶ ἐπιδίωξη, τὴν ἄρρηκτη σύνδεσή τους μὲ τὸν αἰώνιο Νέο, τὸν Χριστό.

Ἀδελφοί μου. Συγκινημένος βαθειὰ ἀπὸ τὴν πάνδημη καὶ ἐνθουσιώδη ὑποδοχὴ ποὺ μοῦ ἐπιφυλάξατε καὶ σκλαβωμένος ἀπὸ τὴν ἀγάπη Σας, μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ὑπαρξῆς μου σᾶς εὐχαριστῶ.

Ἡ μεγάλη ἀγάπη σας μοῦ δίδει θάρρος καὶ μὲ προκαλεῖ ψυχῇ τε καὶ σώματι νὰ δοθῶ εἰς τὸ βαρὺ ποιμαντορικό μου ἔργο μὴ «δίδων ὕπνον τοῖς κροτάφοις μου καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμόν», γιὰ νὰ ἀγωνιστῶ τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν καὶ νὰ δυνηθῶ νὰ ἀνταποκριθῶ στὶς προσδοκίες ὅλων σας.

Περαίνων ἐπιθυμῶ, ἱστάμενος ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου θρόνου τῆς «ἱμερτῆς» Μυτιλήνης νὰ ἐκφράσω τὶς θερμὲς εὐχαριστίες μου καὶ τὴν ἀΐδιον εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τὴν Α.Θ.Π. τὸν Οἰκουμενικὸν ἡμῶν Πατριάρχην κ.κ. Δημήτριον, τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Σεραφεὶμ καὶ πρὸς τὴν σεπτὴν Ἱεραρχίαν τῆς Ἐκκλησίας μας διὰ τὴν ἐκ μέρους των προσγενομένην πρός με τιμὴν τῆς ἀναδείξεως τῆς ταπεινότητός μου διὰ τῆς τιμίας αὐτῶν ψήφου ποιμενάρχην τῆς Μητροπόλεως ταύτης. Εὐχαριστίας πολλὰς ὀφείλω πρὸς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Σταυρουπόλεως κ.κ. Μάξιμον, Σχολάρχην μου καὶ χειροτονητήν μου εἰς Διάκονον διὰ τὴν τιμητικὴν δι' ἐμὲ παρουσίαν, ἀλλὰ καὶ δι' ὅσα ἀγαθὰ ἐλάλησε διὰ τὴν ταπεινότητά μου. Πολλὲς εὐχαριστίες καὶ εὐγνωμοσύνην ὀφείλω εἰς τὸν Σεβασμιώτατον Τοποτηρητὴν Μητροπολίτην Χίου κ. Διονύσιον διὰ τοὺς κόπους εἰς τοὺς ὁποίους ὑπεβλήθη καθ' ὅλην τὴν μακρὰν περίοδον τῆς Τοποτηρητείας του καὶ διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ εὐγένειάν του.

Εὐχαριστίας καὶ εὐγνωμοσύνην, ἐπίσης, ὀφείλω εἰς τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Κορίνθου κ. Παντελεήμονα, Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ. Διονύσιον, Νέας Σμύρνης κ. Ἀγαθάγγελον, Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας κ. Κύριλλον, Ζακύνθου κ. Παντελεήμονα, Ἱερισσοῦ, Ἁγίου Ὄρους καὶ Ἀρδαμερίου κ. Νικόδημον, Μηθύμνης κ. Χρυσόστομον, Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Νικουπόλεως κ. Χρυσόστομον καὶ Ἡλιουπόλεως κ. Θεόκλητον, ποὺ εἶχαν τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ ὑποβληθοῦν εἰς τόσους κόπους καὶ νὰ τιμήσουν τὴν Ἐκκλησιαστικὴν τελετὴν τῆς ἐνθρονίσεώς μου.

Εὐχαριστῶ τοὺς προσφωνήσαντάς με καὶ ἰδιαιτέρως τὸν Ὑπουργὸν Αἰγαίου κ. Εὐάγγελον Γιαννόπουλον, ποὺ δι' ὅσα ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας των εἶπον καὶ ἐτίμησαν τὴν ταπεινότητά μου. Ἰδιαιτέρως εὐχαριστῶ τὰς Πολιτικάς, Δημοτικάς, Δικαστικάς, Στρατιωτικάς, Λιμενικὰς καὶ Ἀστυνομικὰς Ἀρχάς, ὅλο τὸν κόσμο τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Παιδείας, τὸν ἱερὸ Κλῆρο καὶ τὸν πιστό, εὐσεβῆ καὶ εὐγενικὸ λαό μας διὰ τὴν τιμητικὴν παρουσίαν των καὶ τὴν ἐνθουσιώδη ὑποδοχὴν ποὺ μοῦ ἐπεφύλαξαν.

Ἀγαπητοί μου,

«Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν».

Ἐπηκολούθησε δεξίωσις εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἱ. Μητροπόλεως. Ἐν συνεχείᾳ οἱ προσκεκλημένοι μετέβησαν εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν τοῦ Ἁγίου Ραφαὴλ ὅπου ὁ τάφος τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου κυροῦ Ἰακώβου Κλεομβρότου, τοῦ ἀπὸ Σισανίου καὶ Σιατίστης, πρὸ τοῦ ὁποίου ἐτέλεσε Τρισάγιον ὁ νέος Μητροπολίτης καὶ ἐπηκολούθησε γεῦμα παρατεθὲν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἰάκωβος Φραντζῆς, κατὰ κόσμον Κωνσταντῖνος, ἐγεννήθη εἰς Ἁγιάσον Λέσβου τὸ ἔτος 1942. Μετὰ τὰς Γυμνασιακὰς σπουδὰς ἐφοίτησε

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ(*)

ΟΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ.

Ἡ ὀρθόδοξη ὅμως ἑρμηνεία καὶ βίωση τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, ἱστορικὰ πλέον, ἐξεταζομένη, ἄρχισε βαθμιαίως, κατ' ἄλλους ἀπὸ τὸν 13ον[26α], κατ' ἄλλους ἀπὸ τὸν 15ον μ.Χ. αἰῶνα[26β] νὰ ἐγκαταλείπεται στὴ Δύσι. Οἱ φυσικοὶ ἐπιστήμονες, σύστοιχοι ἕως τότε μὲ τὴν παράδοσι, ἐπεδίωκαν τὴν ἔρευνα τοῦ φυσικοῦ κόσμου ὡς ἔργον ἀποκωδικοποιήσεως τῆς θείας βουλῆς. Διαπρεπεῖς ἐπιστήμονες, ὅπως ὁ Leibnitz, ὁ Newton κ.ἄ. ἐξηγοῦσαν τὶς ἐπιστημονικές τους δραστηριότητες μὲ θεολογικοὺς ὅρους. Οὕτως, ὁ Νεύτων (1643-1727 μ.Χ.) ἔγραφεν «... τὸ πιθανότερο κατὰ τὴν γνώμη μου εἶναι πῶς στὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας ὁ Θεὸς διαμόρφωσε τὴν ὕλη ὑπὸ τὴν μορφὴ στερεῶν σκληρῶν, ἀδιαπεράστων καὶ κινητῶν μορίων, καθορίζοντας ταυτόχρονα τὸ μέγεθος, τὸν ἀριθμό, τὶς ἰδιότητες καὶ τὶς ἀναλογίες τους στὸν κόσμο»[27]. Αὐτὸ ἀνακαλεῖ στὴν μνήμη μας τὴν συνοπτική, δίκην γενετικοῦ κώδικος ἑρμηνεία τοῦ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης (335-394 μ.Χ.), λέγοντος, «Ἀρχὴ τῆς Κοσμογονίας ὑποτίθεται ὅτι πάντων τῶν ὄντων τὰς ἀφορμὰς καὶ τὰς αἰτίας καὶ τὰς δυνάμεις, συλλήβδην ὁ Θεὸς ἐν ἀκαρεῖ κατεβάλλετο· καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ (θείου) θελήματος ὁρμῇ ἡ ἑκάστου τῶν ὄντων οὐσία συνέδραμεν, οὐρανός, αἰθήρ, ἀστέρες, πῦρ, θάλασσα, γῆ, ζῷον, φυτά...[28].

Ἀξίζει, ἐπίσης, νὰ ὑπομνήσουμε ἐδῶ σὲ παρένθε-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 234 τοῦ ὑπ' ἀρ. 6 τεύχους.

26α. Lynn White, The Historical Roots of Our Ecologic Crisis, ἐν περ. Science, 10 March 1967, vol. 155, No 3767, σελ. 1206.

26β. J. Barr, Man and Nature — The ecological controversy and the Old Testament, The John Rylands University Library 1972, σελ. 28.

27. Κατὰ μετάφραση, Γ. Παύλου, Φιλοσοφία τῆς Ἐπιστήμης, Ξάνθη 1986, σελ. 73-74.

28. PG 44, 72.

τὸ πρῶτον εἰς τὸ Ἀνώτερον Ἐκκλησιαστικὸν Φροντιστήριον Καλαμάτας, ἀπ' ὅπου ἀπεφοίτησεν τὸ ἔτος 1962. Ἐν συνεχείᾳ εἰσήχθη εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, λαβὼν κατ' Ἰούνιον τοῦ 1966 τὸ πτυχίον τῆς Θεολογίας.

Ἐχειροτονήθη Διάκονος τὴν 6ην Ἰουνίου 1965 καὶ Πρεσβύτερος τὴν 19ην Σεπτεμβρίου 1965 εἰς τὸ Ναΰδριον τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης. Ἐν συνεχείᾳ ἐπανελθὼν εἰς Μυτιλήνην ἐτοποθετήθη ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Μυτιλήνης Κυροῦ Ἰακώβου Β', Ἱεροκήρυξ τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνήματος Παναγίας Ἁγιάσου καὶ τὸ ἔτος 1967 διωρίσθη τακτικὸς Ἱεροκήρυξ ΟΔΕΠ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μυτιλήνης.

Τὸ ἔτος 1976, καίτοι ἔτυχεν ὑποτροφίας τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας διὰ μεταπτυχιακὰς σπουδὰς εἰς Γαλλίαν, δὲν μετέβη εἰς Γαλλίαν, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Γέροντος Μητροπολίτου διὰ νὰ ἀναλάβῃ καθήκοντα Πρωτοσυγκέλλου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως. Ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Μυτιλήνης Κυροῦ Ἰακώβου Β' μὲ τὸ ὀφφίκιον τοῦ Ἀρχιμανδρίτου (7.8. 1966), τοῦ Πνευματικοῦ Πατρὸς καὶ μὲ εὐαρέσκειαν τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας διὰ τὰς πολλαπλὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν καὶ τὰ Ἱδρύματά της.

Ὑπηρέτησεν ὡς Ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὑψηλοῦ (1968 - 1970). Ἐπὶ τῆς Ἡγουμενίας του ἀποκατεστάθησαν αἱ ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1967 προκληθεῖσαι μεγάλαι καταστροφικαὶ ζημίαι εἴς τε τὸ Καθολικὸν τῆς Μονῆς καὶ τὴν ΒΔ πλευρὰν τῶν κτιρίων.

Προσέφερεν ἀκόμη τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν ὡς Γενικὸς Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος, ὡς Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος Μυτιλήνης καὶ Ἁγιάσου καὶ Πρόεδρος τῆς Δ.Ε. τοῦ Προσκυνήματος Ἁγιάσου (1971 - 76), ὡς Καθηγητὴς τοῦ Ἐπιμορφωτικοῦ Φροντιστηρίου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὑψηλοῦ, ὡς μέλος τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου, ὡς Ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐκκλησ. Βυζαντινοῦ Μουσείου, ὡς Διευθυντὴς τοῦ Οἰκοτροφείου Ἀριστούχων Γυμνασιοπαίδων τῆς Μητροπόλεως καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Κατασκηνώσεων. Ὑπηρέτησεν ἀκόμη παρὰ τῷ ἀειμνήστῳ Μητροπολίτῃ Μυτιλήνης ὡς Ἀντιπρόεδρος καὶ μέλος τοῦ Δ.Σ. τοῦ Ἱδρύματος Κοινωνικῆς Προνοίας Ἁγιάσου Λέσβου «Η ΘΕΟΜΗΤΩΡ».

Εἶναι ἱδρυτικὸν μέλος καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς Χριστιανικῆς Πνευματικῆς Κινήσεως Μυτιλήνης.

σι ὅτι ἀκόμη καὶ κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ὁ ἐθνεγέρτης Ρήγας Φεραῖος, παρὰ τὴν υἱοθέτησι τοῦ Διαφωτισμοῦ, ἀκολουθεῖ τὴν ἀρχὴ αὐτή. Ἀναφωνεῖ στὸ «Φυσικῆς Ἀπάνθισμα», ποὺ εἶναι ἔργο Κοσμογεωγραφίας, «Ὅθεν ἂς φωνάξωμεν ὅλοι ὁμοῦ: Κύριε, τὰ ἔργα Σου εἶναι μεγάλα καὶ πολλά· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας καὶ ἔργα τῶν χειρῶν Σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί!»[29].

Ἡ δυτικοευρωπαϊκὴ σκέψι καὶ ἔρευνα τοῦ κόσμου ἀρχίζει ἀπὸ τὸν 13ο αἰῶνα νὰ διαφοροποιεῖται, ὅπως παρατηρεῖ σύγχρονος μελετητής[29α] ἀπὸ τὴν κοινὴ τότε ἀντίληψι, καὶ νὰ παραιτεῖται ἀπὸ τὴν ἀποκωδικοποίησι τῆς Φύσεως ὡς φυσικῶν συμβόλων, ποὺ ἐκφράζουν τὴν θεία βούλησι. Προσπαθεῖ νὰ κατανοήσῃ τὴν θεία διάνοια μὲ τὴν διερεύνησι καὶ ἀνακάλυψι τοῦ τρόπου λειτουργίας τῆς δημιουργίας. Τὸ ἑπόμενο βῆμα ἦταν ἡ χειραφέτησι τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴ συναντίληψι. Τοῦτο ἄρχισε, ὡς σταδιακὴ παρενέργεια τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν στὴ Δύσι καὶ ἀναπτύχθηκε καὶ ἀνδρώθηκε στὰ πλαίσια τοῦ Διαφωτισμοῦ.

Εἶναι ἄξιο ὑπογραμμίσεως τὸ γεγονὸς ὅτι, ἐνῷ ἡ χριστιανικὴ Ἀνατολὴ διελέγετο μὲ τὴν ἀρχαία σοφία καὶ ἐπέτυχε μίαν δυναμικὴ σύνθεσι, τὴν Ὀρθοδοξία, ἡ χριστιανικὴ Δύσι, μετὰ τὴν μεταφορὰ καὶ μελέτη τῆς ἀρχαίας σοφίας ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, διεσπάσθη πνευματικῶς σὲ Μεσαίωνα, ποὺ κυριαρχοῦσε ἡ χριστιανικὴ σκέψι καὶ σὲ Διαφωτισμό, ποὺ ἦρθε σὲ ἀντίθεσι μὲ τὸν Χριστιανισμό. Ἡ ἀντίθεσι αὐτὴ εἶχε πολλὲς συνέπειες. Ἡ κυριώτερη, ποὺ ἔθεσε καὶ τὶς βάσεις ἄλλης ἀντιμετωπίσεως τῆς Φύσεως, ἦταν ἡ τροποποίησι τῆς ἀντιλήψεως περὶ τοῦ ἀνθρώπου σὲ σχέσι πρὸς τὸν φυσικὸ κόσμο. Ἔτσι τὴν ἀντίληψι περὶ τοῦ ἀνθρώπου ὡς περαστικοῦ, ὡς διαβάτη τοῦ κόσμου αὐτοῦ (Viator Mundi) κατέλαβε ἡ ἀντίληψι, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος εἶναι κατασκευαστὴς τοῦ κόσμου (Factor Mundi).

Ὁ ἄνθρωπος κατέληξε, βαθμιαίως, σὲ αὐτοθαυμασμὸ καὶ ἐπεδίωξε τὴν κυριότητα τοῦ κόσμου, διεξεδίκησε, μὲ τὸν Διαφωτισμό, τὴν ἀπόλυτη αὐτονομία ἀπὸ τὸν Θεόν, δηλαδὴ τὴν ἰσοθεΐαν καί, μεταγενεστέρως, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ πορεία τῆς μετὰ ταῦτα Φιλοσοφίας, καὶ τὴν θεοποίησί του, φθάσας δηλαδὴ στὴν ἄρνησι τῆς κυριότητος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ κόσμου καὶ τελικῶς καὶ τοῦ Θεοῦ. Ἡ θεοπενία αὐτὴ ἀπέβη τὸ αἴτιον τῶν παρόντων δεινῶν καὶ τῆς ἐπαπειλουμένης ὁλοκληρωτικῆς καταστροφῆς του.

Θεολογικῶς ἐξεταζομένη αὐτὴ ἡ πορεία, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ αἱρετική, ἐπειδὴ παρερμήνευσε θεωρητικῶς καὶ ἀλλοίωσε de facto, δηλαδὴ ἠθικῶς τὴν περὶ κόσμου καὶ ἀνθρώπου πίστι, ἐξελίχθηκε σὲ ἔκπτωσι, ἀφοῦ, στὸ ἀρχέγονο, ἀλλά, τυπικῶς καὶ δυναμικῶς, πάντα παρὸν πειρασμικὸ ἐρώτημα περὶ τῆς κυριότητος τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ἀπάντησε ἐμπράκτως, ὅπως οἱ Πρωτόπλαστοι, ὅτι ἡ Φύσι εἶναι ὁ χῶρος τῆς ἀπολύτου κυριαρχίας του μὲ ἄπειρες δυνατότητες κατασκευῆς καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ κύριος καὶ ποιητὴς τοῦ κόσμου.

Ἔχομε δηλαδὴ ἀναπαραγωγὴ τῶν δεδομένων τοῦ πειρασμοῦ καὶ τῆς πτώσεως τῶν Πρωτοπλάστων καὶ ὁ ἄνθρωπος, δηλαδὴ ἡ παγκόσμια κοινωνία τῶν ἀνθρώπων, ἀπέκτησεν, δυστυχῶς, καὶ ἐμπειρικὴν ἀπόδειξι τῆς αὐθεντικότητος τοῦ πρώτου πειρασμοῦ.

Ἕλληνες καὶ Ξένοι μελετητὲς τῆς συμβολῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν δημιουργία τοῦ οἰκολογικοῦ προβλήματος[30] παρατηροῦν ὅτι ἡ δημιουργία τῶν προϋποθέσεων τοῦ οἰκολογικοῦ προβλήματος στὴν Δύσι ὀφείλεται καὶ στὴν διαφορὰ τόνου τῆς εὐσεβείας ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸ τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι, παρατηροῦν, ἀντελήφθησαν τὴν ἁμαρτία πρωτίστως ὡς διανοητικὴ τυφλότητα καὶ τὴν σωτηρία ἀπὸ αὐτὴν ὡς φωτισμὸ τοῦ νοός. Καί, προσθέτουν, ὅτι Ὀρθοδοξία σημαίνει καθαρὴ σκέψι.

Ἡ ἀνατολικὴ Θεολογία ὑπῆρξε «διανοητική» (Intellectualist), ἐνῷ ἡ δυτικὴ «βουλησιοκρατική» (Volontarist). Παρὰ τὸ γενικῶς ἀλλ' ἀορίστως ὀρθὸ τῆς παρατηρήσεως, παρανοεῖται καὶ διαστρέφεται ἡ ὀρθόδοξη σκέψι, ἂν δὲν ὑπογραμμισθῇ ὅτι «χωρῶν πρὸς θεόν, ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, τοῖς μὲν αἰσθητοῖς κατὰ τὴν πρᾶξιν μὴ δουλούμενος, τοῖς δὲ νοητοῖς κατὰ τὴν θεωρίαν μηδόλως κρατούμενος»[31]. Ὅτι δηλαδὴ ἡ ὀρθόδοξη χρῆσι τοῦ νοὸς κατευθύνει αὐτὸν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῆς Φύσεως. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ὑποδουλώνεται στὰ ὑλικὰ «τοῖς αἰσθητοῖς κατὰ τὴν πρᾶξιν μηδόλως δουλούμενος».

Ἡ ἄρνησι τῆς θ. κυριότητος,

29. Ρ. Φεραίου, Φυσικῆς Ἀπάνθισμα, 1790, κεφ. ΙΗ, 178, ἐπιμέλεια Βρανούση, Ἀθῆνα 1970, τόμος Α, σελ. 251.

29α. Lynn White, ἔνθ' ἀν., 1206.

30. Διὰ τὰ καθ' ἕκαστα θέματα βλέπε τὸ ἐξαίρετον ἔργον τοῦ Σπ. Κυριαζοπούλου, Ἡ καταγωγὴ τοῦ τεχνικοῦ πνεύματος, Ἀθῆναι 1965, 88 ἑξ. καὶ Lynn White, ἔνθ' ἀν. σελ. 1206).

31. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, σχόλιον 1 εἰς ἐρώτ. Β, ἔνθ' ἀν. σελ. 409).

Η Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

(Ἡ μαρτυρία τοῦ λβ' κανόνος τῆς Πενθέκτης)

Περὶ τῆς γνησιότητος τῆς Θ. Λειτουργίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ὑφίσταται σχετική τις διαφορὰ καὶ ἀμφισβήτησις εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς λειτουργικῆς. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἐκ τῶν κωδίκων ἄλλοι μὲν ἀποδίδουν εἰς τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον μόνον μίαν ἢ δύο εὐχὰς καὶ ἄλλοι ὁλόκληρον τὴν λειτουργίαν[1].

Σχετική τις ἀμφιβολία καὶ διαφωνία ὑπάρχει καὶ ἐπὶ τῆς μαρτυρίας, τὴν ὁποίαν ἔχομεν ἐκ τοῦ λβ' (32ος) κανόνος τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσορρήμονος. Ἐπὶ τῆς μαρτυρίας αὐτῆς θὰ «σταθῶμεν» ἐπ' ὀλίγον καὶ θὰ ἀσχοληθῶμεν ἀπὸ κανονικῆς - ἑρμηνευτικῆς πλευρᾶς. Οὕτως, ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ «Περὶ τῆς Ἀποστολικῆς Λειτουργίας τοῦ Ἁγ. Ἰακώβου»[2] σημειώνει: «Ἦλθεν εἰς γνῶσιν αὐτῆς (τῆς Πενθέκτης Οἰκουμ. Συνόδου), ὅτι ἐν τῇ τῶν Ἀρμενίων χώρᾳ οἶνον μόνον μετεχειρίζοντο ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς θείας εὐχαριστίας ὕδωρ αὐτῷ μὴ μιγνύντες, παρερμήνευον δ' ἐν τούτῳ χωρίον τι τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου, ὡς ἀνατρέποντος δῆθεν τὴν τοῦ ὕδατος προσαγωγὴν ἐν τῇ ἱερᾷ θυσίᾳ. Ἡ Σύνοδος ἐξηγήσασα ὀρθῶς τὸ παρερμηνευόμενον χωρίον καὶ προσαγαγοῦσα ἀπόδειξιν ἐκ τῆς Λειτουργίας αὐτοῦ (τοῦ Χρυσοστόμου) ἐπάγεται...».

Ἑπομένως ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος δέχεται μαρτυρίαν τῆς Πενθέκτης Οἰκουμ. Συνόδου περὶ ὑπάρξεως λειτουργίας τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ὁ καθηγ. Παν. Τρεμπέλας εἰς τὴν ἀνωτέρω μνημονευομένην ἐργασίαν του ἀντιθέτως γράφει: «Ὡσαύτως καὶ ὁ 32 κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ, ὁ μαρτυρῶν περὶ τῶν Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου καὶ Βασιλείου τοῦ μεγάλου ὡς «ἐγγράφως τὴν μυστικὴν ἡμῖν ἱερουργίαν παραδεδωκότων», οὐδ' ὑπαινιγμόν τινα ποιεῖται περὶ λειτουργίας ἀποδιδομένης εἰς τὸν Χρυσόστομον. Καὶ γίνεται μὲν ἐν αὐτῷ ἐπίκλησις τῆς αὐθεντίας τοῦ πατρὸς τούτου ὑπὲρ τῆς ἀναμίξεως ὕδατος εἰς τὸν οἶνον τῆς Εὐχαριστίας, ἀλλ' αὕτη δὲν ἀναφέρεται εἰς ἀναφορὰν (= λειτουργίαν) τοῦ Χρυσοστόμου, ἀλλ' εἰς περικοπὴν τῆς 82 ὁμιλίας τούτου εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον»[3].

Νομίζομεν ὅμως, ὅτι καὶ ἡ σχετικὴ διαφωνία εἶναι δυνατὸν νὰ διευθετηθῇ καὶ ἡ ἀκολουθοῦσα ἀμφιβολία νὰ ἀρθῇ. Μία προσεκτικὴ ἐξέτασις τοῦ κειμένου τοῦ λβ' κανόνος βοηθεῖ εἰς τοῦτο. Διότι ἀνακαλύπτομεν ὅτι καὶ ἐὰν δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸν ἐν λόγῳ κανόνα συγκεκριμένη τις ἀναφορὰ ἀποδιδομένη εἰς τὸν Χρυσόστομον, ὅμως ἀναφέρεται λειτουργικὴ πρᾶξις παραδοθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ λβ' κανὼν ἐπὶ λέξει περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς: «Ἐπεὶ καὶ τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ, ἔνθα τὴν ποιμαντικὴν ἐνεχειρίσθη ἡγεμονίαν (ὁ Ἰ. Χρυσόστομος) ὕδωρ οἴνῳ μιγνῦναι, παρέδω-

1. Πρβλ. Παν. Τρεμπέλα, Λειτουργικοὶ τύποι Αἰγύπτου καὶ Ἀνατολῆς, Ἐν Ἀθήναις 1961, σελ. 332 κ.ἑξ. Ὁ καθηγ. Παν. Χρήστου, ἀναφερόμενος εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου λέγει: «Ἡ ἀναφορὰ προέρχεται ἐκ τῶν μεταποστολικῶν χρόνων, οἱ κυριώτεροι ὕμνοι προσετέθησαν κατὰ τὴν μετὰ τὸν Χρυσόστομον ἐποχήν, ἀλλ' αἱ εὐχαὶ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ Χρυσοστόμου, ἔστω καὶ ἂν ὁ κῶδιξ Βαρβ. γκρ. 336 δύο μόνον ἐξ αὐτῶν φέρει ὑπὸ τὸ ὄνομα τούτου» (Ἰωάννης, ὁ Α', ὁ Χρυσόστομος, ἐν ΘΗΕ, τόμ. ΣΤ' (1965), στήλ. 1185).

2. Ἐν Ἀθήναις 1901, σελ. 94.

3. Παν. Τρεμπέλα, Λειτουργικοὶ τύποι, σ. 334.

τάξεως καὶ ἁρμονίας τοῦ κόσμου.

Ἡ εἰσαχθεῖσα ἀνατροπὴ τῆς περὶ τοῦ κόσμου ἀντιλήψεως καὶ σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου, δεσπόζεται ἀπὸ τὴν ἰδέα ὅτι ὁ κόσμος εὑρίσκεται στὴν ἀπόλυτη ἐξουσία τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ τὸν ἐρευνᾶ καὶ νὰ τὸν ἐκμεταλλεύεται χωρὶς περιορισμό, ὡς κτῆμα του. Ἡ ἀντίληψι αὐτὴ ἀρνεῖται de facto τὴν κυριότητα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς Δημιουργίας, μολονότι, κατὰ τὸν Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, «τοῦ μὲν γὰρ εἶναι Θεὸν καὶ τὴν πάντων ποιητικήν τε καὶ συνεκτικὴν αἰτίαν καὶ ὄψις διδάσκαλος καὶ ὁ φυσικὸς νόμος»[32]. Ἡ ἀντίληψι αὐτὴ τροφοδοτεῖ, ἔκτοτε, τὴν ἀνθρώπινη σκέψι καὶ καθοδηγεῖ τὴν πρᾶξι μὲ ἀποτέλεσμα νὰ γίνεται ὁ φυσικὸς κόσμος ἕρμαιο τῆς ἀνθρώπινης βουλιμίας!

(Συνεχίζεται)

ΗΛΙΑΣ Β. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
Καθηγητὴς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

32. Θεολογικὸς δεύτερος ΣΤ, ΒΕΠΕΣ 59, 221.

κ ε ν, ἡνίκα τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελεῖσθαι δεήσειε»[4]. Ἐὰν δὲ μάλιστα παρατηρήσῃ τις, ὅτι ὁ ἀνωτέρω κανὼν δὲν λέγει ἁπλῶς «παρέδωκεν, ἡνίκα τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐπετέλει», ὁπότε θὰ ἐδήλωνεν ἁπλῶς μίαν ὑπ' αὐτοῦ γινομένην λειτουργικὴν πρᾶξιν (ἕνα ἁπλῶς ὑπόδειγμα), ἀλλὰ λέγει «π α ρ έ δ ω κ ε ν, ἡ ν ί κ α τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελεῖσθαι δ ε ή σ ε ι ε», ἤτοι «παρέδωκεν, ὁσάκις θὰ ὑπῆρχεν ἀ ν ά γ κ η νὰ ἐπιτελεσθῇ ἡ ἀναίμακτος θεία λειτουργία». Ἡ ἔκφρασις δηλονότι αὐτὴ ὑποδηλοῖ, ὅτι ἂν δὲν παρέδωκεν ἔγγραφον λειτουργίαν, ὅμως τουλάχιστον «παρέδωκεν» ἐ ν τ ο λ ὴ ν (ἔγγραφον ἢ ἄγραφον) νὰ γίνεται κατὰ τὸν ἐν λόγῳ τρόπον ἡ τέλεσις τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, ὁσάκις αὐτὴ θὰ ἐλάμβανε χώραν.

Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι κάποιαν τυπικὴν λειτουργικὴν τάξιν ἢ τουλάχιστον διάταξιν θὰ παρέδωκεν ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Τοῦτο, νομίζομεν, ὑποδηλοῦται καὶ ἀπὸ τὸ κατωτέρω τμῆμα τοῦ λβ' καν. τῆς Πενθέκτης, τὸ ὁποῖον παρατίθεται μετὰ τὸ ἀνωτέρω σχολιαζόμενον καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς ἑξῆς: «Κ α ὶ γὰρ κ α ὶ Ἰάκωβος ὁ κατὰ σάρκα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀδελφός, ὃς τῆς Ἱεροσολυμιτῶν ἐκκλησίας πρῶτος τὸν θρόνον ἐνεπιστεύθη καὶ Βασίλειος ὁ τῆς Καισαρέων ἀρχιεπίσκοπος... ἐγγράφως τὴν μυστικὴν ἡμῖν ἱερουργίαν π α ρ α δ ε δ ω κ ό τ ε ς, οὕτω τελειοῦν ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ἐξ ὕδατός τε καὶ οἴνου τὸ ἱερὸν ποτήριον ἐκδεδώκασι»[5]. Ἡ ὕπαρξις δηλονότι τῶν δύο «καὶ» («Κ α ὶ γὰρ κ α ὶ Ἰάκωβος») εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐν λόγῳ κειμένου, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὴν Θ. Λειτουργίαν τοῦ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου καὶ τοῦ Μεγ. Βασιλείου, ὁμοιάζει ὡς νὰ θέλῃ νὰ συνδέσῃ τὰς δύο αὐτὰς λειτουργικὰς ἀναφορὰς πρὸς τὴν προϋποδηλουμένην τοιαύτην τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἐπισημαίνομεν ἀκόμη καὶ τὴν ὕπαρξιν τοῦ αὐτοῦ ῥήματος («παρέδωκεν» λέγει περὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου — «παραδεδωκότες» λέγει περὶ Ἰακώβου καὶ Βασιλείου) καὶ εἰς τὰ δύο σχετικὰ τμήματα τοῦ κανόνος. Καὶ προσθέτομεν: Ὁπωσδήποτε ἡ βεβαιότης μὲ τὴν ὁποίαν ἐκφράζονται οἱ πατέρες τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ «παραδόσεως» («παρέδωκεν»)[6] ὑποδείγματος ἢ ἐντολῆς τινος ἐκ μέρους τοῦ Χρυσοστόμου δὲν ἀποκλείει τὴν ὕπαρξιν κειμένου τινός.

Πρὸς τὸ ἀνωτέρω συμπέρασμα δὲν ἀντιτίθενται, ἀλλὰ μᾶλλον συμφωνοῦν καὶ αἱ κατωτέρω μαρτυρίαι καὶ ἀπόψεις ἐγκρίτων κανονολόγων:

1) Τοῦ Β α λ σ α μ ῶ ν ο ς, λέγοντος εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ λβ' κανόνος: «Συγκροτήσαντες δὲ (οἱ Πατέρες τῆς Πενθέκτης Οἰκουμ. Συνόδου) τὰ περὶ τούτων διορισθέντα, ἔκ τε ἄλλων πολλῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐκ τῆς π α ρ α δ ο θ ε ί σ η ς θ υ σ ί α ς, παρά τε τοῦ ῥηθέντος ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν (Ἰ. Χρυσοστόμου), καὶ παρὰ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου...»[7]. Καὶ πάλιν τ ο ῦ α ὐ τ ο ῦ ἀπαντῶντος εἰς τὴν α' ἐρώτησιν τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μάρκου: «Διά τοι τοῦτο καὶ ὀφείλουσι πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ ἀκολουθεῖν τῷ ἔθει τῆς νέας Ρώμης, ἤτοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἱ ε ρ ο υ ρ γ ε ῖ ν κ α τ ὰ τ ὰ ς π α ρ α δ ό σ ε ι ς τῶν μεγάλων διδασκάλων καὶ φωστήρων τῆς εὐσεβείας, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου»[8].

2) Ὁ Ἀ ρ ι σ τ η ν ὸ ς ἐπίσης εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ λβ' καν. τῆς Πενθέκτης λέγει: «...οἶνον μόνον προσφέρουσιν (οὗτοι, οἱ Ἀρμένιοι) ἀγνοοῦντες, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Χρυσόστομος, καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος, καὶ ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος, οἶνον μιγνύντες, ὕδατι τ ὴ ν θ υ σ ί α ν προσέφερον, καὶ ἡμῖν οὕτω προσάγειν π α ρ α δ ε δ ώ κ α σ ι ν»[9].

3) Ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Πηδαλίου» Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, ἑρμηνεύων τὸν σχετικὸν κανόνα καὶ στηριζόμενος εἰς τὰς ἀπόψεις καὶ τῶν δύο προμνημονευθέντων σχολιαστῶν, λέγει περὶ τοῦ Χρυσοστόμου: «Ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ ἴδιος Χρυσόστομος διὰ τῆς θ ε ί α ς α ὐ τ ο ῦ λ ε ι τ ο υ ρ γ ί α ς π α ρ έ δ ω κ ε ν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι ἐν τῇ ἀναιμάκτῳ θυσίᾳ τῶν μυστηρίων νὰ σμίγεται νερὸν μὲ κρασί»[10].

Οὕτως ἐννόησαν τὸν κανόνα οἱ ἀνωτέρω ἑρμηνευταὶ καὶ ἑπομένως δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι οὗτος «δὲν ἀναφέρεται εἰς ἀναφορὰν τοῦ Χρυσοστόμου».

Ἴσως ἀντιπαρατηρήσῃ τις (ἰδίως εἰς τὴν σαφῆ τοποθέτησιν τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου), ὅτι οἱ παλαιότεροι αὐτοῦ ἑρμηνευταὶ (Βαλσαμὼν καὶ Ἀριστηνὸς) δὲν κάμνουν λόγον ῥητῶς περὶ «θείας λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου», ἀλλὰ ὁμιλοῦν γενικῶς περὶ «π α ρ α δ ο θ ε ί σ η ς θ υ σ ί α ς», ἢ «ἱ ε ρ ο υ ρ γ ε ῖ ν κατὰ τὰς π α ρ α δ ό σ ε ι ς (αὐτοῦ)», ἢ «τ ὴ ν θ υ-

4. Γ. Ῥ ά λ λ η - Μ. Π ο τ λ ῆ, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τόμ. Β', Ἀθήνησι 1852, σ. 373-374.

5. Ῥ ά λ λ η - Π ο τ λ ῆ, τόμ. Β', σελ. 374.

6. Θὰ ἠδύνατο νὰ διερωτηθῇ τις ἕνεκα τῆς τοιαύτης βεβαιότητος: Πῶς γνωρίζουν οἱ Πατέρες τῆς Πενθέκτης συνόδου, ὅτι τοῦτο «παρέδωκεν» ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κων)λεως, ἐφ' ὅσον οὗτοι ἔζων μετὰ 300 περίπου ἔτη, ἐὰν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον «παρέδωκεν» δὲν παρεδόθη ἐγγράφως ὑπ' αὐτοῦ; Ἐὰν δὲν εἶχον γραπτὸν κείμενον ἐκ μέρους του;

7. Ῥ ά λ λ η - Π ο τ λ ῆ, τόμ. Β', σελ. 376. Πρβλ. α ὐ τ ό θ ι, σελ. 377, ὅποσ.

8. Ῥ ά λ λ η - Π ο τ λ ῆ, τόμ. Δ', σελ. 449.

9. Ῥ ά λ λ η - Π ο τ λ ῆ, τόμ. Β', σελ. 378.

10. «Πηδάλιον», Ἔκδ. «Ἀστέρος», Ἀθῆναι 1957, σελ. 248.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΗ(*)

Μπορεῖ νὰ φαίνεται παράδοξο καὶ παράξενο τὸ λεγόμενο ὅτι ὁ Ἀδὰμ εἶχε Χάρη ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ ὅμως αὐτὸ τονίζεται ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πιὸ πάνω χωρία καὶ σὲ ἄλλα πολὺ χαρακτηριστικά. Γράφει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ὅτι ὅταν ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸν Ἀδὰμ μετέδωσε σ' αὐτὸν «τῆς ἑαυτοῦ θείας χάριτος καὶ ἐν κοινωνίᾳ ἑαυτοῦ διὰ ταύτης αὐτὸν» ἐποίησε[4]. Συνήθως νομίζουμε ὅτι ὁ Ἀδὰμ πρὶν ἀπὸ τὴν πτώση ἦταν ἕνας καλὸς ἄνθρωπος χωρὶς νὰ τονίζεται τὸ ὅτι εἶχε Χάρη ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ διὰ τῆς Χάριτος αὐτῆς εἶχε πραγματικὴ κοινωνία μὲ τὸν Θεό. Τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι ὁ Ἀδὰμ εὑρισκόμενος στὸν αἰσθητὸ Παράδεισο ἐδίωνε καὶ τὸν νοητὸ Παράδεισο, δηλαδὴ τρεφόταν μὲ τὴν θεωρία τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἅγιος πάλι εἶναι ἐκφραστικὸς πάνω στὸ σημεῖο αὐτό. Ἐνῶ ζοῦσε σωματικὰ στὸν αἰσθητὸ Παράδεισο συγχρόνως «ψυχικῶς τοῖς ἀγγέλοις συνανεστρέφετο θείας γεωργῶν ἐννοίας καὶ ταύταις τρεφόμενος, γυμνὸς τῇ ἁπλότητι καὶ ἀτέχνῳ ζωῇ πρὸς μόνον τὸν δημιουργὸν διὰ τῶν κτισμάτων ἐναγόμενος καὶ τῇ αὐτοῦ θεωρίᾳ ἐνηδυνόμενός τε καὶ εὐφραινόμενος»[5]. Ἡ ἁπλότης τοῦ Ἀδὰμ ἦταν καρπὸς τῆς ἀπαθείας, διότι τὰ πάθη εἶναι ἐκεῖνα ποὺ εἰσάγουν στὸν ἄνθρωπο τὴν διαίρεση καὶ τὴν σύνθεση. Ἑπομένως ὁ Ἀδὰμ ἦταν κεκαθαρμένος καὶ συγχρόνως ἐτρέφετο ἀπὸ τὴν θεωρία. Αὐτὴ ἡ θεωρία τοῦ Θεοῦ διακρίνεται ἀπὸ τὴν θέα καὶ τὴν θεωρία τῆς φύσεως. Καὶ σημειώνεται ἐδῶ χαρακτηριστικὰ ὅτι αὐτὴ ἡ θεωρία τοῦ Θεοῦ ἦταν ἐκείνη ποὺ τοῦ ἔδιδε ἡδονὴ καὶ χαρά. Ἑπομένως ἡ εὐφροσύνη καὶ ἡ ἡδονὴ ἦταν κατ' ἐξοχὴν πνευματικὲς καὶ ὄχι σωματικές. Μὲ ἄλλα λόγια ὁ νοῦς ἦταν διαρκῶς στὸν Θεό, ἀφοῦ αὐτὴ ἡ θέα τοῦ Θεοῦ γίνεται διὰ τοῦ καθαροῦ νοός. Μάλιστα ὁ ἴδιος ἅγιος μιλώντας γιὰ τὴν πτώση τοῦ Ἀδὰμ τὴν καθορίζει ὡς ἀπομάκρυνση τοῦ νοῦ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ προσκόλλησή του στὴν ὕλη καὶ τὴν φθορά. Ὁ Ἀδὰμ ἔπρεπε νὰ δοκιμασθῇ, ὥστε μετὰ τὴν ἀπαλλαγή του ἀπὸ τὴν σχέση πρὸς τὰ ὄντα καὶ τὴν ἕνωσή του μὲ τὸν Θεὸ νὰ ἀποκτήση «τὴν περὶ τὸ καλὸν παγιότητα... ἀμετακίνητον». Ὅμως ἐκεῖνος ἐκινήθη πρὸς τὴν ὕλη καὶ ἔτσι «τῆς αὐτοῦ αἰτίας, τοῦ Θεοῦ φημι, ἀποσπάσας τὸν νοῦν τῇ φθορᾷ προσοικειοῦσθαι καὶ παθητὸς ἀντὶ ἀπαθοῦς καὶ θνητὸς ἀντὶ ἀθανάτου» ἔγινε[6]. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ χωρίο φαίνεται καθαρὰ ὅτι ὁ νοῦς τοῦ Ἀδὰμ ἀπὸ τὸν Θεὸ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ πέση ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ παραφθαρῇ ὅλη ἡ ψυχική του συγκρότηση καὶ νὰ διαστραφῇ ὅλος ὁ ψυχοσωματικός του ὀργανισμός, ὥστε ἀπὸ ἀπαθὴς νὰ γίνη παθητὸς καὶ ἀπὸ ἀθάνατος νὰ γίνη θνητός.

Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος πρὸ τῆς πτώσεως βρισκόταν στὸν φωτισμὸ τοῦ νοῦ. Ὁ νοῦς του ἦταν φωτισμένος καὶ αὐτὸ σημαίνει κυρίως ὅτι ἦταν ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ εἶχε μιὰ ἀδιάλειπτη μνήμη Θεοῦ. Βέβαια, λέγοντας αὐτὰ πρέπει παρεκβατικῶς νὰ σημειώσουμε ὅτι, κατὰ τὴν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκη-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 237 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.
4. Ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 202.
5. Ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 204.
6. Ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 206.

σίαν οὕτως ἡμῖν προσάγειν παραδέδωκεν», κ.ἄ. Ὅμως δὲν πρέπει νὰ παραθεωρῆται τὸ γεγονός, ὅτι οὕτως γενικῶς ὁμιλοῦν οἱ ἐν λόγῳ ἑρμηνευταὶ καὶ περὶ τῆς λειτουργίας τοῦ Μ. Βασιλείου, περὶ τῆς ὁποίας ῥητῶς ὁμιλεῖ ὁ λδ' κανὼν ὡς «ἐγγράφως» παραδοθείσης. Ἑπομένως τοῦτο πράττουν, νομίζομεν, ὄχι διότι ἔχουν ἀμφιβολίας περὶ τῆς λειτουργίας τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἀλλὰ μᾶλλον, διότι ἐπηρεάζονται ἐκ τῆς ἀμφιβολίας περὶ τὴν ἔγγραφον παράδοσιν τῆς λειτουργίας τοῦ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου, τὴν ὁποίαν συνυπονοοῦν (Βαλσαμὼν)[11] ἢ συμπαραθέτουν (Ἀριστηνός)[12]. Ἐνδέχεται ἀκόμη νὰ ὁμιλοῦν μὲ αὐτὴν τὴν γενικότητα, διότι οὕτως ἐκφράζουν καὶ τὴν πιθανῶς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς των ἐπικρατοῦσαν ἀβεβαιότητα περὶ τῆς ὑπάρξεως (πλήρους) ἀναφορᾶς προερχομένης ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ τοῦ καλάμου τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Πάντως οὐδὲ οὕτως ἀναιρεῖται (ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τῶν ἀνωτέρω γνωμῶν ἐνισχύεται) τὸ συμπέρασμα ἡμῶν, ὅτι ὁ λδ' κανὼν τῆς Πενθέκτης Οἰκουμ. Συνόδου ὁπωσδήποτε συνδυάζει καὶ συσχετίζει τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου φερομένην λειτουργίαν πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον.

ΠΑΝ. Ι. ΜΠΟΥΜΗΣ, δ.Θ.
Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

11. Ῥάλλη - Ποτλῆ, τόμ. Β', σελ. 377-378 καὶ ὅπου. Πρβλ. καὶ τόμ. Δ', σελ. 448.
12. Ῥάλλη - Ποτλῆ, τόμ. Β', σελ. 378.

νοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἄλλο εἶναι ὁ νοῦς καὶ ἄλλο εἶναι ἡ λογικὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἁπλῶς θὰ ἀναφέρω ἕνα χαρακτηριστικό του χωρίο. Λέγει ὅτι ὅταν ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου στὴν συνέχεια «ψυχὴν δὲ λογικὴν καὶ νοερὰν διὰ τοῦ οἰκείου ἐμφυσήματος δοὺς αὐτῷ, ὅπερ δὴ θείαν εἰκόνα φαμέν»[7]. Ὁ νοῦς ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς ἔχει κοινωνία μὲ τὸν Θεὸ καὶ ἡ διάνοια ἢ ἡ λογικὴ εἶναι ἐκείνη ποὺ διατυπώνει τὴν ἐμπειρία αὐτή, ἔστω καὶ ἀποφατικά, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ πλήρως νὰ ἐκφράση τὴν θέα τοῦ Θεοῦ.

Τὴν ἴδια διδασκαλία συναντοῦμε καὶ σὲ ἄλλους Πατέρας, ἀλλὰ θὰ ἤθελα ἐδῶ νὰ μελετήσουμε τὴν διδασκαλία τοῦ Νικήτα τοῦ Στηθάτου, μαθητοῦ τοῦ ἁγίου Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου. Στὸν λόγο του «περὶ τῆς ψυχῆς» ὑπογραμμίζει δυὸ σημεῖα ποὺ ἀναλύσαμε προηγουμένως.

Τὸ πρῶτο εἶναι ὅτι πράγματι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει νοῦ καὶ λόγο. «Εἰκὼν γὰρ Θεοῦ ψυχὴ νοερά, νοῦς καὶ λόγος, ἡ μία καὶ ἀδιαίρετος φύσις, ἡ ὁμοφυὴς τε καὶ ὁμοούσιος καὶ ἀχώριστος»[8]. Μάλιστα ὁ ἴδιος ἅγιος καθορίζει ἀκριβῶς τὴν ἐργασία τῶν δυνάμεων αὐτῶν τῆς ψυχῆς. Γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου γράφει: «νοῦν ἔχουσα μέρος αὐτῆς τὸ καθαρώτατον πατέρα καὶ προβολέα τοῦ λόγου»[9]. Ὁ νοῦς εἶναι πατέρας καὶ προβολεὺς τοῦ λόγου, ποὺ σημαίνει ὅτι ὁ λόγος ἐκφράζει τὶς ἐμπειρίες τοῦ νοῦ ποὺ εἶναι τὸ καθαρώτατο μέρος τῆς ψυχῆς καὶ ἐκεῖ ἀποκτᾶται ἡ ἐμπειρία τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό, ὅπως λέγει σὲ ἄλλο σημεῖο, «ὁ προφορικὸς λόγος ἄγγελός ἐστιν ἐνθυμήσεων καὶ νοημάτων τοῦ νοῦ, δι' οὗ καὶ λαλητικοὶ λεγόμεθα»[10]. Αὐτὴ ἡ διάκριση καὶ διαίρεση εἶναι ἀπαραίτητη, διότι λίγο πιὸ κάτω θὰ δοῦμε ἀκριβῶς σὲ τί συνίσταται ἡ πτώση τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατὰ συνέπεια σὲ τί συνίσταται ἡ ἀνάστασή του.

Τὸ δεύτερο σημεῖο ποὺ ὑπογραμμίζει ὁ Νικήτας ὁ Στηθᾶτος εἶναι ὅτι ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου πρὸ τῆς πτώσεως βρισκόταν στὸν φωτισμό. Ἐπαναλαμβάνει ὅ,τι εἶπε ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς καὶ ἄλλοι ἅγιοι Πατέρες. Ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸν ἄνθρωπο «ἄγγελον ἐπόπτην καὶ μύστην θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, προσκυνητὴν μικτὸν τῆς δόξης αὐτοῦ, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, πνεῦμα τὸν αὐτὸν καὶ σάρκα»[11]. Αὐτὸ τὸ «ἐπόπτην καὶ μύστην θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων» δὲν εἶναι ἀνεξάρτητο ἀπὸ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶχε ὁ Ἀδάμ. Ἀμέσως μετὰ τὴν δημιουργία «δύναμιν ἐν αὐτῷ ἔθετο τὴν τοῦ Παναγίου Πνεύματος χάριν, ἅμα μὲν εἰς τὸ ἀλήκτως κατὰ φύσιν κινεῖσθαι, ἅμα δὲ καὶ εἰς τὸ ἀδιασκεδάστως ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Δαυὶδ εἰρημμένον συνέχεσθαι τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν»[12]. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου πρὸ τῆς πτώσεως ζοῦσε στὴν φυσική της κατάσταση. Δηλαδὴ ἡ ψυχὴ «πλατύνεται εἰς ἀγάπην τοῦ τὰ πάντα δημιουργήσαντος καὶ διὰ τῆς καλλονῆς τῶν τοιούτων πρὸς αὐτὸν ἀνατρέχει καὶ τῆς αὐτοῦ θεώσεως ἐν μεθέξει καὶ χάριτι γίνεται», τῇ «θείᾳ καὶ ἀδιαλείπτῳ προσανέχουσα προσευχῇ μετὰ δακρύων καὶ κατανύξεως»[13].

Συνδυάζοντας αὐτὰ τὰ χωρία τοῦ ὁσίου Νικήτα τοῦ Στηθάτου μεταξύ τους, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἀνάλογα χωρία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ μποροῦμε νὰ προχωρήσουμε στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀδιάλειπτη προσευχή, ποὺ εἶναι ἡ φυσικὴ κατάσταση τῆς ψυχῆς, γίνεται μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ Παναγίου Πνεύματος, τὴν ὁποία ἔδωσε ὁ Θεὸς μὲ τὴν δημιουργία της. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ Ἀδὰμ πρὶν τὴν πτώση βρισκόταν σὲ μιὰ εὐλογημένη κατάσταση, ὁ νοῦς του ἦταν στὸν φωτισμό, εἶχε ἀδιάλειπτη μνήμη τοῦ Θεοῦ, ἦταν μύστης καὶ ἐπόπτης τῶν θείων πραγμάτων, ἄγγελος. Αὐτὴ ἦταν ἡ φυσικὴ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐπεξέτεινα κάπως τὸ θέμα τῆς καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸ τῆς πτώσεως γιατὶ εἶναι ἀπαραίτητο. Ὅταν ἀντιληφθοῦμε αὐτὸ τὸ γεγονός, τότε μποροῦμε νὰ καταλάβουμε τὰ τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὴν συνέχεια τὰ τῆς ἀναστάσεώς του. Ἔτσι μόνον θὰ μπορέσουμε νὰ καταλάβουμε τὸ περιεχόμενο τῆς Ὀρθοδόξου Κατηχήσεως.

2) Τὸ συνταρακτικὸ γεγονὸς τῆς πτώσεως.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ μᾶς ἔχουμε ἄγνοια γιὰ τὸ πῶς ζοῦσε ὁ Ἀδὰμ πρὸ τῆς πτώσεως, ἀλλὰ συγχρόνως ἔχουμε τεράστια ἄγνοια στὸ σὲ τί συνίσταται ἡ πτώση τοῦ ἀνθρώπου. Λέγονται τόσα περίεργα πάνω στὸ θέμα αὐτὸ ποὺ εἶναι πρόκληση σὲ πολλοὺς ἀνθρώπους. Πρὶν λίγο καιρὸ βρέθηκα σὲ μιὰ συζήτηση μεταξὺ ἐπιστημόνων, οἱ ὁποῖοι ἐνῶ εἶχαν ἄγνοια τῆς πατερικῆς διδασκαλίας πάνω στὸ θέμα τῆς πτώσεως, καὶ ἐνῶ διέθεταν μόνον γνώσεις τῶν Θρησκευτικῶν τῆς Στοιχειώδους

7. Ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 150.
8. Νικήτα Στηθάτου: Μυστικὰ συγγράμματα, Θεσσαλονίκη 1957, σελ. 97-98.
9. Ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 98.
10. Ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 117.
11. Ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 95.
12. Ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 100.
13. Ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 110.

καὶ Μέσης Ἐκπαιδεύσεως καὶ μάλιστα κακοποιημένες καὶ παραμορφωμένες, εἰρωνεύονταν τὴν διήγηση τῆς Γενέσεως πάνω στὸ γεγονὸς τῆς πτώσεως. Ἐξεπλάγησαν ὅταν τοὺς ἀνέπτυξα ὅλη τὴν πατερικὴ διδασκαλία σχετικὰ μὲ τὸ συνταρακτικὸ γεγονὸς τῆς πτώσεως. Ἡ βασικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας συνίσταται στὸ ὅτι ἡ πτώση τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ σκοτασμὸς τοῦ νοός. Ἐνῶ αὐτὸς προηγουμένως ἦταν φωτισμένος καὶ εἶχε μιὰ κοινωνία μὲ τὸν Θεό, τώρα ἔπαυσε νὰ ἔχῃ αὐτὴν τὴν κοινωνία καὶ περιέπεσε σὲ μεγάλο σκοτασμό. Ἀλλὰ πρὶν δοῦμε αὐτὸ τὸ γεγονὸς εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐρευνήσουμε τί ἀκριβῶς εἶναι ἡ βρώση τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἀφοῦ στὴν Ἁγία Γραφὴ συνδέεται ἡ πτώση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν βρώση τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ.

Στὴν Ἁγία Γραφὴ καὶ μάλιστα στὸ βιβλίο τῆς Γενέσεως γίνεται λόγος περὶ δύο ξύλων. Ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ ὑπάρχει τὸ ξύλον «τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν», τὸ ὁποῖο ἀπηγόρευσεν ὁ Θεὸς νὰ φάγουν (Γεν. β' 17) καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἦταν τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἀφοῦ μετὰ τὴν ἔξοδο τοῦ Ἀδὰμ ἀπὸ τὸν Παράδεισο «ἔταξε τὰ Χερουβὶμ καὶ τὴν φλογίνην ρομφαίαν τὴν στρεφομένην φυλάσσειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς» (Γεν. γ' 24). Ἑπομένως ὑπῆρχαν δυὸ ξύλα στὸν Παράδεισο, στὸν ὁποῖο βρισκόταν ὁ Ἀδὰμ πρὸ τῆς πτώσεως. Εἶναι γνωστὸν ὅμως ὅτι ὁ Ἀδὰμ μαζὶ μὲ τὴν Εὔα παρέβησαν τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ ἔφαγαν ἀπὸ τὸ ξύλον «τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν» μὲ συνέπεια νὰ ἐκδιωχθοῦν ἀπὸ τὸν Παράδεισο καὶ νὰ κλεισθῇ ὁ δρόμος πρὸς τὸ ξύλον τῆς ζωῆς. Ἡ γεύση τοῦ πρώτου ξύλου εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ ἀποτύχῃ στὸ νὰ πλησιάσῃ τὸ ξύλο τῆς ζωῆς.

Πῶς ἑρμηνεύονται ὅμως αὐτὰ στὴν Πατερικὴ διδασκαλία; Θὰ ἐπιχειρήσω μιὰ ἑρμηνευτικὴ παρουσίαση αὐτῶν τῶν δυὸ ξύλων, γιατὶ νομίζω ὅτι ἔτσι θὰ μπορέσουμε νὰ συνειδητοποιήσουμε τὸ τί ἀκριβῶς ἦταν ἡ πτώση τοῦ ἀνθρώπου. Θὰ χρησιμοποιήσω τρεῖς συγκεκριμένους Πατέρας, δηλαδὴ τὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸν Θεολόγο, τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Δαμασκηνὸ καὶ τὸν ἅγιο Νικήτα τὸν Στηθᾶτο.

Θὰ ἀρχίσω μὲ τὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸν Θεολόγο, στὸν ὁποῖο ἡ Ἐκκλησία προσέδωσε τὴν προσωνυμία τοῦ Θεολόγου γιατὶ εἶχε ἀποκτήσει ἐμπειρικῶς τὴν γνώση τοῦ Θεοῦ. Θὰ δοῦμε τὴν ἑρμηνεία ποὺ κάνει γιὰ τὸ ξύλο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἐν συσχετισμῷ μὲ ἕνα τροπάριο τοῦ Κανόνος τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τὸ ὁποῖο συνέθεσε ὁ Κοσμᾶς ὁ Μελωδός, ὁ ὁποῖος φυσικὰ εἶχε ἐπηρεασθῇ ἀπὸ τὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸν Θεολόγο. Τὸ τροπάριο λέγει τὰ ἑξῆς: «Ἔλυσε πρόσταγμα Θεοῦ παρακοή, καὶ ξύλον ἤνεγκε θάνατον βροτοῖς, τὸ μὴ εὐκαίρως μεταληφθέν· ἐν ἀσφαλείᾳ τῆς ἐριτίμου δὲ ἐντεῦθεν ζωῆς τὸ ξύλον εἴργετο» (τροπάριο ζ' ᾠδῆς Ὑψώσεως Τιμίου Σταυροῦ). Ἐδῶ λέγεται ὅτι τὸ ξύλο τὸ ὁποῖο ἔφαγε ὁ Ἀδὰμ στὸν Παράδεισο δὲν ἦταν κακό, ἀλλὰ χαρακτηρίζεται «ὡς μὴ εὐκαίρως μεταληφθέν». Ὑπάρχει ἕνα ἀξιοπρόσεκτο χωρίο τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου πάνω στὸ σημεῖο αὐτό. Λέγει ὁ ἅγιος: «Τὸ δὲ ἦν τὸ ξύλον τῆς γνώσεως, οὔτε φυτευθὲν ἀπ' ἀρχῆς κακῶς, οὔτε ἀπαγορευθὲν φθονερῶς (μὴ πεμπέτωσαν ἐκεῖ τὰς γλώσσας οἱ θεομάχοι, μηδὲ τὸν ὄφιν μιμείσθωσαν). Ἀλλὰ καλὸν μὲν εὐκαίρως μεταλαμβανόμενον (θεωρία γὰρ ἦν τὸ φυτόν, ὡς ἡ ἐμὴ θεωρία, ἧς μόνοις ἐπιβαίνειν ἀσφαλές, τοῖς τὴν ἕξιν τελεωτέροις), οὐ καλὸν δὲ τοῖς ἁπλουστέροις ἔτι καὶ τὴν ἔφεσιν λιχνοτέροις, ὥσπερ οὐδὲ τροφὴ τελεία λυσιτελὴς τοῖς ἁπαλοῖς ἔτι καὶ δεομένοις γάλακτος»[14]. Ἐδῶ φαίνεται καθαρὰ ὅτι ὁ Θεὸς δὲν δημιούργησε τὸ δένδρο κακό, οὔτε ἀπηγόρευσε τὴν βρώση τοῦ καρποῦ του φθονερῶς, ἀλλὰ τὸ δένδρο ἦταν καλὸ καὶ θὰ ἦταν ἡ θέωση τοῦ ἀνθρώπου, ἐὰν ὁ Ἀδὰμ ἔτρωγε ἀπὸ αὐτὸ στὸν κατάλληλο καιρὸ ὕστερα ἀπὸ σχετικὴ προετοιμασία. Γιατὶ τὸ ξύλο αὐτὸ ἦταν ἡ θεωρία στὴν ὁποία δὲν μποροῦν νὰ φθάσουν οἱ ἀδόκιμοι, δηλαδὴ ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἔχουν προηγουμένως προετοιμασθῆ ἢ ἀκόμη δὲν μποροῦν νὰ φθάσουν ἐκεῖ οἱ ἄνθρωποι αὐτόνομα, δηλαδὴ μὲ τὴν δική τους θέληση.

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ ἁγιορείτης, ἑρμηνεύοντας αὐτὸ τὸ χωρίο τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου λέγει: «Ἐκ τοῦ λόγου δὲ τούτου συνάγομεν τέσσαρα πράγματα· πρῶτον, ὅτι ὁ Ἀδὰμ ἦτον ἀτελής· δεύτερον, ὅτι τὸ ξύλον τῆς γνώσεως ἦτον νοητόν· τρίτον, τὸ νοητὸν αὐτὸ ξύλον ἔμελλεν ὁ Ἀδὰμ νὰ τὸ ἀπολαύσῃ εὐκαίρως: ἤτοι ἐν καιρῷ τῷ πρέποντι, ὅταν ἤθελε φθάσῃ εἰς τελειότητα· καὶ τέταρτον, ὅτι τὸ νοητὸν ἐκεῖνο ξύλον δὲν ἦτο καλὸν εἰς τοὺς ἁπλοϊκωτέρους ἀκόμη ὄντας καὶ ἀτελεστέρους, ὁποῖος ἦτον καὶ ὁ Ἀδάμ· καθὼς καὶ ἡ τελεία καὶ στερεὰ τροφὴ δὲν εἶναι ὠφέλιμος εἰς τοὺς ἁπαλοὺς καὶ τρυφεροὺς ὄντας, καὶ χρείαν ἔχοντας ἀπὸ γάλα»[15]. Ὁ Ἀδὰμ μὲ ἄλλα λόγια ἔπρεπε νὰ στερεωθῇ στὸ στάδιο τοῦ φωτισμοῦ μὲ τὴν δική του ἐλευθερία καὶ ἀφοῦ τοῦ ἐδόθη ὡς δῶρο ἀπὸ τὸν Θεὸ ἔπρεπε νὰ δοκιμασθῇ καὶ νὰ περάσῃ ἐπιτυχῶς αὐτὸ τὸ στάδιο γιὰ νὰ φάγῃ στὴν συνέχεια ἀπὸ αὐτὸ τὸ ξύλο καὶ νὰ φθάσῃ στὸ ἄλλο ξύλο, ποὺ ἦταν τὸ ξύλο τῆς ζωῆς. Καὶ ἀλ-

14. Γρηγορίου Θεολόγου ἔργα, ΕΠΕ, τόμος 5, σελ. 166.
15. Νικοδήμου ἁγιορείτου: Ἑορτοδρόμιον, σελ. 41.

λοῦ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος διδάσκει ὅτι μετέλαβε τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως «οὐ κατὰ καιρόν, οὐδ' ἐπιτηδείως»[16]. Τὸ ὅτι μετὰ τὴν παράβαση τὸν ἔβγαλε ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν Παράδεισο καὶ ἔβαλε τὰ Χερουβεὶμ νὰ φυλάγουν τὸ ξύλο τῆς ζωῆς, αὐτὸ εἶναι ἔκφραση τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ὅπως σημειώνει ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ ἁγιορείτης: «Ἐκ τῆς Παρακοῆς δὲ ταύτης τί ἠκολούθησεν; ἀλλοίμονον! ἐμποδίσθη μὲ μεγάλην ἀσφάλειαν τὸ ξύλον τῆς πολυτίμου ζωῆς· ἐδιώρισε γὰρ ὁ Θεὸς τὰ Χερουβεὶμ καὶ τὴν φλογίνην Ρομφαίαν, ἵνα φυλάττωσι τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ τοῦ Παραδείσου, ὡς εἶναι γεγραμμένον. Διὰ τί; ἵνα μὴ ἔμβῃ ὁ Ἀδὰμ εἰς αὐτόν, καὶ φάγῃ ἀπὸ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ οὕτω μείνῃ ἀθάνατος, ἐν τῇ παραβάσει καὶ τῇ φθορᾷ εὑρισκόμενος, τὸ ὁποῖον ἦτον ἕνα κακὸν μέγιστον», γιατὶ θὰ ἔμενε εἰς τοὺς αἰῶνας ἐθεράπευτος[17].

Ἔτσι, λοιπόν, ὁ Ἀδὰμ ἔπρεπε νὰ στερεωθῇ στὴν κατάσταση τοῦ φωτισμοῦ, ἔπρεπε νὰ περάσῃ ἐπιτυχῶς αὐτὸ τὸ στάδιο καὶ στὴν συνέχεια νὰ φθάσῃ στὴν θεωρία τοῦ Θεοῦ. Σύμφωνα μὲ τὴν Ὀρθόδοξη Παράδοση, ὅπως τὴν ἐκφράζουν οἱ ἅγιοι Πατέρες, ὁ φωτισμὸς τοῦ νοῦ εἶναι ἡ βάση τῆς πνευματικῆς ζωῆς, αὐτὸ ποὺ πρέπει νὰ ἀγωνίζεται νὰ ἐπιτύχῃ ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ θεωρία εἶναι εὐδοκία καὶ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ, ποὺ τὸ δίδει ὅταν θέλῃ καὶ ὅταν νομίζῃ ὅτι εἶναι ὁ κατάλληλος καιρός. Ὁ Ἀδὰμ βιαζόταν ὑπερβολικὰ νὰ φθάσῃ σ' αὐτὴν τὴν κατάσταση, νὰ γίνῃ, δηλαδή, κατὰ χάριν Θεὸς καὶ μάλιστα χρησιμοποιώντας τὴν δική του λογικὴ καὶ τὴν δική του ἑρμηνεία τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ.

Ἀφοῦ εἴδαμε πῶς ἑρμηνεύει τὸ γεγονὸς τῆς πτώσεως ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος πρέπει νὰ δοῦμε τί ἑρμηνεία δίδει ὁ ἅγιος Ἰ ω ά ν ν η ς ὁ Δ α μ α σ κ η ν ό ς, ὁ ὁποῖος ἀκολουθεῖ ἐν πολλοῖς τὸν προηγούμενο. Μάλιστα σὲ μιὰ ὁμιλία του ἀποκαλεῖ τὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸν Θεολόγο πνευματικό του πατέρα. Καὶ πράγματι τὸν ἐκφράζει, καὶ σὲ πολλὰ σημεῖα φαίνεται ἡ πνευματικὴ συγγένεια. Φυσικὰ τὸν βοήθησε ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος στὴν τελικὴ διατύπωση τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, ἀφοῦ καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς εἶχε τὴν ἴδια μὲ αὐτὸν πνευματικὴ ἐμπειρία.

Κατ' ἀρχὰς θὰ δοῦμε ποιὰ εἶναι ἡ διδασκαλία του γιὰ τὸ ξ ύ λ ο τ ῆ ς γ ν ώ σ ε ω ς. Ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς «τὸ μὲν ξύλον τῆς γνώσεως ἀπόπειράν τινα καὶ δοκιμὴν καὶ γυμνάσιον τῆς τοῦ ἀνθρώπου ὑπακοῆς καὶ παρακοῆς». Κατ' ἄλλην ἑρμηνεία λέγεται ξύλον «τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν» διότι «δύναμιν ἐδίδου γνωστικὴν τοῖς μεταλαμβάνουσι τῆς οἰκείας φύσεως, ὅπερ καλὸν μὲν τοῖς τελείοις, κακὸν δὲ τοῖς ἀτελεστέροις», ὅπως κακὸν εἶναι ἡ στερεὰ τροφὴ σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀκόμη ἀνάγκη τοῦ γάλακτος[18]. Ἀκόμη τὸ ξύλο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ εἶναι «ἡ τῆς πολυσχιδοῦς θεωρίας διάγνωσις». Αὐτὴ δὲ ἡ διάγνωση εἶναι ἡ ἐπίγνωση τῆς οἰκείας φύσεως ποὺ εἶναι καλὴ στοὺς τελείους ποὺ ζοῦν στὴν θεία θεωρία «οὐ καλὴ δὲ τοῖς νέοις ἔτι καὶ τὴν ἔφεσιν λιχνοτέροις»[19]. Καὶ κατ' ἄλλη ἑρμηνεία τὸ ξύλο τῆς γνώσεως σημαίνει «τὴν αἰσθητὴν καὶ ἐνήδονον βρῶσιν» ποὺ ἐνῷ φαίνεται ὅτι γλυκαίνει τὸν ἄνθρωπον ἐν τούτοις τὸν μετέχοντα αὐτῆς τὸν ὁδηγεῖ στὴν μετουσία τῶν κακῶν[20].

Ἔπειτα τὸ ξ ύ λ ο τ ῆ ς ζ ω ῆ ς σημαίνει τὸ «ἔχον ἐνέργειαν ζωῆς παρεκτικὴν ἢ τοῖς τῆς ζωῆς ἀξίοις καὶ τῷ θανάτῳ οὐχ ὑποκειμένοις μόνοις ἐδώδιμον»[21]. Ἐπίσης ὡς ξύλο τῆς ζωῆς ἐννοοῦμε «τὴν ἐκ πάντων τῶν αἰσθητῶν ἐγγινομένην θειοτέραν ἔννοιαν καὶ τὴν δι' αὐτῶν ἐπὶ τὸν ἁπάντων γενεσιουργόν τε καὶ δημιουργὸν καὶ αἴτιον ἀναγωγήν, ὅπερ καὶ πᾶν ξύλον ὠνόμασε τὸ πλῆρες καὶ ἀδιαίρετον μόνην τε τοῦ καλοῦ φέρων τὴν μέθεξιν»[22].

Μὲ αὐτὴν τὴν ἑρμηνεία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ φαίνεται ὅτι τὸ ξύλον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ εἶναι ἡ διάγνωση τῆς φύσεως, δηλαδὴ ὁ πρῶτος βαθμὸς τῆς θεωρίας, ποὺ εἶναι προπαρασκευαστικὸς γιὰ νὰ φθάσῃ κανεὶς στὴν βρώση τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ποὺ εἶναι ἡ τελειοτέρα θεωρία, δηλαδὴ ἡ θέωση τοῦ ἀνθρώπου. Ἑπομένως καὶ ἐδῶ βλέπουμε τὴν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, κατὰ τὴν ὁποία τὸ ξύλο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ δὲν ἦταν κακό, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος ἦταν ἀπροετοίμαστος καὶ ἀκατάλληλος γιὰ νὰ φθάσῃ στὴν βρώση του.

(Συνεχίζεται)

Ἀρχιμ. ΙΕΡΟΘΕΟΣ ΒΛΑΧΟΣ
Ἱεροκῆρυξ
Δ/ντὴς Νεότητος Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

16. Γρηγορίου Θεολόγου ἔργα, ΕΠΕ, τόμος 5, σελ. 82.
17. Νικοδήμου ἁγιορείτου: Ἑορτοδρόμιον, σελ. 40.

18. Ἰω. Δαμασκηνοῦ: Ἔκδοσις ἀκριβὴς τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως, σελ. 142-144.
19. Ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 146.
20. Ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 148.
21. Ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 144.
22. Ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 148.

"ΕΙΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΑΙΩΝΙΟΝ" ΙΩΑΝΝΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ

Μισὸς αἰώνας ἀπὸ τὴν ἐκδημία του*

Ὁμοιότροπα καὶ εὐφρόσυνα ὁ ἐμπνευσμένος ὑμνωδὸς καὶ ἡδύλαλος μελωδός, ἄδοντας καὶ ψάλλοντας «τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ»[38], ἐβίωνε καὶ ἐκεῖνος τόσο τὴν ἐνδόμυχη ἐπιθυμία τοῦ Δαυὶδ ὅσο καὶ τὴν ἐπιβεβαίωση τοῦ βυζαντινοῦ Ὑμνογράφου, ὅπως ἐπίσης καὶ τὴν θεομητορικὴ μεγαλειώδη ᾠδή:

Βλέπ. «ἡδυνθείη αὐτῷ ἡ διαλογή μου, ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ»[39]. — «εὐφράνθη γὰρ τὸ πνεῦμά μου ἐν τῷ ψάλλειν»[40]. — Πρβλ. «Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρί μου»[41].

Πόση ἐξ ἄλλου ἀγαλλίαση αἰσθανόταν, ἀπαγγέλλοντας τὰ ψαλμικὰ λόγια:

«Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον»[42], καὶ «ἀγαλλιάσονται τὰ χείλη μου, ὅταν ψάλλω σοι καὶ ἡ ψυχή μου, ἣν ἐλυτρώσω»[43].

Ἀναμφιβόλως, ὁ ἀρχαιομαθής, ἑλληνομαθὴς καὶ εὐρυμαθὴς φιλόλογος, μουσικολόγος καὶ μελοποιὸς μὲ τὴν καλλιέπεια καὶ ὀρθοέπεια , τὴν ὀρθοφωνία καὶ ὑπέροχη ἀπαγγελία του, τὴν μελωδικότητα καὶ τὸ ἡδύμολπο μουσικὸ ὕφος του, ἐξέφραζε καὶ ἐξεδήλωνε ἀποκαλύπτοντας τὴν θρησκευτικὴ πίστη του.

Κατὰ τὶς πολυειδεῖς ἱερὲς Ἀκολουθίες — Ἑσπερινούς, Ὄρθρους, Θ. Λειτουργίες, ὡς καὶ τὶς λοιπὲς ἱερουργίες καὶ ἱεροτελεστίες, ὅπως ἐπίσης καὶ σὲ ἄλλες ἀνάλογες εὐκαιρίες, ἐκεῖνος, καθὼς ὁ «Κοσμοκαλόγερος»[44] Παπαδιαμάντης, κυριολεκτικῶς καὶ οὐσιωδῶς τραγουδοῦσε «τὰ τραγούδια τοῦ Θεοῦ»[45], μεταστοιχειώνοντας τὰ μελωδήματα σὲ βιώματα.

Ἡ εὐλάβειά του, ὡς βιωματική του κατάσταση, ἐκδηλωνόταν μὲ τὴν κατ' ἔννοια προφορικὴ ἀπόδοση τῶν βιβλικῶν κειμένων, τὴν ἐκφραστικώτατη ἀπαγγελία του καὶ τὴν κατὰ ἀκριβολογία ἐμμελῆ καὶ ἐναρμόνια ψαλμωδία του.

Συνδυάζοντας συνεπῶς ὁ Σακελλαρίδης τὸ ἡδύφθογγο μὲ τὸ ἡδυμελές, συνακολουθοῦσε κατ' ἀναλογία πνευματικὴ καὶ ἀντιστοιχία λογικολατρευτικὴ τοῦ ἀλεξανδρινοῦ ποιητῆ τὴν περίτεχνη περιγραφὴ γιὰ τὴν ἀκόλουθη συνοδεία τὴν διονυσιακὰ θεϊκή:

> «Καὶ παρακάτω ἔρχοντ' οἱ τραγουδισταὶ
> Μόλπος κ' Ἡδυμελής, κι' ὁ Κῶμος ποὺ ποτὲ
> νὰ σβύσει δὲν ἀφίνει τῆς πορείας τὴν σεπτὴ
> λαμπάδα ποὺ βαστᾶ· καὶ σεμνοτάτη ἡ τελετή»[46]
> συνεχίζεται.

Πρβλ. παρεμφερῆ ἀριστοφάνεια φράση:

«τὴν δ' ἡδυμελῆ ξύμφωνον ἀηδόνα Μούσαις κατάλειφ' ἡμῖν»[47].

Ὁ εὐσεβὴς πρωτοψάλτης — εὐλαβὴς ἱεροψάλτης, ἀριστοτέχνης τοῦ λόγου, προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ[48], καὶ δεξιοτέχνης τῆς μελωδίας, ὄντας ὄχι κατ' ἀνάγκη ἀοιδὸς ἐπαγγελματίας ἢ κατὰ συνθήκη λάτρις, ἀλλὰ ὑποκινούμενος ἀπὸ ἀκλόνητη πεποίθηση καὶ ἀδιάπτωτο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ λειτούργημά [49] του, ἔψαλλε ἀποκαλυπτικὰ «τὴν ᾠδήν... τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ ἀρνίου»[50].

«Ὁ μάγος ψάλτης»[51] διακατεχόταν κυριολεκτικῶς ἀπὸ «ἔνθεο μανία»[52], συγκλονιζόμενος δὲ συμμετεῖχε ὁλοψύχως στὴ Θ. Λατρεία σὰν ἀληθινὸς πλα-

---

Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 243 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

38. Πράξ. Ἀποστ. β' 11.
39. Ψαλμ. 103, 34.
40. Εἱρμός, γ' Ὠδῆς Κανόνος Θ. Μεταλήψεως.
41. Λουκ. α' 47.
42. Ψαλμ. 103,1 καὶ 35.
43. Ψαλμ. 70, 23.
44. Μιχ. Περάνθη, Ὁ Κοσμοκαλόγερος, ἐκδ. ε', Ἀθῆναι 1970.
45. Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη, Τραγούδια τοῦ Θεοῦ, σὲ Ἅπαντα (μνημ. ἐκδ.), τόμ. 2ος, σελ. 298-301, βλέπ. «τὰ τραγούδια τοῦ Θεοῦ» σελ. 299, 301.
46. Κων. Καβάφη, Ἡ συνοδεία τοῦ Διονύσου, σὲ Συλλογὴ Ποιήματα (1896-1918), ἐκδ. Ἴκαρος 1963, Α' τόμ., σελ. 29.
47. Ἀριστοφάνους, Ὄρνιθες 659-661. — πρβλ. «μελιγλώσσου χάριν ἀηδόνος» αὐτοχαρακτηρισμὸς ποιητοῦ Βακχυλίδου τοῦ Κείου, σὲ Νεώτ. Ἐγκυκλ. Λεξικὸν Ἡλίου, τόμ. 4ος, σελ. 51 (Βακχυλίδης).
48. Δεῖγμα θαυμαστοῦ γραπτοῦ λόγου του ἀποτελοῦν (ἐκτὸς τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τῶν συνταχθέντων ἀπὸ τὸν ἴδιο ὕμνων, ποὺ παραθέτομε καὶ μνημονεύομε ἀνωτέρω ἀποσπάσματα) «Ἱστορικαὶ ἐπιστολαὶ (του) πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Φώτιον», ποὺ δημοσιεύθηκαν ἀπὸ τὸν Λεοντοπόλεως Τίτο στὸ Περιοδικὸ Ἐκκλησία 1/15 Σεπτεμβρίου 1988, ἀρ. φύλ. 13, σελ. 483-485.
49. Ἐτυμολογία καὶ ἐννοιολογία τῆς λέξεως λειτούργημα βλέπ. σὲ Ἰ. Δρούλια, Αἰώνιες ἀναζητήσεις καὶ ἀνάλογες θεωρήσεις (τοῦ ὄντως Ὄντος), 4η ἐκδ., Ἀθήνα 1987 (1981α), σελ. 17-18. — Σ. Σ. «λειτουργὸς» λέγεται ἐκεῖνος ποὺ ἐπιτελεῖ λαϊκὸ-κοινωνικὸ ἔργο πρὸς ὄφελος τῆς κοινωνίας.
50. Ἀποκάλυψις Ἰωάννου ιε' 3.
51. Κων. Καλοκύρη, μνημ. ἔργ., σελ. 130.
52. Πρβλ. Τοῦ Αὐτοῦ, μνημ. ἔργ., σελ. 126.

τωνικὰ «παῦρος»[53] καὶ γνήσιος εὐαγγελικὰ ἐκλεκτός»[54].

Σὲ ὑπέρτατο τότε βαθμὸ ψυχοπνευματικῆς συγκίνησης διατελώντας ἐδονεῖτο ζώντας τὸ διδύμιο ἱερὸ μυστήριο — αὐτὸ τὸ mysterium tremendum καὶ mysterium fascinosum (=μυστήριο ἐντρόμου-φρίκης-δέους καὶ αὐτὸ τῆς γοητείας, σαγήνης, προσέλκυσης)[55].

Ἡ «ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, τῆς ψυχῆς, τῆς διανοίας καὶ τῆς ἰσχύος»[56] ἀγάπη του γιὰ ἐπιτέλεση, κατὰ τελειότατο τρόπο, τῆς Θ. Λατρείας καὶ ἡ ἔνθερμη καὶ ὑποδειγματικὴ συμμετοχή του σ' αὐτήν, μάλιστα μὲ τὴν πρότυπη τεχνικὴ καὶ πρωτότυπη ψαλμωδία του, δὲν ἀποτελοῦσε ἁπλῶς ἐξωτερικὸ καὶ ἐπίπλαστο τύπο, ἀποδιδόμενο μὲ μηχανικὸ τρόπο «πνευματικοῦ αὐτόματου» σπινοζικοῦ[57].

Ἀντίθετα, ἐκεῖνος ἔφθανε σὲ ἔξαρση καὶ ἔκσταση, ποὺ ὡς ἐκδήλωση αὐτὴ ἀφοσίωσης ἱερῆς καὶ μυστικῆς προσωπικῆς ὑπαρξιακῆς βίωσης, συντελοῦσε στὴ μέθεξη καὶ θέωση αὐτοῦ τοῦ λατρεύοντος, καθὼς καὶ τῶν λοιπῶν λάτρεων.

—Ὁ Ὀρφέας, ὡς γνωστό, ἐγοήτευε μὲ τοὺς μελωδικοὺς ἤχους τῆς λύρας του ἔμψυχα ὄντα, ἐνῶ μετέπειτα κατέστη κύριο πρόσωπο στὰ ὁμώνυμα ὀρφικὰ μυστήρια[58].

Ὁ ἡδύφωνος πρωτοψάλτης παρομοίως, θὰ ἐλέγαμε, κατὰ προσωπικὸ ὑποδειγματικὸ τρόπο, κατέθελγε σαγηνεύοντας τοὺς συμπροσευχομένους, συμπανηγυρίζοντες καὶ συμψάλλοντες.

Ἀποβαίνοντας μυσταγωγὸς στὴ μυστηριακὴ ζωὴ τῶν συνεκκλησιαζομένων, ὁ ἱερομύστης αὐτὸς μεταρσίωνε τοὺς μύστες ἐμφυσώντας σ' αὐτοὺς «πνοὴν ζωῆς»[59].

Τὸ εὐσεβὲς στόμα του καὶ ἡ εὐλαβὴς ψυχὴ τοῦ πρωτοψάλτη μας, πληρούμενα ἀπὸ τὰ θέσφατα ρήματα καὶ τὰ θεσπέσια μελωδήματα τῆς Ὀρθόδοξης Ὑμνογραφίας, καταγοήτευαν τοὺς συμπροσευχομένους, ἐνῶ ἔτσι ἐκεῖνος αἰσθανόταν εὐδαίμων - ὄλβιος - μακάριος.

Ὁμοίως, μὲ ὁλόψυχη συμμετοχὴ καὶ ὁλοκάρδια προσφορά τους σὲ δοξολογικὲς ἢ λατρευτικὲς ἐκδηλώσεις καὶ μουσικὲς πανδαισίες, ἐμπνευσμένοι καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴν Θ. Χάρι καὶ ἀπὸ τὸ Αὐτὸ Πνεῦμα, δὲν ἐβίωναν, ἐπίσης ἔτσι, οἱ πρὸ αὐτοῦ ἰσόψυχοί του χαρισματοῦχοι δημιουργοί, μεγάλοι μελοποιοὶ καὶ μελωδοί, μουσουργοὶ ἢ ὑμνογράφοι καὶ ὑμνωδοί; Ἀντίστοιχα δὲν ἐγοήτευαν καὶ ἐκεῖνοι, καθὼς καταθέλγουν ἀνὰ τοὺς αἰῶνες, τοὺς ἀκροατὲς τῶν μεγαλειωδῶν ἔργων τους, ὅπως περίπου καὶ αὐτός;

Πρβλ. πῶς παρομοίως ἐπισυνέβαινε καὶ συμβαίνει σὲ παρεμφερεῖς περιπτώσεις στοὺς καὶ γιὰ τούς:

Δαυὶδ τὸν Ψαλμωδό, Ρωμανὸ τὸν Μελωδό, Ἰωάννη τὸν Δαμασκηνὸ καὶ τὸν ἐξ υἱοθεσίας ἀδελφό του Κοσμᾶ τὸν Μαϊουμᾶ, ἢ Ἰωάννη τὸν Κουκουζέλη καὶ Θεόδωρο τὸν Φωκαέα. Ὅπως ἐπίσης πρβλ. ὅταν συνέθεταν ἢ ἀκούονταν οἱ: Bach μὲ τὰ Πάθη κατὰ Ματθαῖον, Händel μὲ τὸν Μεσσία, Beethoven μὲ τὴν Missa solemnis, Verdi μὲ τὸ Requiem ἢ τὸ Χορωδιακὸ τοῦ Nabucco καὶ Waguer μὲ τὸν Parsifal καὶ τὸν Tannhäuser.

Ἀποδεχόμενος ἀκόμη ἀνάλογες ἀριστοτελικὲς ἀρχὲς καὶ παράλληλα παλαμικὲς ἀξίες καὶ ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὸ «ἀθάνατο» «ἀρχαῖο πνεῦμα... τοῦ ὡραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τ' ἀληθινοῦ»[60], ὁ πανάριστος μεγαλοφυὴς Μελωδὸς προσέδιδε μεγαλοπρέπεια στὴν ἡδυμελίφθογγη μουσική του μὲ τὸ μέτρο, τὸ σχῆμα τὸ ἀπέριττο, τὴν λιτότητα τὴν κλασσικὴ καὶ τὴν ἔκφραση τὴν προφητική.

Βεβαίως δὲν ἦταν ὁ στόμφος[61], ἀλλ' ὁ τρόπος

---

53. Βλέπ. «βάκχοι δὲ παῦροι» Πλάτωνος, Φαίδων 69C. — «Οἱ θεόπνευστοι λέγονταν «βάκχοι» ... γεμᾶτοι ἐνθουσιασμὸ» Γιάννη Κουχτσόγλου, Σχόλια σὲ Πλάτωνος ἅπαντα, ἔκδ. Ἑταιρ. Ἑλληνικῶν Ἐκδόσεων, τόμ. 2ος, σελ. 94 (ὑποσημ. 1). — «παῦρος = ὀλίγος, ὀλιγοστὸς» Ἰ. Σταματάκου, μνημ. Λεξικόν, σελ. 761.

54. Πρβλ. «ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ» Ματθ. κ' 16.

55. Βλέπ. R. Otto, Das Heilige, Breslau 1922, ἔκδ. 8η, σελ. 14-22, 28, 39. — Εὐαγγ. Θεοδώρου, Θρησκευτικὸν βίωμα, σὲ Θρησκ. καὶ Ἠθ. Ἐγκυκλ., τόμ. 6ος, στ. 554. — Ἰ. Δρούλια, Αἰώνιες ἀναζητήσεις (μνημ. ἔργ.), σελ. 34, 164. — Πρβλ. «ἔντρομος γέγονεν ὁ Πρόδρομος» Δοξαστικόν, ἦχου πλαγ. δ', Α' Μεγ. Ὥρας Θεοφανείων.

56. Πρβλ. Μάρκ. ιβ' 30. — Ματθ. κβ' 37-40. — πρβλ. «Ὅλῃ ψυχῇ καὶ διανοίᾳ καὶ καρδίᾳ σε καὶ χείλεσι δοξάζω» Τροπάριο 3ο, Ὠδῆς ζ', Μεγάλου Παρακλητικοῦ Κανόνος.

57. Βλέπ. Ἰ. Δρούλια, Σπινόζα, σὲ Μεγάλη Παιδαγωγικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, Ἀθῆναι 1964, τόμ. 5ος, σελ. 26 (κύρια σημεῖα τοῦ φιλοσοφικοῦ σκέπτεσθαι).

58. Σχετικὰ βλέπ. Ὀρφεύς, Ὀρφικὰ Μυστήρια, σὲ Θρ. καὶ Ἠθ. Ἐγκυκλ., τόμ. 9ος, στ. 977-979. — Ἰ. Δρούλια, Αἰώνιες ἀναζητήσεις (μνημ. ἔργ.), σελ. 24. — Τὸ ὡς ἄνω θέμα ποὺ ἀναγράφομε καὶ στὸ μνημονευόμενο σύγγραμμά μας, πρότεινε καὶ μᾶς παρώτρυνε νὰ τὸ ἀναφέρωμε στὴν ἐν λόγῳ διάλεξή μας ὁ πνευματικὸς υἱός μας, κύπριος τελειόφοιτος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν κ. Σάββας Κυρ. Παπαπέτρου. Τὸν εὐχαριστοῦμε ἐγκαρδίως γι' αὐτό, καθὼς καὶ γιὰ πολλὰ ἄλλα θέματα, ποὺ ἔχομε προσωπικῶς ἀναπτύξει καὶ καταγράψει ἀλλοῦ, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνος καταπληκτικὰ συγκρατεῖ στὴ μνήμη του, συγκινώντας γι' αὐτὸ ἰδιαζόντως καὶ καθιστώντας εὐδαίμονα τὸν γράφοντα. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ἐφαρμόζεται τὸ ἀρχαιοελληνικὸ ἀπόφθεγμα: «ἕτερος ἐξ ἑτέρου σοφός, τό τε πάλαι τό τε νῦν» Βακχυλίδου τοῦ Κείου (λυρικοῦ ποιητοῦ 5ου αἰ. π.Χ.) ἀπόσπασμα 9 (13). — πρβλ. «δίδου σοφῷ ἀφορμὴν καὶ σοφώτερος ἔσται» Παροιμίαι Σολομῶντος θ' 9. — Εὐχαριστοῦμε ἐπίσης τοὺς Πανοσιολογιώτατους Ἀρχιμανδρῖτες: α) κ. Νίκανδρο Παλυβό, ποὺ μᾶς ὑπενθύμισε τὸ ἀνωτέρω «ἕτερος ἐξ ἑτέρου» καὶ β) κ. Ἄνθιμο Ἐλευθεριάδη, τὸν κύπριο, γιὰ τὸν χαρακτηρισμὸ «Beaethoven τοῦ λόγου»! Εὐχαριστίες ἐκφράζομε καὶ στὸν ἀδελφικό μας φίλο ποιητὴ κ. Βαγγέλη Πασσιᾶ, ποὺ μᾶς ἀνέφερε τοῦ Σολωμοῦ «τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου», καθὼς καὶ στὴ φιλτάτη φιλόλογο Κα Φιφὴ Σίτα-Νομίδου γιὰ τὸν ὅμοιο τίτλο τῆς ποιητικῆς Συλλογῆς τοῦ Παλαμᾶ, ὅπου μᾶς παρέπεμψε (ὅπως προηγουμένως καὶ ὁ κ. Πασσιᾶς).

59. Γένεσις β' 7.

60. Κωστῆ Παλαμᾶ, Ὀλυμπιακὸς Ὕμνος (1ος στίχος).

61. Βλέπ. Π. Γεωργίου, Σακελλαρίδης Ἰωάν. (μνημ. ἔργ.), στ. 1123.

του, ὁ τόνος (βλέπ. γαλλικὸ ἀπόφθεγμα: le ton fait la chanson, δηλαδὴ ὁ μουσικὸς τόνος ἀποτελεῖ τὴν οὐσία τοῦ τραγουδιοῦ) καὶ «ὁ ρυθμὸς (ποὺ) εἶναι ἡ ψυχὴ τῆς μουσικῆς)»[62], ὅπως ὁ προσωπικὸς παλμός του, ἐπὶ πλέον τὸ ὅλο περιεχόμενο καὶ ἡ προσφορὰ τῶν λέξεων καὶ ἡ ἀπόδοση τῶν ἐννοιῶν, ποὺ ἀπὸ τὸν ἐμπνευσμένο καὶ μεταρσιούμενο Ὑμνωδὸ ἀνύψωναν «εἰς οὐρανίων προπατόρων δώματα»[63] τοὺς ἀκροατὲς τῶν θεοφθόγγων ὕμνων καὶ τῶν θεοπλόκων ψαλμωδιῶν του.

Ὁ ἑλληνομαθὴς καὶ ἑλληνοπρεπὴς Μελοποιὸς καὶ Μουσικοδιδάσκαλος θὰ εἶχε ἀσφαλῶς ὑπ' ὄψη του, υἱοθετώντας καὶ θέτοντάς την σὲ ἐφαρμογή, τὴν ἀκόλουθη ἀρχὴ καὶ ἄποψη, τὴν πλατωνικὰ παιδαγωγικὴ καὶ πρωταγόρεια διδακτική:

«Ἐπειδὰν τὰ γράμματα μάθωσι καὶ μέλλωσι συνήσειν τὰ γεγραμμένα ὥσπερ τότε τὴν φωνήν... ἀναγιγνώσκειν ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα... διδάσκουσι μελοποιῶν ... καὶ τοὺς ρυθμούς τε καὶ τὰς ἁρμονίας ἀναγκάζουσιν οἰκειοῦσθαι ταῖς ψυχαῖς τῶν παίδων, ἵνα ἡμερώτεροί τε ὦσι καὶ εὐρυθμότεροι καὶ εὐαρμοστότεροι γιγνόμενοι χρήσιμοι ὦσιν εἰς τὸ λέγειν τε καὶ πράττειν πᾶς γὰρ ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εὐρυθμίας τε καὶ εὐαρμοστίας δεῖται»[64].

Μελωδία, ἁρμονία, εὐρυθμία, ἀπαγγελία καὶ διδασκαλία ἦταν τὰ μέσα διδαχῆς καὶ μύησης, θεωρίας καὶ πράξης, ποὺ χρησιμοποιοῦσε αὐτὸς ὁ Μουσικοδιδάσκαλος Μελωδός. Ἔτσι ἐφήρμοσε τὸ ἀριστοφάνειο: «ἐγὼ γὰρ αὐτοὺς βαρβάρους ὄντας πρὸ τοῦ ἐδίδαξα τὴν φωνήν, ξυνὼν πολὺν χρόνον»[65].

Οἱ ψαλμωδίες καὶ ὑμνωδίες ἐκείνου διηχοῦν ἀκόμη στὴν ψυχὴ καὶ ἀπηχοῦν καὶ ὑπηχοῦν στὸ πνεῦμα πολλῶν ἐπιζώντων θαυμαστῶν καὶ θιασωτῶν του, ὡς καὶ ὡρισμένων μαθητῶν του, καθὼς καὶ ὀπαδῶν — μαθητῶν τῶν μαθητῶν του.

Μεταξὺ αὐτῶν συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ Μέλη τῆς Πρότυπης πολυμελοῦς μικτῆς Χορωδίας τοῦ Πανελληνίου Συνδέσμου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς («Ἰωάννης ὁ Σακελλαρίδης», ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ Ἀντιπροέδρου καὶ ἐξαιρέτου μαέστρου κ. Τάκη Παπαγεωργίου μὲ Πρόεδρο τὸν σεβαστὸ καὶ φίλτατο συμφοιτητή μου Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. Ἀντώνιο, Γενικὸ δὲ Γραμματέα τὸν φιλόμουσο καὶ ρέκτη δικηγόρο κ. Γεράσιμο Μεταξᾶ.

Ἐκεῖνοι προσωποποιοῦν τὸ πνεῦμα τοῦ ἀειμνήστου Σακελλαρίδη, ἐνσαρκώνουν τὴν ἰδεολογία του καὶ ἐφαρμόζουν τὴν μεθοδολογία τοῦ Μουσικολογιωτάτου, ἀκολουθώντας ὄντως τὶς ὑποδείξεις καὶ προτροπές του.

Ἀναμφιβόλως, ὑψίστη εὐδαιμονία γενικὰ γιὰ κάθε διδάσκοντα ἀποτελεῖ ἡ ἀποδοχὴ τῶν διδαγμάτων του ἀπὸ τοὺς διδασκομένους, ἡ ἀναγνώριση καὶ ἡ ἄμεση ἢ ἔμμεση ἐπιδοκιμασία τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ ἔργου του πρωτίστως ἀπὸ τοὺς μαθητές του καὶ ἡ μεταστοιχείωση τῆς θεωρίας καὶ διδαχῆς του σὲ πράξη καὶ ἔργα ἀπὸ ἐκείνους.

Αὐτὸ ἀκριβῶς συνέβη καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ συντελεῖται σὲ σειρὲς γενεῶν γιὰ τὸν ἀοίδιμο Σακελλαρίδη, ὅπως ἐπιβεβαιώνεται αὐτὸ ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψινὴ ἐκδήλωση.

Ὅμως, ἐνῶ ἐκεῖνος, ὁ ἀνεπανάληπτος πνευματικὸς ἄνθρωπος, μουσικὸς καὶ ἐκκλησιαστικὸς δωροδότης, προσέφερε πάμπολλα στὴν Παιδεία, στὴ Μουσικὴ καὶ στὴ λατρεία [3]τὴν ἐκκλησιαστική, οὐσιαστικῶς ἄγουσι θύραθεν ἢ μουσικὰ ἡμιμαθεῖς καὶ φανατισμένοι ἀνατολικόπληκτοι ψευδοβυζαντινίζοντες, κακόφωνοι καὶ ρινόφωνοι τὸν ἐγκαλοῦσαν καὶ τὸν ἐγκαλοῦν εἰσέτι ἐκκλησιαστικὰ καὶ μουσικά. Ἔτσι:

Κι' ἐκείνη ἡ ἔξοχη ψυχή,
ποὺ μελωδοῦσε τ' ἅγια,
μύριες πικρίες δέχτηκε
παρὰ μυρτιὲς καὶ βάγια[66].

Ἀλλ' αὐτός, ἀναμφισβήτητα, ἀνύμνησε ἀνυπέρβλητα τὸν Ζωοδότη καὶ «Κύριον ζώντων καὶ νεκρῶν», ἄδοντας καὶ ψάλλοντας, πλὴν πολλῶν ἄλλων, τοὺς ἔξοχους ψαλμικοὺς στίχους:

...Αἴνει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον·
αἰνέσω Κύριον ἐν τῇ ζωῇ μου,
ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω»[67].

Ἀπὸ τὸ ἔτος 1938, χρόνο τῆς ἐκδημίας του, ἡ ψαλμωδοῦσα καὶ λατρεύουσα ψυχή του συμψάλλει ἔκτοτε, ὅπως καὶ «πᾶσα πνοή»[68] πιστεύουσα, μὲ τοὺς χοροὺς τῶν ἀγγέλων, «τῶν ἁγίων καὶ δικαίων» στὴν «ἐν οὐρανοῖς θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν»[69], ὑμνώντας καὶ δοξολογώντας «τὸν Ὑπερύμνη-

62. Αὐτὸ μᾶς ἐτόνιζε ὁ προμνημονευθεὶς πνευματικὸς πατέρας καὶ μουσικοδιδάσκαλός μας π. Φώτιος Σταθάκης. — πρβλ. «μέτρον δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστον» Πυθαγόρου, Χρυσᾶ Ἔπη (38).

63. Γκαῖτε, Φάουστ (μετάφρ. Ἀριστ. Προβελεγίου), Ἀθῆναι 1887, σελ. 37 (Φάουστ, διάλογος μὲ Βάγνερ). — Σ. Σ. Στὸ γερμανικὸ κείμενο ἀναγράφεται πρωτοτύπως ἐπὶ λέξει «Zu den Gefilden hoher Ahnen», ποὺ σημαίνει αὐτολεξεί: Σὲ λειμῶντες ὑψηλῶν προγόνων (προπατόρων). Βλέπ. Goethe, Faust, München 1960, σελ. 44.

64. Πλάτωνος, Πρωταγόρας 325Ε, 326Β.

65. Ἀριστοφάνους, Ὄρνιθες 199-201.

66. Πρβλ. «Κ' ἐκείνη ἡ ἄμωμη μορφή, ποὺ ἐψαλμωδοῦσε τ' ἅγια,
χιλιάδες βόλια δέχτηκεν ἀντὶς δάφνες καὶ βάγια» Γιάννη Ρίτσου, Ὕμνος καὶ θρῆνος γιὰ τὴν Κύπρο, ἐκδ. Κέδρος, 3η ἐκδ. 1979 (1974α) ΙΙ (3ο δίστιχο), «ἀφιέρωμα στὸ Μακάριο».

67. Ψαλμ. 145, 1-3.

68. Βλέπ. «πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον» Ψαλμ. 150, 6.

69. Παναγ. Τρεμπέλα, Δογματικὴ τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1959, τόμ. 2ος, σελ. 317.

Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΑΙ ΑΥΤΗΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΠΑΥΛΟΝ*

Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν αὐτὰς τὰς βασικὰς ἀληθείας τῆς διδασκαλίας τοῦ ἀπ. Παύλου δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν τὴν σωτηριολογικὴν - ἀνθρωπολογικὴν σημασίαν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἐξετάζοντες αὐτὴν ἐν σχέσει μὲ τὰς κατωτέρω ἐννοίας καὶ θέματα:

1) Δικαίωσις - δικαιοσύνη - ἀνάστασις.

Ὁ ἀπ. Παῦλος ἀντιμετώπισε, ὡς εἶναι γνωστόν, τὰς ἰουδαϊκὰς ἀντιλήψεις τῆς μωσαϊκῆς νομοθεσίας. Ὁ νόμος δὲν σώζει, κατὰ τὸν ἀπ. Παῦλον, ἀλλ' ὑπῆρξε χρήσιμος, διότι δι' αὐτοῦ ἐγνώρισεν ὁ ἄνθρωπος τὴν ἁμαρτίαν. Οὕτως ἀπέφυγεν ὁ ἄνθρωπος τὴν εἰδωλολατρικὴν ζωὴν καὶ ὁ νόμος ἐγένετο δι' αὐτὸν «παιδαγωγὸς εἰς Χριστὸν» (Γαλ. 3,24). Τὸ θέμα τῆς δικαιώσεως τῶν ἀνθρώπων διαπραγματεύεται ὁ ἀπ. Παῦλος κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰς πρὸς Ρωμαίους, Γαλάτας καὶ Φιλιππησίους ἐπιστολάς του, καὶ διαφοροποιεῖ τοῦτο ἀπὸ τὸν νόμον παρουσιάζων τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ νὰ παρέχῃ πρὸς ὅλους τὴν λύτρωσιν καὶ σωτηρίαν. Πάντες οἱ ἄνθρωποι, Ἰουδαῖοι καὶ Ἐθνικοί, ὑπογραμμίζει ὁ ἀπ. Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολήν του, ἔχουν ἀνάγκην τῆς δικαιώσεως (Ρωμ. 3, 1-20). Ἡ δικαίωσις αὐτὴ προέρχεται ἐκ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐκφράζει τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον (Ρωμ. 4, 24-25. 5, 6-8). Ἡ ἀγάπη αὐτὴ τοῦ Θεοῦ εἶναι, κατὰ τὸν ἀπ. Παῦλον, ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ὁ Ἰησοῦς παρεδόθη εἰς θάνατον πρὸς χάριν τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τῆς ἀναστάσεώς Του ἐδικαίωσε τὴν ἀνθρωπότητα (Ρωμ. 4,25). Ὁ Θεὸς ἐφανέρωσε τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην πρὸς ἡμᾶς, ἀναφέρει καὶ εἰς τὸ ἑπόμενον κεφάλαιον ὁ ἀπ. Παῦλος, διότι, ὅταν ἀκόμη ἤμεθα ἁμαρτωλοί, ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν (Ρωμ. 5,8). Ἡ ἀγάπη αὐτὴ τοῦ Θεοῦ παραμένει καὶ ἐκχέεται ἐν ταῖς καρδίαις τῶν πιστῶν διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ αὐτὴ ἡ ἀγάπη εἶναι πρόξενος τῆς πνευματικῆς ἀναστάσεως τῶν πιστῶν καὶ σεσωσμένων ἀνθρώπων.

Οὕτως ἡ δικαίωσις τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸν ἀπ.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 239 τοῦ ὑπ' ἀρ. 6 τεύχους.

τον καὶ Ὑπερυψούμενον εἰς τοὺς αἰῶνας»[70].

Ἔτσι ἐκεῖ καὶ ἐδῶ «ζῆ ἡ ψυχή»[71] του. Ναί, ἐκεῖνος πάντοτε θὰ «ζῆ καὶ θανὼν ἐν Κυρίῳ»[72], ὅπως «ζῆ καὶ παρ' ἡμῖν, ὡς λαλῶν ἐκ τῶν βιβλίων»[72α] του, μάλιστα μὲ τὶς οὐράνιες μελωδίες καὶ τὰ ἔξοχα ἔργα του τὰ «μεγάλα καὶ θαυμαστά»[73], «ἀεὶ φέρων γλυκεῖαν ᾠδάν»[74] (κατὰ ἀριστοφάνεια ἔκφραση).

* * *

Περαίνοντας τὴν παροῦσα ἐπιμνημόυνη[75] ἀναφορά μας γιὰ τὸν ἀείμνηστο Ὑμνωδό, ὁμολογοῦμ προσωπικὰ τὸ ἀκόλουθο. Ἐν ὅσῳ «ζωῆς ὁ κυριεύων καὶ τοῦ θανάτου»[76] θὰ μᾶς χαρίζει ὑγεία κατ' ἄμφω, θὰ νιώθωμε, ὅπως πάντοτε, συγκίνηση σακελλαρίδεια (τοῦτο δὲ θὰ ἀποτελεῖ κάποια δικαίωση του καὶ ἰδιάζουσα μνημόνευσή του), ὅταν θὰ συμψάλλωμε τὸ ἑξῆς ψαλμικό, μελοποιημένο μελωδικὰ ἀπὸ τὸν μνημονευόμενο ψαλμωδό μας:

«ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου
καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω;
ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εἶ,
ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ᾅδην, πάρει·
ἐὰν ἀναλάβοιμι τὰς πτέρυγάς μου κατ' ὄρθρον
καὶ κατασκηνήσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης
καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χείρ σου ὁδηγήσει με»[77].

(Τέλος)

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΔΡΟΥΛΙΑΣ
Καθηγητὴς τῆς Ἀρσακείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας

70. Πρβλ. Δανιήλ, Ὕμνος τῶν Τριῶν (Παίδων), στίχ. 32.

71. Πρβλ. «ζῆ ἡ ψυχή σου» Δ' Βασιλειῶν β' 4.

72. καὶ 72α. Μηνολόγιον ἑορτῆς Μεγ. Βασιλείου, 1η Ἰανουαρίου.

73. Ἰὼβ μβ' 3.

74. Ἀριστοφάνους, Ὄρνιθες 750.

75. Ἐπίσης κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸ μνημόσυνό του, τὴν Κυριακὴ 11 Δεκεμβρίου 1988, στὸν ἱ. ναὸ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης (ὁδ. Αἰόλου), ὅπου διετέλεσε πρωτοψάλτης ὁ ἀοίδιμος, ἐκφωνήθηκαν 3 ἐπιμνημόσυνοι λόγοι, ἀφ' ἑνὸς ἀπὸ τοὺς δύο συλλειτουργήσαντες ἁγίους Ἀρχιερεῖς, τὸν Πανιερώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Διοκαισαρείας κ. Ἰάκωβο (τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων) καὶ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Καμπανίας κ. Κοσμᾶ, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ ἐμᾶς.

76. 2ο τροπάριο Μακαρισμῶν Νεκρωσίμου Ἀκολουθίας.

77. Ψαλμ. 138, 7-11.

Παῦλον, δὲν ἔχει νομικὸν χαρακτῆρα καὶ ἑπομένως ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐκπληρώσεως νομικῶν διατάξεων, ἀλλ' ἔχει χριστολογικὴν ὑπαρξιακὴν ἀξίαν καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὸ ὁ ἀπ. Παῦλος ἐξαρτᾷ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐκ τῆς πίστεως αὐτοῦ. Ἡ πίστις εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν εἶναι, κατὰ τὸν ἀπ. Παῦλον, ἀναγκαία προϋπόθεσις τῆς σωτηρίας καὶ δικαιώσεως τοῦ ἀνθρώπου (Ρωμ. 10, 8-10). Ὁμοίως ὑπογραμμίζει ὁ ἀπ. Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολήν του, ὅτι ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων δὲν προέρχεται ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Νόμου ἀναφέρων χαρακτηριστικῶς ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν γίνεται δίκαιος μὲ τὴν τήρησιν τῶν τυπικῶν διατάξεων τοῦ μωσαϊκοῦ Νόμου, ἀλλὰ μόνον διὰ μέσου τῆς πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν (Γαλ. 2,16). Ὅλως ἰδιαιτέραν ἀξίαν ἔχουν αἱ σκέψεις τοῦ ἀπ. Παύλου περὶ τῆς δικαιώσεως καὶ ἀναστάσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς τὴν πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολήν του, ἔνθα ἀναφέρει ὅτι ἐπιζητεῖ τὴν δικαιοσύνην, ἡ ὁποία ἀποκτᾶται διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸν Χριστὸν καὶ προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ βασίζεται ἐπὶ τῆς πίστεως. Ἡ δικαιοσύνη αὐτὴ καθιστᾷ αὐτὸν ἱκανὸν νὰ γνωρίσῃ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν δύναμιν, ἡ ὁποία προσφέρεται εἰς ἡμᾶς ἐκ τῆς ἀναστάσεώς Του (Φιλιπ. 3, 9-10). Ὁ ἀπ. Παῦλος εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀντιμετωπίζει τοὺς Ἰουδαΐζοντας, διὸ εἰς τὸ θέμα τῆς ἀναστάσεως προσδίδει ἐσχατολογικὴν διάστασιν (Φιλιπ. 3,11)[13]. Περὶ τῆς ἐσχατολογικῆς ὅμως διαστάσεως τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου θὰ ἀναφερθῶμεν κατωτέρω εἰς εἰδικὴν παράγραφον.

Ἀρρήκτως μετὰ τοῦ θέματος τῆς δικαιώσεως καὶ σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι συνδεδεμένον καὶ τὸ θέμα τῆς καταλλαγῆς καὶ εἰρήνης τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἡ σχέσις αὐτὴ προέρχεται ἐκ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο ἐξετάζομεν ἐν συνεχείᾳ τὸ θέμα τῆς καταλλαγῆς καὶ εἰρήνης ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου.

2) Καταλλαγὴ - εἰρήνη - ἀνάστασις.

Ἡ ἀπολυτρωτικὴ θυσία τοῦ σταυροῦ ἐκφράζει καὶ τὸ ἔργον τῆς καταλλαγῆς καὶ συμφιλιώσεως τῆς ἀνθρωπότητος μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ μεσίτης τῆς καταλλαγῆς καὶ σωτηρίας τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ ὁποία ἦτο ὑποδουλωμένη εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἦτο ἐχθρική. Ἡ καταλλαγὴ παρουσιάζει, κατὰ τὸν ἀπ. Παῦλον, τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ὡδήγησε διὰ τοῦ Ἰησοῦ τὴν ἀνθρωπότητα ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ πνευματικοῦ θανάτου εἰς τὴν πνευματικὴν ἐλευθερίαν καὶ εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς αἰωνίου ζωῆς[14]. Ἀναφέρομεν χωρία ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀπ. Παύλου, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν τὴν σχέσιν τῆς καταλλαγῆς καὶ εἰρήνης τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ συνυπάρχον μετὰ τῆς σχέσεως αὐτῆς ἀγαθὸν τῆς ἀναστάσεως τοῦ καινοῦ ἀνθρώπου (Ρωμ. 5,10. Β' Κορ. 5,18. Κολ. 1,20. Ἐφεσ. 2, 13-16)[15]. Οὕτως ὁ καινὸς ἄνθρωπος, ὁ ποιῶν τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης εἶναι ὁ ἀναστημένος, ἐκεῖνος δηλαδὴ ὁ ὁποῖος ζῇ τὴν ἐκ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου πηγάζουσαν εἰρήνην. Ἡ εἰρήνη αὐτὴ εἶναι γνώρισμα τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ δημιουργὸς τῆς ἀναστάσεως τοῦ καινοῦ ἀνθρώπου, καθὼς ἐν τῇ ἑπομένῃ παραγράφῳ θὰ παρουσιάσωμεν (Ρωμ. 8,6. Γαλ. 5,22).

3) Ἡ νέα ἐν Χριστῷ πνευματικὴ ζωὴ - ἡ καινὴ κτίσις - ἀνάστασις.

Ἡ ἔννοια τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἐκφράζεται ὑπὸ τοῦ ἀπ. Παύλου καὶ ὡς ἡ νέα ἐν Χριστῷ ζωή, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ὡς πνευματικὴ ἀναδημιουργία ἢ καινὴ κτίσις. Ὁ νέος ἢ ὁ καινὸς ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἐν Χριστῷ ἄνθρωπος (Β' Κορ. 5,17. Γαλ. 6,15). Ὁ Χριστὸς προσφέρει τὴν πνευματικὴν ζωήν, εἶναι ὁ νέος Ἀδάμ, ὁ ὁποῖος ἐλευθερώνει τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς δουλείας τῆς ἁμαρτίας (Α' Κορ. 15, 45-48). Ἡ νέα αὐτὴ ζωή, ἡ ἀπηλλαγμένη ἐκ τῆς ἁμαρτίας προσφέρεται διὰ μέσου τοῦ βαπτίσματος, διότι ἐν τῷ μυστηρίῳ αὐτῷ ἀποβάλλει ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἐνδύεται τὸν Χριστόν[16]. Ἡ νέα ἐν Χριστῷ ζωὴ ἔχει τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία συντελεῖ εἰς τὴν πνευματικὴν πρόοδον καὶ ἐλευθερίαν κάθε πιστοῦ καὶ ἀναδεικνύει αὐτὸν ἱκανὸν νὰ περιπατῇ ἐν καινότητι ζωῆς. Ἡ δυνατότης αὐτὴ τοῦ ἀνθρώπου νὰ ὑπερνικήσῃ τὸν πνευματικὸν θάνατον διὰ τοῦ βαπτίσματος συνεπάγεται καὶ

13. Ἰωαννίδου Β., Ἑρμηνεία τῆς πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολῆς, Ἀθῆναι 1963.

14. Ἀγουρίδου Σάβ., Ἡ περὶ καταλλαγῆς διδασκαλία τῆς Κ. Διαθήκης κατὰ τὴν ὀρθ. παράδοσιν, Ἀθῆναι 1964, 10 «Ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ εἶναι προσφορὰ θυσίας διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου».

15. Ρωμ. 5,10 «εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ». Β' Κορ. 5,18 «Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς,...». Ἐφεσ. 2, 13-14 «νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν...».

16. Χρυσοστόμου, Ὁμιλία ΜΒ' εἰς Α' Κορ., MPG 61, 365. «Εἰ γὰρ τοῦτο θανάτου αἴτιον τὸ ἁμαρτάνειν, ὁ δὲ Χριστὸς ἐλθὼν ἔλυσε τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἡμᾶς αὐτῆς διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπήλλαξε...».

Η ΕΙΣ ΑΔΟΥ ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ*

Τὸ ἀπόκρυφο «Εὐαγγέλιο τοῦ Νικοδήμου»

Σπουδαῖο ρόλο στὴν ἀνάπτυξη τῆς θεολογίας καὶ τῆς πίστεως στὸ γεγονὸς τῆς εἰς Ἅδου καθόδου τοῦ Κυρίου ἔπαιξε μέσα στὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ ψευδεπίγραφο ἀπόκρυφο Εὐαγγέλιο τὸ ὁποῖον φέρει ὡς συγγραφέα τὸ Νικόδημο (Ἰωάν. Γ' 1-14). Πρόκειται γιὰ κείμενο, ἀγνώστου συγγραφέα, γνωστικῶν ἀποκλίσεων, ποὺ ἐμφανίστηκε στὴν Ἐκκλησία τὸ Β' μ.Χ. αἰῶνα (δὲς Κ. Μπόνη, Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἀρχαίαν Χριστιανικὴν Γραμματείαν, σελ. 223 καὶ C. TISHCENDORF, Εὐαγγέλια Ἀπόκρυφα, ἔκδοση Σπανός). Ἂν καὶ τὸ περιεχόμενο τῶν ἀποκρύφων εὐαγγελίων συνήθως εἶναι φανταστικό, ὅμως περιέχουν καὶ κάποια στοιχεῖα ἀληθινὰ ποὺ συμπληρώνουν τὰ κανονικὰ Εὐαγγέλια. Ἔτσι καὶ στὸ «Εὐαγγέλιο τοῦ Νικοδήμου» στὴ δεύτερη ἑνότητά του «Ἡ εἰς Ἅδου Κάθοδος τοῦ Κυρίου», ἡ αἱρετικὴ γνωστικὴ ἀπόκλιση εἶναι ἐλάχιστη καὶ ἡ διήγηση ποὺ ἀναφέρει ἐκφράζει τὴν διδασκαλία τῆς Ἁγ. Γραφῆς καὶ τὴν πίστη τῆς πρώτης Ἐκκλησίας γιὰ τὸ θέμα αὐτό. Τὸ περιεχόμενό του περιληπτικὰ ἔχει ὡς ἑξῆς: Τὸ Α' κεφάλαιο (XVII) ἀναφέρεται στὴν ἀνάσταση τῶν ἁγίων νεκρῶν ποὺ ἀναφέρει ὁ Ματθαῖος (ΚΖ' 52-53). Στὸ Β' καὶ Γ' κεφάλαιο (XVIII-XIX) περιγράφει τὴ θαυμαστὴ πορεία τῆς ψυχῆς τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Ἅδη τὸ μεσονύκτιο, ἐνῶ ἀπὸ μακριὰ ὁ Ἠσαΐας καὶ ὁ Πρόδρομος τὸν καταδεικνύουν στοὺς κεκοιμημένους. Στὸ Δ' κεφάλαιο (XX) ἀναφέρει τὸ διάλογο Σατὰν καὶ Ἅδη, οἱ ὁποῖοι μηχανεύονται τρόπο πῶς νὰ αἰχμαλωτίσουν τὴν ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ. Στὸ Ε' κεφάλαιο περιγράφει ἐντονότατα τὴν ἑξῆς συγκλονιστικὴ σκηνή: Μέσα στὴ νύχτα ἀκούγεται μεγάλη φωνὴ (Ἀγγέλου;)· «Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι καὶ εἰσελεύσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης» (Ψαλμ. ΚΓ' 7). Ὁ Σατὰν καὶ οἱ δαίμονες ἔντρομοι προσπαθοῦν νὰ ἀσφαλίσουν τὶς χάλκινες πύλες γιὰ νὰ μὴν εἰσέλθει ὁ Χριστός. Οἱ ψυχὲς τῶν νεκρῶν πανηγυρίζουν καὶ βρίζουν τὸν Ἅδη. Οἱ προφῆτες καὶ οἱ δίκαιοι τῆς Π.Δ. καταδεικνύουν μὲ ἀγαλλίαση τὴν ἐκπλήρωση τῆς προσδοκίας τους. Οἱ χάλκινες πύλες καὶ οἱ αἰώνιοι μοχλοὶ συντρίβονται καὶ εἰσέρχεται στὸ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 245 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

τὴν δυνατότητα τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως.

Ἡ πορεία αὐτὴ ἐκ τοῦ πνευματικοῦ θανάτου εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν εἶναι ἡ συνάντησις τῶν πιστῶν μετὰ τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος λυτρώνει τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ χαρίζει εἰς αὐτὸν τὴν ἀνάστασιν. Οὕτω μετὰ τῆς καινῆς ζωῆς εἶναι συνυφασμένη καὶ ἡ δυνατότης τῆς ἀναστάσεως (Ρωμ. 6, 3-6). Εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιστολὴν ἀναφέρει ὁ ἀπ. Παῦλος ὅτι ἡ καινὴ κτίσις ἔχει τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸ προσφέρει εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν ζωὴν τῆς δικαιοσύνης (Ρωμ. 8,10). Ὁμοίως τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ χαρίζει εἰς τοὺς πιστοὺς τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον εἶναι «ζωὴ» καὶ «εἰρήνη» (Ρωμ. 8,6). Διὸ ἡ νέα ἐν Χριστῷ ζωὴ εἶναι ἀπηλλαγμένη, κατὰ τὸν ἀπ. Παῦλον, ἐκ τοῦ φρονήματος τῆς σαρκὸς (Ρωμ. 8,9). Τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος καθίσταται σταθερὸν καὶ μόνιμον εἰς κάθε πιστόν, ὄχι μόνον ἐκ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ πίστεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Ρωμ. 8, 11-17. Γαλ. 5,22). Κατ' ἐξοχὴν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δημιουργεῖ τὴν σχέσιν τῆς πνευματικῆς υἱοθεσίας τῶν πιστῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ[17]. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ζωὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι πνευματικὴ ἐλευθερία, ἀναγέννησις, καθὼς περιγράφεται καὶ ἑρμηνεύεται ὑπὸ τοῦ ἀπ. Παύλου. Ἡ ἀναγέννησις αὐτὴ ἐκφράζεται ὑπὸ τοῦ ἀπ. Παύλου καὶ ὡς μεταμόρφωσις καὶ ἀνακαίνισις τοῦ ἔσωθεν ἀνθρώπου (Β' Κορ. 3,18. 4,16). Διὸ ὁ ἀπ. Παῦλος προτρέπει τοὺς πιστοὺς νὰ μὴ ἐξομοιώνωνται πρὸς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς τῶν ὑλοφρόνων ἀνθρώπων, ἀλλὰ νὰ μεταμορφώνωνται διὰ τῆς ἀποκτήσεως νέων χριστιανικῶν φρονημάτων (Ρωμ. 12,2). Βεβαίως ἡ μεταμόρφωσις αὐτὴ ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν ἀποκατάστασιν ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου τῆς «εἰκόνος τοῦ Θεοῦ». Ἡ μεταμόρφωσις ἐπομένως εἶναι πνευματική, δυναμικὴ καὶ προοδευτική. Ὁ ἔσωθεν ἄνθρωπος «ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ» (Β' Κορ. 4,16) καὶ ἔχει ὡς ὁδηγὸν καὶ κριτήριον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι τέλειον καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ μεταμόρφωσις ἐπιδιώκει τὸ «τέλειον», τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ δὲν δύναται νὰ τὸ ἀποκτήσῃ εἰς τὴν πληρότητά του καὶ ἀναμένει τὴν ὁλοκληρωτικὴν αὐτοῦ μεταμόρφωσιν ἐν τῷ μέλλοντι, ἡ ὁποία θὰ ἀναφέρεται καὶ ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ (Α' Κορ. 15,44). Οὕτως ἡ μεταμόρφωσις τοῦ ἀνθρώπου συνδέεται καὶ μὲ τὴν ἐσχατολογίαν.

(Συνεχίζεται)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΕΥΑΓ. ΠΑΠΑΤΖΑΝΑΚΗΣ, Δρ Θεολ.

17. Ρωμ. 8,15-16 «οὐ γὰρ ἐλάβετε Πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε Πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν· ἀββᾶ ὁ Πατήρ. αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ».

βασίλειο τοῦ Ἅδη θριαμβευτὴς ὁ Χριστός. Στὸ ΣΤ' καὶ Ζ' κεφάλαιο (XXII-XXIII) περιγράφεται ἡ νίκη τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοῦ Ἅδη καὶ τοῦ Σατάν. Στὸ Η' κεφάλαιο (XXIV) παρουσιάζει τὸ Χριστὸ νὰ ἀνιστᾶ τὸν Ἀδὰμ καὶ νὰ ἀνεβαίνει παίρνοντας μαζί Του τὶς ψυχὲς τῶν νεκρῶν. Ὁ Ἀδὰμ καὶ οἱ ἄλλοι δίκαιοι μὲ συγκίνηση εὐχαριστοῦν θερμὰ τὸ Λυτρωτή. Στὰ κεφάλαια Θ', Ι', ΙΑ' (XXV-XXVII) περιγράφεται ἡ μεταφορὰ καὶ ἡ τοποθέτηση τῶν ψυχῶν στὸν Παράδεισο ὅπου τὶς ὑποδέχονται ὁ Ἐνώχ, ὁ Ἠλίας καὶ ὁ συσταυρούμενος μὲ τὸ Χριστὸ ληστής.

Ἡ ζωηρώτατη σὲ φαντασία καὶ δύναμη διήγηση αὐτὴ ἐπέδρασε πάρα πολὺ στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, στὴ Θεολογία, στὴν ποίηση (ὑμνογραφία τοῦ Μ. Σαββάτου καὶ τοῦ Πάσχα), στὴν τέχνη (εἰκονογραφία-ζωγραφική), στὴ λογοτεχνία (Δάντης) κ.λπ.

Ἡ Παράδοση καὶ αἱ Πατέρες

«Ἡ θριαμβευτικὴ τοῦ Κυρίου εἰς τὸ βασίλειον τοῦ θανάτου εἴσοδος, γράφει ὁ ἀείμνηστος Χρ. Ἀνδροῦτσος, ἀπετέλεσαν ἀείποτε μέρος τῆς Χριστιανικῆς πίστεως... Ἐν δὲ τῇ Παραδόσει σταθερὰ ὑπῆρξεν ἔκπαλαι ἡ εἰς τὴν διδασκαλίαν ταύτην πίστις, ὁμοφώνως δὲ ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν Πατέρων ὁμολογεῖται, ὅτι ὁ Κύριος μετὰ τὸν σταυρικὸν θάνατον κατέβη μετὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εἰς τὸν Ἅδην» (Δογμ., σελ. 211-212). Πρῶτος ὁ ἅγ. Ἰγνάτιος (†117) μαρτυρεῖ γιὰ τὴν πίστη αὐτὴ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας γράφοντας τὰ ἑξῆς στὴν πρὸς Μαγνησιοῖς ἐπιστολή του: «Ὃν δικαίως ἀνέμενον οἱ προφῆται (ἐν τῷ Ἅδῃ) παρὼν ἤγειρεν αὐτοὺς ἐκ νεκρῶν» (πρὸς Μαγν. IX, 3). Ὁ ἅγ. Πολύκαρπος (†165) στὴν πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολή του γράφει: «... ἡ βεβαία τῆς πίστεως ὑμῶν ρίζα ἀρχαίων καταγγελομένη χρόνων, μέχρι νῦν διαμένει καὶ καρποφορεῖ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν... Ὃν ἤγειρεν ὁ Θεός, λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ Ἅδου» (πρὸς Φιλιπ. Α' 1-2). Ὁ ἅγιος Ἰουστῖνος (†165) σαφέστατα ἔγραψε τὰ ἑξῆς σχετικά: «Κατέβη (ὁ Χριστὸς) εἰς τὸν Ἅδην καὶ διάσχισε φραγμὸν τὸν ἐξ αἰῶνος μὴ σχισθέντα καὶ ἀνέστη καὶ συνήγειρε νεκροὺς τοὺς ἀπ' αἰώνων κεκοιμημένους, καὶ πῶς κατέβη μόνος ἀνέβη δὲ μετὰ πολλοῦ ὄχλου πρὸς τὸν Πατέρα» (παρὰ Εὐσεβίου, Ἐκκλ. Ἱστορία Ι, 13). Τὸ ἴδιο γράφει καὶ ὁ Ἀμμώνιος (Γ' αἰών), (Migne P.G. 85, 1608). Ὁ ἅγ. Εἰρηναῖος (†202) πολὺ πιὸ ξεκάθαρα θεολογεῖ γιὰ τὴν πίστη αὐτὴ τῆς Ἐκκλησίας (Κατὰ Αἱρέσ. IV, 45). Ἀναφέρεται μάλιστα, ὅπως καὶ ὁ Ἰουστῖνος (Ἰουστ., Διάλογ. πρὸς Τρύφωνα, 72,4) σὲ κάποιο προφητικὸ χωρίο τῆς Π.Δ. ποὺ ἀνῆκε στὸν Ἠσαΐα ἢ τὸν Ἱερεμία, τὸ ὁποῖο σκόπιμα ἀπέκοψαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶχε ὡς ἑξῆς: «ἐμνήσθη δὲ Κύριος ὁ Θεὸς ἅγιος Ἰσραὴλ τῶν νεκρῶν αὐτοῦ, τῶν κεκοιμημένων εἰς γῆν χώματος, καὶ κατέβη πρὸς αὐτοὺς εὐαγγελίσασθαι αὐτοῖς τὸ σωτήριον αὐτοῦ» (Εἰρην., Ἔλεγχος Γ' 20, καὶ Δ' 22 1, Migne P.G. 7, 945, 1046, 1047). Ὁ Ἱππόλυτος (†235) ὁμιλεῖ γιὰ τὴ λύτρωση τῶν ψυχῶν, καθὼς καὶ γιὰ τὸ προευαγγελικὸ ἔργο τοῦ Προδρόμου στὸν Ἅδη (περὶ τὸ Ἅγ. Πάσχα, Migne P.G. 6, 195, 206, 212). Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα ὁμιλοῦν καὶ τὰ ἑξῆς πρωτοχριστιανικὰ κείμενα: Ποιμὴν τοῦ Ἑρμᾶ 9,16. Τερτυλλιανοῦ, De anima 7 καὶ 55, 2, 608, 788. Κλήμεντ. Ἀλεξ., Στρωματεῖς VI, 6. Ὠριγένους, Κατὰ Κέλσου 11,43. Διαθήκη τῶν XII Πατριαρχῶν Λευὶ 4 κ.ἄ.

Τὸν Γ' μ.Χ. αἰώνα ἡ πίστη στὴν εἰς Ἅδου κάθοδο τοῦ Κυρίου γίνεται ἄρθρο πίστεως στὸ λεγόμενο «Ἀποστολικὸ Σύμβολο», ὅπου ὁ Μ. Ἀθανάσιος τὸ χρησιμοποιεῖ κατὰ τοῦ αἱρετικοῦ Ἀπολλιναρίου, ὁ ὁποῖος ἀρνοῦνταν τὴ λογικὴ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ (Χ. Ἀνδρούτσου, Δογμ. σελ. 212). Στὴ συνέχεια ὅλοι σχεδὸν οἱ μεγάλοι Πατέρες ἀναφέρονται στὸ μεγάλο αὐτὸ γεγονός. Ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος μὲ τὸν Θ' κανόνα της (Mansi, IX, 397) καθὼς καὶ ἡ Ζ' Οἰκουμ. Σύνοδος (Mansi, XII, 1138) ἀναθεματίζουν ὅσους δὲν δέχονται τὴν πίστη αὐτή. Ἐπίσης καὶ οἱ γνωστὲς Ὁμολογίες, τοῦ Μογίλα (Α' 41) καὶ Κριτόπουλου (Κεφ. Γ') ὁμολογοῦν πίστη στὴ διδασκαλία αὐτὴ τῆς Ἐκκλησίας. Πάρα πολλοί, τέλος, σύγχρονοι θεολόγοι ἔχουν ἀσχοληθεῖ μὲ τὸ θέμα αὐτό.

Κάποιοι, ὅμως, ἀλλόδοξοι καὶ αἱρετικοὶ θὰ διατυπώσουν διαφορετικὲς ἀπόψεις ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη πίστη γιὰ τὸ μέγα αὐτὸ γεγονός. Οἱ Ἀναμορφωτὲς (REFORMIRTE), γιὰ παράδειγμα, θὰ τὸ ἑρμηνεύσουν ὡς «ὑστάτη βαθμίδα τῶν παθημάτων τοῦ Κυρίου» (Χ. Ἀνδρούτσου, Δογμ. σελ. 212). Οἱ Λουθηρανοὶ βλέπουν τὴν εἰς Ἅδου κάθοδο τοῦ Κυρίου ὡς φυσικὴ συνέπεια καὶ νόμο ποὺ ὑποχρεώθηκε ὁ Λυτρωτὴς νὰ ὑποστεῖ (Π. Τρεμπέλα, Δογμ. Β', 194). Ἄλλοι πίστεψαν ὅτι τὰ «πνεύματα», ποὺ ἀναφέρει ὁ Πέτρος (Α' Πέτρου Γ' 18) δὲν εἶναι ἀνθρώπων, ἀλλὰ κακῶν ἀγγέλων καὶ ὅτι τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἦταν μήνυμα σωτηρίας, ἀλλὰ διακήρυξη πρὸς αὐτοὺς τῆς νίκης τοῦ Σταυροῦ, (Η. HALLEY: Συνοπτ. Ἐγκυκλ. τῆς Ἁγ. Γραφῆς, μετ. Κ. Διαμαντόπουλου, σελ. 931).

Ἡ σημασία τοῦ γεγονότος

Ἡ σημασία τῆς καθόδου τοῦ Κυρίου στὸν Ἅδη εἶναι πολὺ μεγάλη. «Ἤδη ἀφ' ἧς στιγμῆς φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ (ὁ Χριστὸς) εἶπε τὸ τετέλεσται καὶ παρέδωκε τὸ πνεῦμα, ἀρχίζει ἡ κατάσταση δόξης καὶ ἐξυψώσεως αὐτοῦ» (Π. Τρεμπέλα, Δογμ. Β', 194). Πράγματι ἡ θριαμβευτικὴ κάθοδος τοῦ Κυρίου στὸν Ἅδη καὶ ἡ μεγαλειώδης νίκη Του σ' αὐτὸν καὶ τὸ θάνατο εἶναι σημεῖα δόξας. Δὲν εἶναι πλέον ὁ πάσχων EBED JAHVE, ὁ δοῦλος Κυρίου (Ἠσαΐα ΝΓ' 1-12), ἀλλὰ «... Κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ Θεός, τοῦτον τὸν Ἰησοῦ» (Πράξ. Β' 36), ὕψωσε καὶ δόξασε Αὐτὸν ὁ Θεὸς «σφόδρα» (Ἠσαΐα ΝΒ' 13). «Ἔπρεπε νὰ γίνῃ αὐτὴ ἡ φοβερὴ κάθοδος, τονίζει ἡ J. M. FENASSE, γιὰ νὰ μπορέσει ὁ Χριστὸς νὰ πληρώσει τὰ πάντα καὶ νὰ βασιλεύσει ὡς Κύριος στὸ σύμπαν (Ἐφεσ. Δ' 9). Ἡ Χριστιανικὴ πίστη ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Κύριος στὸν οὐρανὸ μετὰ τὴν

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

«Μήνυμα αἰσιοδοξίας».

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Δημήτριος ἐν τῇ «Πατριαρχικῇ Ἀποδείξει» ἐπὶ τῷ Πάσχα ἐτόνισεν, ὅτι ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου καθιστᾷ φανερόν, ὅτι «δὲν ἔχει θέσιν εἰς τὴν ζωήν μας ἡ ἀπελπισία καὶ ἡ ἀπόγνωσις. Ὅσον σκοτεινὰ καὶ ἂν ἐμφανίζωνται τὰ πράγματα· ὅσον ἀπειλητικὰ καὶ ἂν φαίνωνται τὰ ἀδιέξοδα εἰς τὴν ζωήν μας· ὑπάρχει φῶς, φῶς εἰς τὸ τέλος τῆς Ἱστορίας, εἰς τὴν τελικὴν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων».

Ὅθεν «μήνυμα αἰσιοδοξίας φέρει ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου πρὸς πάντα ἄνθρωπον. Μήνυμα, τοῦ ὁποίου τόσην ἀνάγκην ἔχει ὁ ἄνθρωπος κάθε ἐποχῆς, καὶ μάλιστα ὁ ἄνθρωπος τῶν ἡμερῶν μας, ὁ ὁποῖος ἀρχίζει πλέον νὰ διαπιστώνῃ κατὰ τρόπον τραγικὸν τὸ ἀδιέξοδον, εἰς τὸ ὁποῖον τὸν ἔχει ὁδηγήσει ἡ αὐτονόμησίς του ἔναντι τοῦ Θεοῦ, ἡ προσδοκία ὅτι διὰ τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης θὰ ἐδημιούργει παραδείσους... Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου μαρτυρεῖ κατὰ τρόπον πανηγυρικὸν περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ νὰ ἐξάγῃ ἐκ τῶν ἀδιεξόδων φῶς καὶ ἐκ τῶν τάφων ζωὴν αἰώνιον. Ὁ ἀναστὰς Κύριος ἵσταται ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἱστορίας ὡς ἡ πλέον πειστικὴ μαρτυρία περὶ τοῦ ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὅτι ἀρκεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ εἶναι ἡνωμένος μετὰ τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ κατορθώσῃ τὸ ἀκατόρθωτον».

Ἡ σημασία τῆς Ἀναστάσεως.

Ἐν συνεχείᾳ δέον νὰ ἐπισημανθῇ, ὅτι καὶ τὸ ἐπὶ τῇ Ἀναστάσει Μήνυμα τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεὶμ ἐπισημαίνει τὴν σημασίαν τῆς Ἀναστάσεως ἐν τῇ σημερινῇ ἐποχῇ, καθ' ἣν «εἶναι γεγονὸς —θλιβερὸ καὶ ἀποκαρδιωτικὸ— ὅτι ὁ ἄνθρωπος σήμερα ἀναγκάζεται νὰ ὑποταχθεῖ σὲ μιὰ ἄνευ προηγουμένου ἀλλοτρίωση, σὲ μιὰ ἀποξένωση ἀπὸ τὶς ὑπαρκτικές του δυνατότητες, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσει ποικίλα συμφέροντα καὶ σκοπιμότητες. Ἔπαυσε νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐνεργεῖ ὡς ἐλεύθερη προσωπικότητα, ποὺ ὁ Θεὸς τῆς ἔδωσε τὸ προνόμιο καὶ τὴν εὐθύνη τῆς προσωπικῆς ζωῆς. Τὸν ἔχουν πείσει, ὅτι εἶναι ἁπλῶς καὶ μόνο μία ἀριθμητικὴ μονάδα τῶν κάθε εἴδους δημοσκοπήσεων καὶ ὄχι μία μοναδικὴ καὶ ἀνεπανάληπτη προσωπικὴ ὀντότητα. Γι' αὐτὸ καὶ συμπεριφέρεται ἀπρόσωπα καὶ ἀνεύθυνα, σπασμωδικὰ καὶ βίαια, φθάνοντας στὸ σημεῖο νὰ διαπράξει πράξεις, ποὺ ἐξευτελίζουν τὴν ἀνθρωπιά του, ἀλλὰ καὶ ἀμφισβητοῦν τὴν ἐλευθερία, καταπατοῦν τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ ἀπειλοῦν τὴν ζωὴ τῶν συνανθρώπων του».

Ἔξοδος ἐκ τῆς θλιβερᾶς ταύτης καταστάσεως εἶ-

ἀνάβασή Του ἀπὸ τοὺς νεκρούς (Ρωμ. Γ' 6-10)» (Λεξικὸ Βιβλικῆς Θεολογίας, στ. 576).

Ἡ Κάθοδος τοῦ Κυρίου στὸν Ἅδη καὶ ἡ ἀπελευθέρωση τῶν ἀπ' αἰῶνος ἐκεῖ δεσμίων ψυχῶν ἀποκαλύπτει ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Κύριος καὶ τῶν πνευμάτων (Ἰωάν. ΙΑ' 25). Εἶναι ὁ Λυτρωτὴς αὐτῶν καθὼς καὶ ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητας πρὶν καὶ μετὰ ἀπὸ τὴ θεία Του Ἐπιφάνεια, ὅπως παρατηρεῖ ὁ MARTENSEN (παρὰ Π. Τρεμπέλα, Δογμ. Β', 196). «Ἡ εἰς Ἅδου Κάθοδος ἤσκησε σωτηρίαν ροπὴν καὶ ἐπὶ τὴν τύχην τῶν τελευτησάντων, γράφει ὁ ἀείμν. καθηγητὴς Χ. Ἀνδροῦτσος. Τίς ὅμως αὕτη καὶ ἐπὶ τίνας ἐκτείνεται, τοῦτο μὴ δυνάμενον θετικῶς νὰ ὁρισθῇ δὲν ἀποτελεῖ καὶ στοιχεῖον τοῦ δόγματος, ἀλλ' ἀνήκει εἰς τὴν Θεολογικὴν θεωρίαν. Ὡς πιθανωτέρα φαίνεται ἡ γνώμη πολλῶν Πατέρων, ὅτι ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν δικαίων τῆς Π.Δ. ἦν ἡ σωτήριος τοῦ εἰς Ἅδου κατελθόντος ἐνέργεια» (Δογματική, σελ. 214).

Τὸ σωτηριῶδες γεγονός, τέλος, τῆς εἰς Ἅδου Καθόδου τοῦ Χριστοῦ εἶχε ὀλέθρια ἀποτελέσματα γιὰ τὸ θάνατο καὶ τὸν Ἅδη (δὲς Γ. Γαλίτη, Ἑρμηνευτικὰ τῆς Κ.Δ., σελ. 342-343). «Μὲ τὸν θάνατό του ὁ Χριστὸς νίκησε τὸν τελευταῖο ἐχθρό, τὸ θάνατο (Α' Κορ. ΙΕ' 26) συνέτριψε τὶς πύλες τοῦ Ἅδη. Ὁ θάνατος καὶ ὁ Ἅδης, πάντα γυμνοὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ (Ἀμὼς Θ' 2, Ἰὼβ ΚΣΤ' 6), ἀναγκάζονται τώρα νὰ ἐπιστρέψουν τοὺς νεκροὺς ποὺ κρατοῦν (Ἀποκ. Κ' 13, Ματθ. ΚΖ' 52). Ἡ Κόλαση ἦταν ὡς τὸ θάνατο τοῦ Κυρίου «οἰκία παντὶ θνητῷ», τὸ σημεῖο ὅπου κατέληγε μοιραῖα μιὰ ἀνθρωπότητα ἀπομακρυσμένη ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ἀπὸ ὅπου κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ βγεῖ πρὶν ἀπὸ τὸ Χριστό, τὴν «ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων» (Α' Κορ. ΙΕ' 20-23), τὸν «πρωτότοκο τῶν νεκρῶν» (Ἀποκ. Α' 5). Ἡ Ἀπολύτρωση εἶναι γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ποὺ καταδικάστηκε μὲ τὸν Ἀδὰμ στὸ θάνατο καὶ τὸ χωρισμὸ ἀπὸ τὸ Θεό, τὸ ἄνοιγμα τῶν καταχθονίων πυλῶν τοῦ Ἅδη, τὸ δῶρο τῆς αἰώνιας ζωῆς. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ καρπὸς καὶ τὸ ὄργανο αὐτῆς τῆς νίκης» (J. M. FENASSE, Λεξικὸ Βιβλικῆς Θεολογίας, στ. 577).

(Τέλος)

ΛΑΜΠΡΟΣ Κ. ΣΚΟΝΤΖΟΣ
Θεολόγος Καθηγητής

ναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ μόνον διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ 'Αναστάντος Θεανθρώπου, δοθέντος ὅτι, ὡς τονίζει ὁ Μακαριώτατος, «στὸ πρόσωπο τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ δὲν ἀνίσταται ἡ θεϊκὴ φύση, ἀλλὰ ἡ ἀνθρώπινη φύση, ἡ φύση τοῦ 'Αδάμ. Καὶ ἐπὶ πλέον ἀνακεφαλαιώνεται ὅλη ἡ δημιουργία, τὰ πάντα πληροῦνται ἀπὸ τὸ φῶς τῆς 'Αναστάσεως καὶ ἐκπληρώνεται ὁ σκοπὸς τῆς δημιουργίας τους». Δι' αὐτὸ «ἡ 'Ανάσταση διὰ τοῦ Σταυροῦ εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς συμφιλιώσεως, τὸ πανηγύρι τῆς ἀδελφοσύνης, ἡ χαρὰ τῆς κοινωνίας, ἡ ζωὴ τῆς εἰρήνης».

'Εξαίρεσις μοναδικὴ εἰς τὸν κόσμον.

'Ο Σεβ. Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης κ. Σεβαστιανὸς ἐν «'Αναστασίμῳ Μηνύματι» τονίζει, ὅτι ἐνῷ «εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ εἰς ὅλες τὶς ἀνατολικὲς χῶρες τῆς κομμουνιστικῆς ἐπικρατείας, καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν Κίναν, μὲ τὰ νέα βήματα, ποὺ γίνονται ἀπὸ τὰ καθεστῶτά των, ἑορτάζεται ἡ 'Ανάστασις τοῦ Κυρίου», «ὑπάρχει καὶ μία ἐξαίρεσις μοναδικὴ εἰς τὸν κόσμον. 'Υπάρχει ἕνας λαός, ἐδῶ κοντά μας, ποὺ εἶναι γιὰ μᾶς καὶ ὁμόφυλος καὶ ὁμόθρησκος, ποὺ δὲν δικαιοῦται οὔτε ἐφέτος νὰ ἑορτάσῃ τὸ Πάσχα. Εἶναι τὰ ἀδέλφια μας τῆς Βορείου 'Ηπείρου. 'Εκεῖ μέσα, κυριαρχεῖ, ἀκόμη, ἡ φοβερὴ ἀτμόσφαιρα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, τοῦ φόβου καὶ τοῦ τρόμου. 'Εκεῖ, ὁ Χριστός μας εἶναι εἰς τὸν Σταυρόν. Καὶ μαζῆ Του, ἐσταυρωμένοι, εἶναι οἱ 400.000 ἀδελφοί μας, ἄνδρες, γυναῖκες, νέοι καὶ μικρὰ παιδιὰ ἀκόμη. 'Εκεῖ μέσα, τὸ ἀντίχριστον ἀλβανικὸν καθεστώς, διὰ τῶν φυλακίσεων, τῶν ἐξοριῶν καὶ παντοειδῶν βασανιστηρίων, συνεχίζει τὴν λυσσώδη σταλινικὴν τακτικὴν καὶ προσπάθειαν —μόνον αὐτό, ἀνὰ τὸν κόσμον— τῆς ἐξοντώσεως καὶ τοῦ πλήρους ἀφανισμοῦ τῆς χριστιανικῆς πίστεως». Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 'Αναστάσεως «οἱ σκλάβοι ἀδελφοί μας ὑποχρεώνονται νὰ κλεισθοῦν καὶ νὰ ἀμπαρωθοῦν εἰς τὰ σπίτια τους, διὰ νὰ μὴ τυχὸν ἀκούσουν, οὔτε καὶ ἀπὸ μακρυά, τὴν ἀναστάσιμη ἀκολουθία».

Τούτων οὕτως ἐχόντων εἶναι τῷ ὄντι ἀπογοητευτικὴ «ἡ ἀνεξήγητη, ἡ σκανδαλώδης τακτικὴ τῆς ὑπευθύνου 'Ελληνικῆς Πολιτείας, ἡ ὁποία, ἐνῷ εἶναι τόσον εὐαίσθητη καὶ φωνάζει καὶ διαμαρτύρεται "γιατὶ ἔτυχε νὰ ἀνοίξῃ κάποια μύτη" κάπου στὴν Παλαιστίνη ἢ στὴν Νότιο 'Αφρικὴ ἢ καὶ στὴν μακρινὴ Λατινικὴ 'Αμερική, κάνει πὼς δὲν βλέπει καὶ δὲν ἀκούει τὸ δρᾶμα καὶ τὰ βογγητὰ τῶν χιλιάδων ἀδελφῶν μας τῆς Βορείου 'Ηπείρου. Καὶ ὄχι μόνον, ὅπως ἐπανειλημμένα ἔχει λεχθῆ, ὄχι μόνον δὲν προβαίνουν οἱ ἁρμόδιοι εἰς οὐδεμίαν διαμαρτυρίαν καὶ πρὸς τὸ ἀλβανικὸν καθεστὼς καὶ πρὸς τὸν ΟΗΕ, ἀλλὰ μετέρχονται πᾶν μέσον διὰ νὰ ἀμνηστευθοῦν τὰ ἀλβανικὰ ἐγκλήματα γενοκτονίας εἰς τὴν διεθνῆ κοινὴν γνώμην καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Πατρίδος μας».

'Αθεϊσμοῦ συνέπειαι.

'Ορθῶς ἐπεσημάνθη ὡς «συγκλονιστικὸν κείμενον» μία ἐπιστολὴ τοῦ σοβιετικοῦ δημοσιογράφου 'Αλεξάντερ Μίνκιν, στελέχους τοῦ περιοδικοῦ τῆς Μόσχας «'Ογκονιόκ». 'Εν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, ἥτις ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ γαλλικὸν περιοδικὸν «L' Evenement du Jeudi», ἐπισημαίνονται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἑξῆς: «Οἱ μπολσεβίκοι ἦσαν βέβαιοι, ὅτι διὰ τῆς καταλήψεως τῆς ἐξουσίας θὰ ἤρχιζεν ἡ παγκόσμιος εὐτυχία». 'Αλλ' ὅμως «τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς κοινωνίας εὑρίσκεται σήμερον εἰς κατάστασιν βαθείας καταθλίψεως. Φαίνεται, ὅτι τὰ ἄτομα συλλογίζονται διὰ πρώτην φοράν... 'Επέβαλον τὸν ἀθεϊσμὸν κατὰ τρόπον κυνικὸν καὶ ὁλοκληρωτικόν, καταστρέφοντες ὄχι μόνον τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἠθικήν. 'Αρνούμενοι τὸν Θεόν, ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἀρνηθοῦν καὶ τὰς ἐντολάς του ὡς ἀστικὰς προκαταλήψεις, ὡς ἀστικὴν ἠθικήν, ὡς ἀφῃρημένον ἀνθρωπισμόν! Πιέζοντες τὸν λαὸν νὰ ἀποδεχθῇ τὰς σφαγάς, ἐκαλλιέργησαν τὴν ἀγριότητα καὶ ἐδημιούργησαν ἀπάνθρωπον κοινωνίαν... 'Η πνευματικὴ ὀκνηρία, ἡ ψυχικὴ ἀπάθεια εἶναι ἐξ ἴσου ἐλαττώματα διαδεδομένα ἐκ τῶν δεκαετιῶν, κατὰ τὰς ὁποίας, ἐκ τοῦ σχολείου, ὅλος ὁ κόσμος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ μανθάνῃ ψεύδη καὶ ἠλιθιότητας, χωρὶς νὰ σκέπτεται, διότι ἄλλως θὰ ἔχανε τὰ λογικά του...».

Τὰ σχόλια εἶναι περιττά. 'Ο ἐξοβελισμὸς τῆς πίστεως σημαίνει ἀναποφεύκτως ἀπώλειαν ἠθικῶν κριτηρίων καὶ δραστικῶν ἠθικῶν κινήτρων καὶ παντὸς εἴδους ἐκφυλισμόν.

'Εθελοντικῆς Αἱμοδοσίας ἔπαινος.

Τὸ θαυμάσιον πρόγραμμα, ἀλλὰ καὶ σύστημα τῆς 'Εθελοντικῆς Αἱμοδοσίας, τὸ ὁποῖον προεβλήθη ἐν τῇ πράξει κατὰ πρωτοπορειακὸν τρόπον ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κορίνθου κ. Παντελεήμονος καὶ τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸ παρελθόν, ἐξῃρέθη δεόντως ὑπὸ τοῦ περιοδικοῦ «'Εκκλησία», ἔφερεν ἤδη δαψιλεῖς καρποὺς καὶ ἀποτελεῖ σπουδαίαν συμπαράστασιν εἰς τὸ ἔργον τῆς καθ' ὅλου 'Εθνικῆς 'Υπηρεσίας Αἱμοδοσίας.

Τὸ εὐχάριστον τοῦτο γεγονὸς ἀνεγνωρίσθη καὶ

ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Ὑγείας, Προνοίας καὶ Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων, ὅπερ ἀπένειμε καὶ σχετικὸν Τιμητικὸν Δίπλωμα εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν Κορίνθου. Κατὰ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ Διπλώματος ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Ὑπουργείου, ὅστις καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐνεχείρισε προσωπικὸν Τιμητικὸν Ἔπαινον εἰς τὸν Ἅγιον Κορίνθου, ἐτόνισεν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἑξῆς: «Σεβασμιώτατε, ... γνωρίζουμε καὶ ἐκτιμοῦμε τὸ πολυσχιδὲς ἔργο Σας, ἀναγνωρισμένο, ὄχι μόνον στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ στὸ ἐξωτερικό. Ἡ ἔμπνευσή Σας νὰ γίνετε κήρυκας τῆς ἰδέας τῆς Ἐθελοντικῆς Αἱμοδοσίας καὶ πρακτικὰ νὰ ἐφαρμόσετε ἕνα τέλειο πρόγραμμα ἐθελοντισμοῦ, σίγουρα πρόσθεσε θετικὰ στοιχεῖα στὴν ἤδη ὁλοκληρωμένη προσωπικότητά Σας. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς προσπάθειάς Σας εἶναι καταπληκτικά. Ἀποδείξατε ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ζωντανὴ καί, ὅταν ἐπιχειρεῖ πρωτοβουλίες, ἐπιτυγχάνει τὰ μέγιστα... Εἴσθε πρωτοπόρος καὶ στὸ θέμα τῆς Ἐθελοντικῆς Αἱμοδοσίας».

Εἶναι ἀληθῶς ἐλπιδοφόρον, ὅτι τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας ἀναγνωρίζουν τὸ ἀνακαινιστικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς πρὸς τὸν λαὸν ὑπηρεσίας της.

Ψυχοθεραπευτικὴ διαδικασία.

Κατὰ τὴν διάρκειαν Ἡμερίδος περὶ τῶν ναρκωτικῶν, ἥτις ὠργανώθη προσφάτως ὑπὸ τοῦ Δήμου Ἀθηναίων, ὁ μετασχὼν αὐτῆς Σεβ. Μητροπολίτης Δημητριάδος κ. Χριστόδουλος ἐτόνισεν ὅτι ἡ λύσις εἰς τὸ πρόβλημα τῶν ναρκομανῶν δὲν δύναται νὰ εἶναι οὔτε ἀποσπασματική, οὔτε ἄσχετος πρὸς τὴν ὅλην ψυχοσωματικὴν ὀντότητα τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε βραχυπρόθεσμος καὶ τυραννική. Ἐφ' ὅσον ὁ ναρκομανὴς δὲν εἶναι μόνον ἀσθενής, ἀλλὰ καὶ ἐμπαθής, δηλαδὴ ἔχει περιπέσει εἰς πάθος, τοὖθ' ὅπερ σημαίνει διαστροφὴν τῶν ψυχικῶν του δυνάμεων, ἡ ἀποκατάστασις τῆς ψυχικῆς ὁμαλότητος εἶναι ὑπόθεσις τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅθεν εἶναι ἀναγκαία ἡ συνεργασία ἰατρῶν καὶ ἱερέων, ἵνα διὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ψυχοθεραπείας ἐνισχυθῇ ἡ ἀνακατάταξις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ζωήν. «Ἡ Ἐκκλησία, ὡς ἰδιαιτέρως ἐτόνισεν ὁ Σεβασμιώτατος, διαθέτει μιὰ συστηματικὴ ψυχοθεραπευτικὴ διαδικασία, ποὺ περνᾶ μέσα ἀπὸ τὴ μυστηριακὴ χάρη, ἀκουμπᾶ τὸ ἐπιτραχήλι τοῦ Πνευματικοῦ καὶ ἐπαναφέρει στὸ "κατὰ φύσιν" τὶς ψυχικὲς λειτουργίες τοῦ ἀνθρώπου, τὶς ὁποῖες μὲ τὰ πάθη διαστρέφει ἡ ἁμαρτία. Οἱ τοξικομανεῖς χρειάζονται πάνω ἀπ' ὅλα ἀγάπη καὶ κατανόηση, ἐπίσης θέλουν μιὰ νέα πρόταση ζωῆς. Τὰ ναρκωτικὰ ἐκπροσωποῦν μιὰ λανθασμένη ἀντίληψη γιὰ τὴ ζωή, ἐκφράζουν ἕνα ὑπαρξιακὸ κενὸ ποὺ πρέπει νὰ καλυφθῇ. Καὶ ἐδῶ ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀναντικατάστατος».

«Βιοπολιτική».

Ἡ ὑπὸ τοῦ Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπονομὴ ὀφφικίου εἰς τὸν Ἀκαδημαϊκὸν καὶ Ὁμότιμον Καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Κωνσταντῖνον Μπόνην, περὶ τῆς ὁποίας γίνεται λόγος εἰς ἑτέρας σελίδας τοῦ παρόντος τεύχους, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς αὐτόν, ἵνα ἐν ἀντιφωνήσει εὐγνωμοσύνης ὑπομνήσῃ τὰ καθήκοντα τοῦ ἐπιστήμονος θεολόγου ἔναντι τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις εἶναι «ἡ κορωνὶς τῆς φύσεως», καὶ ἵνα ἐξάρῃ τὴν σημασίαν τῆς λεγομένης «Βιοπολιτικῆς», περὶ τῆς ὁποίας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, εἶπε τὰ ἑξῆς: «Μοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης νὰ διαδηλώσω, ὅτι ἡ συμπαριστασμένη ἐνταῦθα Κυρία Ἁγνὴ Ἀρβανίτη εἶναι ἡ ἐπιστήμων, ἥτις συνέλαβε τὸ πρόβλημα τῆς διασώσεως τῆς Φύσεως καὶ τοῦ Ἀνθρώπου, διὰ τοῦ ὑπ' αὐτῆς εἰσαχθέντος ὅρου, τοῦ πολλὰ σημαίνοντος, ἤτοι τῆς Βιοπολιτικῆς. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου, τοῦ τόσον ἐπιτυχοῦς, τὸ βάρος τίθεται ἐπὶ τῆς «Ἀγωγῆς» τῶν Νέων καὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς Ἀνθρωπότητος, τῆς Ἀγωγῆς τῆς στηριζομένης ἐπὶ τῆς Ἠθικῆς, τῆς Θεολογίας καὶ τῆς Πίστεως εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Δημιουργόν. Ἡ ἠθικὴ διαπαιδαγώγησις πρέπει νὰ ὁδηγῇ εἰς τὴν Ἀγάπην· ἡ Θεολογία εἰς τὴν Πίστιν εἰς Δημιουργὸν τοῦ σύμπαντος κόσμου. Τέλος διὰ τῆς Ἱστορίας καὶ Φιλοσοφίας διαπαιδαγωγούμενος ὁ Ἄνθρωπος, δύναται νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Δικαίου Ἐθνῶν καὶ Λαῶν καὶ τῆς μετ' ἀλλήλων συμβιώσεως δι' ἀποφυγῆς τῶν πολέμων καὶ ἀναταραχῶν καὶ διὰ τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως, συνεργασίας καὶ ἀλληλοσυμπληρώσεως. Μία ἑπομένως πανανθρωπίνης... ἐκπαιδευτικῆς μορφώσεως Ἀγωγή, πρέπει νὰ ἀποτελῇ εἰς τὸ ἄμεσον μέλλον τὴν φροντίδα τοῦ ἀνθρώπου ἵνα ἀποφύγῃ τὴν αὐτοκαταστροφήν του. Ταῦτα ἐν περιλήψει καὶ ἔτι πλείονα διαλαμβάνει ἐν σχεδίῳ ἡ Βιοπολιτικὴ τῆς ἀρίστης ἐπιστήμονος Κυρίας Ἁγνῆς Ἀρβανίτη. Διὸ καὶ εὐχόμεθα τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐμπνευσθέντος σχεδίου της περὶ πανανθρωπίνης Ἀγωγῆς καὶ μάλιστα μὲ κέντρον ἐκπαιδευτικὸν τὴν Ἑλλάδα, ὡς τὴν μητέρα τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τὴν τροφὸν τῶν εὐγενῶν πανανθρωπίνων Ἀρχῶν».

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ραδιοσταθμὸς τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος (89,4 MHZ, FM)

Τὴν περίοδο τῆς Μεγάλης 'Εβδομάδος καὶ τῶν τριῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς Διακαινησίμου, ἀπὸ τὸ Ραδιοσταθμὸ τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος καταρτίσθηκε καὶ μεταδόθηκε ἕνα ἐπίκαιρο πρόγραμμα ἀξιώσεων σὲ 24ωρη βάση.

'Εκτὸς ἀπὸ τὶς σταθερὲς ἐκπομπὲς τοῦ προηγουμένου προγράμματος, ὅπως π.χ. τὶς μουσικὲς ἐκπομπές, τὶς ἐκπομπὲς ἱστορικῆς ὑφῆς ('Απὸ τὴν ὀρθόδοξη Ρωμαίικη Παράδοσή μας) τοῦ π. Γ. Μεταλληνοῦ, «῞Ενας τόπος — μιὰ παράδοση — μιὰ ἱστορία» τοῦ 'Ι. Μ. Χατζηφώτη, «Χριστιανικὴ 'Αθήνα», τοῦ 'Αρ. Πανώτη, «'Ιστορικὲς παρεμβάσεις», τοῦ 'Αντ. Παναγιώτου), τὶς ἐκπομπὲς ὀρθοδόξου πνευματικότητος καὶ οἰκοδομῆς («Τὸ Εὐαγγέλιο τῆς Κυριακῆς», τοῦ π. Νικ. Πρωτοπαπᾶ, «'Εκκλησία καὶ 'Εκκλησίες», τοῦ π. 'Αντ. 'Αλεβιζοπούλου, «'Εκκλησία καὶ Παιδεία», τοῦ Κων. Γρηγοριάδη, «Θέματα 'Ορθοδόξου πνευματικότητος», τοῦ π. Χριστ. Σταυρόπουλου, «Σχόλια στὸν 'Απόστολο τῆς Κυριακῆς», τοῦ Κων. Γρηγοριάδη) καὶ τὶς ἄλλες εἰδικότερου ἐνδιαφέροντος σχετικὲς ἐκπομπὲς («'Εμεῖς οἱ γυναῖκες», τῆς Βαρβ. Καλογεροπούλου, «Ραδιομικρόκοσμος», τῆς Κασσ. Πανουτσοπούλου, «῎Αγγελος 'Εξάγγελος», τοῦ Σταμ. Παπασταμέλου, «Ραδιοθέατρο Σκιῶν», τοῦ Κ. Καμαριάρη) ὑπῆρχε πλῆθος ἐκπομπῶν εἰδικὰ ἀφιερωμένων στὴν ἐκκλησιαστικὴ λατρευτικὴ ἐπικαιρότητα. Οἱ ἐκπομπὲς αὐτές, κατὰ κανόνα ἐπαναλαμβανόμενες στὴ νυκτερινὴ ζώνη, συμπλήρωναν εἰδικὲς ζῶνες καὶ συνέβαλαν στὴν καλύτερη ἐμβάθυνση καὶ συμμετοχὴ τῶν ἀκροατῶν στὶς 'Ακολουθίες (πρωινὲς καὶ ἑσπερινὲς) ποὺ μεταδόθηκαν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὸ Καθολικὸ τῆς 'Ιερᾶς Μονῆς 'Ασωμάτων Πετράκη.

Οἱ ἐκπομπὲς αὐτὲς ἦταν οἱ ἀκόλουθες:

«Περιήγηση στοὺς 'Αγίους Τόπους» μὲ τὸν π. Μελ. Καβατσικλῆ, «Πινελιὲς στὴν Παναγία τοῦ Πάθους» μὲ τὴν Γεωρ. Κουνάβη, «'Ιδοὺ ἀναβαίνομεν» μὲ τὸν Ματθ. Μουντέ, «Φυσίζωος ἀληγδὼν» μὲ τὸν π. Δημ. Μπεκιάρη, «Συμπορευθῶμεν αὐτῷ καὶ συσταυρωθῶμεν», μὲ τὸν Θωμᾶ Χρυσικό, «Οἱ Προφῆτες γιὰ τὸ Πάθος καὶ τὴν 'Ανάσταση» μὲ τὸν π. Παν. 'Αλεξόπουλο, «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ» μὲ τὸν 'Επίσκοπο 'Αχελώου κ. Εὐθύμιο, «Οἱ προτυπώσεις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ», μὲ τὸν Γεώργιο Πολυχρονόπουλο, «Σκηνὲς ἀπὸ τὴν Π. Διαθήκη, μὲ τὸν π. Χριστοφόρο Παπαδόπουλο, «'Η Λογοτεχνία μας γιὰ τὴ Μ. 'Εβδομάδα», μὲ τὸν Σοφ. Δημητρακόπουλο, «'Απ' τὴν ὑμνογραφία τῆς ἡμέρας», μὲ τὸν Στ. 'Αραβαντινό, «Μεσσιανικοὶ Ψαλμοί», μὲ τὸν π. Τίτο Μπουρλάκη, «'Η ὀρθόδοξη εἰκόνα τῆς 'Αναστάσεως», μὲ τὸν π. Στ. 'Αβραμίδη, «Οἱ Προφῆτες μπροστὰ στὸ Πάθος καὶ τὴν 'Ανάσταση», μὲ τὸν π. Κυρ. Τσουρό, «Πασχαλινὴ λαογραφία», μὲ τὸν Εὐστ. Σφονδυλιᾶ, «'Η 'Ανάσταση ὡς κέντρο τῆς δημιουργίας καὶ τῆς ζωῆς τοῦ κόσμου», μὲ τὸν 'Ιω. Παναγόπουλο.

'Εκπομπὲς σὲ ἐπανάληψη, μὲ διαλείμματα ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, μεταδίδονταν ὅλη τὴ νύχτα, γιὰ τοὺς ἐργαζομένους τὶς νυκτερινὲς ὧρες καὶ τοὺς ἀσθενεῖς.

'Απὸ πολλοὺς ἀκροατές, ἐμπεριστάτους, χαιρετίσθηκε μὲ συγκίνηση, ἐνθουσιασμὸ καὶ εὐχαριστίες τὸ γεγονὸς τῆς μεταδόσεως τῆς 'Ακολουθίας, τοῦ ῎Ορθρου καὶ τῆς θ. Λειτουργίας τῆς 'Αναστάσεως μέχρι τὶς 2.30΄ π.μ., ἀπὸ τὴν 'Ι. Μονὴ Πετράκη.

'Ομολογουμένως, ἡ κατάρτιση καὶ ἡ μετάδοση αὐτοῦ τοῦ Προγράμματος ἦταν μιὰ πολὺ σημαντικὴ προσφορὰ τῆς 'Εκκλησίας πρὸς τὸν λαὸ τοῦ λεκανοπεδίου, ἀλλὰ καὶ ἄλλων περιοχῶν, ποὺ, εὐνοημένες ἀπὸ τὴν θέση, ἀκοῦν τὶς ἐκπομπὲς τοῦ Ραδιοσταθμοῦ τῆς 'Εκκλησίας (παράλια Κορινθιακοῦ μέχρι τὴν 'Ακράτα, Σαλαμίνα, Λουτράκι, Μέγαρα, Αἴγινα, Βυτίνα, παράλια Μητροπόλεως 'Αργολίδος, Κάρυστος κ.λπ.).

Προοπτικὴ τοῦ Ραδιοσταθμοῦ τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος, μὲ τὴ βελτίωση τῶν μηχανημάτων ἐξοπλισμοῦ, τὴ δημιουργία νέων ραδιοθαλάμων καὶ τὴν μετεγκατάσταση τοῦ πομποῦ σὲ καλύτερη θέση, εἶναι ἡ ἐπίτευξη καὶ καλύτερης ἀκροαματικότητος καὶ εὐρύτερης, γιὰ τὴν ἀξιοποίηση αὐτοῦ τοῦ σημαντικοῦ ποιμαντικοῦ μέσου.

'Ιερὰ Μονὴ 'Ασωμάτων-Πετράκη.

Λαμπρότατος ὑπῆρξε, γιὰ πέμπτη συνεχὴ χρονιά, ὁ ἑορτασμὸς τῆς μνήμης τῶν ἁγίων Νεοφανῶν Μαρτύρων Ραφαήλ, Νικολάου καὶ Εἰρήνης τῆς Παρθένου, στὴν 'Ιερὰ Μονή. 'Ο ἑορτασμὸς ἦταν τριήμερος, ἀπὸ τὴ Λαμπροδευτέρα μέχρι τὴ Λαμπροπέμπτη. Πλήθη πιστῶν ἀπὸ τὴν 'Αθήνα καὶ τὴν 'Αττικὴ προσῆλθαν νὰ ἀσπασθοῦν τὰ τμήματα τῶν ἱερῶν Λειψάνων τῶν τριῶν 'Αγίων, τὰ ὁποῖα φυλάσσονται ὡς εὐλογία στὸ Μοναστήρι, ἐκτίθενται κάθε Τρίτη ὅλο τὸ χρόνο σὲ προσκύνηση, καὶ παρέμειναν ὅλο αὐτὸ τὸ τριήμερο σὲ εἰδικὴ προθήκη γιὰ τοὺς εὐλαβεῖς προσκυνητές. Μεταξὺ αὐτῶν, καὶ πρώην ἀσθενεῖς, οἱ ὁποῖοι θεραπεύθηκαν πρόσφατα μὲ θαῦμα τῶν 'Αγίων, ὅπως ἡ συγκλονιστικὴ περίπτωση τῆς 19χρονης σπουδάστριας τοῦ 'Αμερικανικοῦ Κολλεγίου Κωνσταντίνας Καραγεώργου, κατοίκου 'Αγίας Παρασκευῆς 'Αττικῆς, ἡ ὁποία πέρυσι διασώθηκε ἀπὸ ἀναπόφευκτο θάνατο, λόγω ὄγκου στὸ ὀπτικὸ νευρικὸ χίασμα τοῦ ἐγκεφάλου, χάρις στὴν θαυματουργὸ παρρησία καὶ ἐπέμβαση τῶν 'Αγίων. Πολλοὶ προσκυνητὲς εἶχαν τὴν εὐλογία καὶ τὴν εὐκαιρία νὰ ἀκούσουν ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν εὐεργετηθεῖσα τὸ θαῦμα.

—Τὸ ἑσπέρας τῆς Λαμπροτρίτης τελέσθηκε πανηγυρικὸς 'Εσπερινός, μὲ τὴν μοναστηριακὴ 'Ακολουθία τῆς Λιτῆς, καὶ 'Αρτοκλασία. Τὴν κυριώνυμη ἡμέρα, τελέσθηκε ὁ ῎Ορθρος, ἡ θ. Λει-

τουργία καὶ λιτάνευση τῶν ἱ. λειψάνων τῶν Ἁγίων, ἐνῶ τὸ ἑσπέρας πάλι Ἑσπερινὸς μὲ ἱ. Παράκληση τῶν Ἁγίων. Στὶς Ἀκολουθίες αὐτές, συμμετεῖχαν οἱ Πατέρες τῆς Ἱερᾶς Μονῆς καὶ ἄλλοι κληρικοί, ἔψαλε ἡ χορωδία τῆς Ἱ. Μονῆς, ὁ Πρωτοψάλτης Π. Τζανάκος καὶ ἄλλοι ἐπισκέπτες - προσκυνητὲς Ἱεροψάλτες, μίλησε δὲ ἐπίκαιρα καὶ στὶς τρεῖς Ἀκολουθίες ὁ παν. Καθηγούμενος ἀρχιμ. Δημήτριος Μπεκιάρης, ὁ ὁποῖος ἐξέθεσε συνοπτικὰ τὸ συγκλονιστικὸ Ἱστορικὸ τῆς ἀποκαλύψεως τῶν Ἁγίων καὶ τὴν σημασία του, γιὰ τὴν κατάδειξη τῆς μοναδικότητος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

—Μὲ ἰδιαίτερο ἐνθουσιασμὸ ἔγινε ἀποδεκτὴ ἀπὸ πολλοὺς ἀκροατὲς τοῦ Ραδιοσταθμοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἡ παρουσίαση σὲ συνέχειες τοῦ ἱστορικοῦ τῶν Ἁγίων, μὲ ἐπιλογὲς ἀπὸ τὸ κλασικὸ πλέον βιβλίο «Ἡ ζωὴ ἐκ τάφων». Ἀπὸ πολλοὺς ζητήθηκε ἐπίμονα ἡ ἀναπαραγωγὴ κασετῶν καὶ ἡ κυκλοφόρησή τους, γιὰ τὴν καλύτερη ἐμπέδωση τοῦ συναρπαστικοῦ αὐτοῦ ἀναγνώσματος, ποὺ εἶναι δημιούργημα καὶ κτῆμα τῆς ἁγιοτόκου Ἐκκλησίας.

(Ἐκ τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν)

Ἱερὰ Μητρόπολις Δημητριάδος

Ἐγκαινιάσθηκε στὶς 26 Μαρτίου τὸ νεόδμητο Κέντρο τῆς ἐνορίας Ἀναλήψεως Βόλου ἀπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη κ. Χριστόδουλο, μὲ παρουσία πολλῶν ἐνοριτῶν καθὼς καὶ ἐκπροσώπων τῶν ἀρχῶν. Στὰ ἐγκαίνια ποὺ ἔγιναν στὴν εἴσοδο τοῦ κτιρίου, μίλησαν ὁ ἀρχιμ. Θεόκλητος Κουμαριανός, προϊστάμενος τῆς ἐνορίας, ὁ κ. Ἀξανάσογλου, ἐκπρόσωπος τοῦ Ἱδρύματος «Μαίρης καὶ Φιλίππου Μυλωνᾶ» ποὺ ἐχρηματοδότησε τὴν ἀνέγερση τοῦ κτιρίου μὲ 35 ἑκατομμύρια, καθὼς καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης. Ἀκολούθως τὸ πλῆθος ἐπεσκέφθη τοὺς ἐσωτερικοὺς χώρους ποὺ εἶναι διαμορφωμένοι γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὸ κοινωνικὸ καὶ τὸ πνευματικὸ ἔργο τῆς ἐνορίας.

Εἰδικώτερα στὸ νέο κτίριο θὰ στεγασθῆ τὸ «Σπίτι Γαλήνης» γιὰ τοὺς ἡλικιωμένους, ποὺ λειτουργεῖ ἤδη ἐπὶ μίαν 10ετία, προσφέροντας τροφὴ καὶ θαλπωρὴ σὲ 40 περίπου γέροντες. Παράλληλα ἡ μεγάλη αἴθουσα διαλέξεων τοῦ κτιρίου, προσφέρεται γιὰ συγκεντρώσεις γονέων καὶ ἐνοριτῶν καθὼς καὶ γιὰ ψυχαγωγία νέων, ἐνῶ τὸ ἐντευκτήριο κατάλληλα ἐξοπλισμένο θὰ παρέχει δυνατότητες σὲ νέους νὰ περνοῦν εὐχάριστα τὶς ἐλεύθερες ὧρες τους. Στοὺς ἴδιους χώρους θὰ ἀναπτύξουν τὰ παιδιὰ τῆς Χριστιανικῆς Νεολαίας τὶς δραστηριότητές των ἐνῶ προετοιμάζεται μονάδα κινησιοθεραπείας γιὰ γέροντες.

Τὸ ἔργο χρηματοδοτήθηκε ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὸ ἑδρεῦον στὴν Ἑλβετία "Ἵδρυμα «Μαίρης καὶ Φιλίππου Μυλωνᾶ» μὲ 35.000.000 δρχ. ἐνῶ τὸ ἴδιο ἵδρυμα ἀνέλαβε καὶ τὴ δαπάνη γιὰ τὸν ἐξοπλισμὸ τῶν ἐσωτερικῶν χώρων ποὺ θὰ φθάσει τὰ 10.000.000. Ἡ ἐνορία ἀνεκήρυξε μεγάλους Εὐεργέτες της τὸ ζεῦγος τῶν ἀειμνήστων δωρητῶν καὶ ἐνετοίχισε ἀνάλογη ἀναμνηστικὴ πλάκα. Μὲ τὸ νέο κτίριο τὸ κοινωνικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας ἀποκτᾶ νέες δυνατότητες.

(Ἐκ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως)

Ἱερὰ Μητρόπολις Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας

Μὲ πρωτοβουλίαν τοῦ Δημάρχου Αἰγίου κ. Λέλου Σιαβελῆ καὶ ἔπειτα ἀπὸ σχετικὴ ἀπόφασι τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου τῆς πόλεως, τὴν Κυριακήν, 9ην Ἀπριλίου ἐ.ἔ. ἐπραγματοποιήθη εἰδικὴ ἐκδήλωσις πρὸς τιμὴν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Ἀμβροσίου ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 10ετοῦς Ποιμαντορικῆς Διακονίας του εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας.

Τὴν ἐκδήλωσιν ἐλάμπρυνε μὲ τὴν παρουσίαν του ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφείμ, εἰδικῶς προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Δημάρχου.

Ἡ ἄφιξις τοῦ Μακαριωτάτου ἐπραγματοποιήθη τὸ Σάββατον ἑσπέρας, ὅπου εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἱ. Μητροπόλεως ἐγένετο ὑποδοχὴ ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου μας καὶ τοῦ κ. Δημάρχου Αἰγίου. Περὶ ὥραν 7ην μ.μ. ἀφίχθη εἰς τὸ Ἐπισκοπικὸν Μέγαρον ὅπου ἐγένετο ὑποδοχὴ ἐκ μέρους τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου τῆς πόλεως Αἰγίου, τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἀρχῶν. Ἐπηκολούθησε δεξίωσις εἰς τὴν Αἴθουσαν τοῦ Ἐκκλησ. Μουσείου καὶ ξενάγησις εἰς τοὺς χώρους αὐτοῦ, ὅπου ἐδόθη ἡ εὐκαιρία εἰς τὸν Μακαριώτατον καὶ τοὺς λοιποὺς ἐπισκέπτας νὰ θαυμάσουν τὴν ἀρτίαν ὀργάνωσιν καὶ πλουσίαν συλλογὴν τῶν ἐκθεμάτων. Διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀφίχθησαν τὸ ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου καὶ οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Πειραιῶς κ. Καλλίνικος, Δημητριάδος κ. Χριστόδουλος, Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης κ. Εὐστάθιος, Θηβῶν καὶ Λεβαδείας κ. Ἱερώνυμος, ποὺ ἐφιλοξενήθησαν ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου μας εἰς τὸ Ἐπισκοπικὸν Μέγαρον. Τὴν πρωΐαν τῆς ἑπομένης (Κυριακὴν) εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν Φανερωμένης ἐτελέσθη Ἀρχιερατικὸν Συλλείτουργον προεξάρχοντος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφείμ, τῇ συμμετοχῇ τῶν φιλοξενουμένων Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν ποὺ κατέφθασαν εἰς τὸ Αἴγιον διὰ νὰ λαμπρύνουν μὲ τὴν παρουσίαν των τὴν τιμητικὴν ἐκδήλωσιν, καὶ τοῦ τιμωμένου Ποιμενάρχου μας κ. Ἀμβροσίου, ὅπου τὸν θεῖον Λόγον ἐκήρυξεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πειραιῶς κ. Καλλίνικος. Τὴν θείαν Λειτουργίαν παρηκολούθησαν ὁ Δήμαρχος μετὰ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, αἱ Πολιτικαὶ καὶ Στρατιωτικαὶ Ἀρχαὶ τῆς πόλεως, πλῆθος πιστῶν τῆς πόλεως καὶ τῆς περιοχῆς Αἰγιαλείας ποὺ ἀπὸ πρωΐας κατέκλυσαν τὸν Ἱ. Ναὸν καὶ τὸν προαύλιον αὐτοῦ χῶρον.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς θείας Λειτουργίας ὁ κ. Δήμαρχος ἐξεξιώθη τοὺς προσκεκλημένους του εἰς τὸ Δημαρχιακὸν Μέγαρον. Περὶ δὲ ὥραν 11ην εἰς τὴν Αἴθουσαν τοῦ Κινηματογράφου «ΑΠΟΛΛΩΝ», ἡ ὁποία ἦτο κατάμεστος ὑπὸ πλήθους πιστῶν μέχρι τοῦ προαυλίου χώρου της, καὶ παρουσίᾳ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφείμ, τῶν ἀφιχθέντων πρὸς τοῦτο Σεβασμιωτάτων Ἀρχιερέων καὶ τοῦ ἄρτι ἀφιχθέντος Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου, τῶν Βουλευτῶν τοῦ Νομοῦ μας κ.κ. Γρηγορίου Σολωμοῦ, Ἀνδρέου Ζαΐμη, Βασιλείου Μπεκίρη, πολλῶν πολιτευτῶν, τοῦ κ. Νικολάου Παπαθανασοπούλου, Δημάρχου Ἀκράτας, τοῦ κ. Γεωργίου

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Μητροπολίτου Δράμας Διονυσίου, ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ, Η ΣΩΤΗΡΙΑ ΗΜΩΝ, Δράμα 1989, σσ. 288.

Τὸ ὀγδοηκοστὸ πέμπτο ἔργο του κυκλοφόρησε πρόσφατα ὁ πολυγραφώτατος λόγιος Μητροπολίτης Δράμας κ. Διονύσιος (Κ. Κυράτσος), συνεχίζοντας τὴν ἀκάματη προσφορά του καὶ πλουτίζοντας τὴν ἐκκλησιαστικὴ βιβλιογραφία μὲ θέματα ποὺ καλύπτουν εὐρύτατο φάσμα ἐνδιαφερόντων (ποιμαντικά, λειτουργικά, κοινωνικά, κυριακοδρόμια, ἐποικοδομητικά, νεότητος, κατηχητικά, ἱστορικά, κατανυκτικά, μοναστικῆς ζωῆς κ.λπ.).

Ὅσα παραθέτω στὴν παροῦσα βιβλιοκρισία γράφονται «μετὰ λόγου καὶ γνώσεως», γιατὶ ὁ Σεβ. Δράμας κ. Διονύσιος μοῦ ἔκαμε τὴν τιμὴ νὰ μοῦ ἐμπιστευθεῖ τὴν ἐκδοτικὴ ἐπιμέλεια τοῦ τόμου. Ἔτσι εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ διεξέλθω δύο καὶ τρεῖς φορὲς τὰ δοκίμια μὲ τὴν ἀπαιτούμενη προσοχή. Ἀπὸ τὴν πρώτη κιόλας ἀνάγνωση διεπίστωσα ὅτι ὁ Σεβ. συγγραφεὺς ἀναπτύσσει τὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου μὲ θαυμαστὴ ἁγιογραφικὴ τεκμηρίωση, ἐπικαλούμενος, εὔστοχα, χωρία τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, ἐνῶ «ὅπου παρίσταται ἀνάγκη» ἐπικαλεῖται «καὶ τὴ μαρτυρία τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων ἢ τῶν σοφῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων».

Τὸ περιεχόμενο τοῦ τόμου ἀπαρτίζεται ἀπὸ 36 ἄρθρα κατανεμημένα σὲ δύο ἑνότητες. Καθὼς σημειώνει ὁ Σεβασμιώτατος, «ταῦτα συνετάγησαν πρὸ

Χάμψα, Ἰατροῦ, Προέδρου τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου τοῦ Δήμου Καλαβρύτων, τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου, τῶν Πολιτικῶν καὶ Στρατιωτικῶν Ἀρχῶν τῆς πόλεως, ἐκπροσώπων Συλλόγων καὶ Σωματείων, ἐπραγματοποιήθη ἡ εἰδικὴ τιμητικὴ ἐκδήλωσις πρὸς τὸν Σεπτὸν Ποιμενάρχην μας κατὰ τὸ ἀκόλουθον πρόγραμμα:

Ὁ χορὸς τῶν Ἱεροψαλτῶν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Χοράρχου κ. Φωτίου Θεοδωρακοπούλου, ἔψαλλεν ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους καὶ ἡ Χορῳδία Αἰγίου ὑπὸ τὸν Χοράρχην κ. Ἐπαμεινώνδα Φαραζουλῆν ἔψαλλε τὸ «Τῇ Ὑπερμάχῳ», ἐν συνεχείᾳ ἐπηκολούθησαν ὁμιλίαι: α) τοῦ Δημοσιογράφου καὶ Λογοτέχνου κ. Ἰωάννου Ἀνδρικοπούλου μὲ θέμα: «Τὸ συγγραφικὸν ἔργον τοῦ Ποιμενάρχου μας», β) τοῦ Φιλολόγου Καθηγητοῦ κ. Δημητρίου Βελαώρα μὲ θέμα: «Ἡ προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργον τοῦ Μητροπολίτου μας», γ) τοῦ Δημάρχου κ. Λεωνίδα Σιαβελῆ, ὅστις ἀπένειμεν καὶ ἀναμνηστικὴν Διάκρισιν πρὸς τὸν Ποιμενάρχην μας, Ἀρχιερατικὸν Ἐγκόλπιον καὶ Ἐπιστήθιον Σταυρόν, δ) τοῦ κ. Γεωργίου Χάμψα, Προέδρου τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου τοῦ Δήμου Καλαβρύτων, ὁ ὁποῖος ηὐχήθη ὥστε παρομοία τιμητικὴ ἐκδήλωσις νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ εἰς τὴν θερινὴν ἕδραν τοῦ Μητροπολίτου μας, τὰ Καλάβρυτα, ε) Χαιρετισμὸς ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀγροτικοῦ Συλλόγου Αἰγίου κ. Θάνου Ἀνδριοπούλου, στ) Χαιρετισμὸς ὑπὸ τοῦ κ. Σπυρίδωνος Μωραΐτου ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου Παγκοσμίου Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ ἀπένειμεν καὶ ἀναμνηστικὴν Πλακέτταν, ζ) ἀπηύθυνεν εὐχαριστίας ὁ Ποιμενάρχης μας πρὸς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφείμ, τοὺς παρισταμένους Σεβασμιωτάτους Ἀρχιερεῖς, τὸν Δήμαρχον καὶ τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον τῆς πόλεως Αἰγίου, πρὸς πάντας τοὺς παρισταμένους καὶ πρὸς ἐκείνους ποὺ δι' οἱονδήποτε λόγον δὲν παρέστησαν καὶ ἀπένειμεν Ἀναμνηστικὸν δῶρον πρὸς τὸν κ. Δήμαρχον Εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου ἀπὸ τὴν σειρὰ τῶν ἀναμνηστικῶν ἐκδόσεων τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν 900 χρόνων τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Πάτμου, η) ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεὶμ ἀπηύθυνε χαιρετισμόν, ἐξῆρε τὴν προσωπικότητα τοῦ Ποιμενάρχου μας καὶ ηὐχαρίστησε τὸν κ. Δήμαρχον διὰ τὴν εὐγενῆ του πρωτοβουλίαν. Τέλος, ὁ χορὸς τῶν Ἱεροψαλτῶν ἔψαλε τὴν φήμην τοῦ Μακαριωτάτου καὶ ἡ Χορῳδία τοῦ Αἰγίου ἔψαλε τὸ «Τίς Θεὸς μέγας».

Τέλος, περὶ τὴν 1.30 μ.μ., εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον «ΕΛΙΚΗ» Βαλιμητίκων, παρετέθη γεῦμα ὑπὸ τοῦ Δήμου Αἰγίου πρὸς τιμὴν τῶν προσκεκλημένων ἐπισήμων καὶ ἀντηλλάγησαν προπόσεις ὑπὸ τοῦ κ. Δημάρχου, τοῦ Ποιμενάρχου μας, τοῦ Μακαριωτάτου καὶ λοιπῶν ἐπισήμων.

(Ἐκ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως)

Ἱερὰ Μητρόπολις Χαλκίδος

Τὴν Κυριακὴ 19 Μαρτίου, τὸ ἀπόγευμα, στὴν αἴθουσα τελετῶν τῆς Σχολῆς Πεζικοῦ Χαλκίδας, ἡ Ὀρχήστρα - Χορῳδία Νέων τῆς Ἱ. Μητροπόλεως διοργάνωσε γιορταστικὴ ἐκδήλωση, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐθνικῆς μας γιορτῆς.

Ἡ ἐκδήλωση περιελάμβανε πλούσιο μουσικὸ καὶ χορευτικὸ πρόγραμμα ἀπὸ τὴν Ὀρχήστρα - Χορῳδία τῶν νέων μας, ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ Μουσικοῦ κ. Παύλου Κουρμπέτη καὶ ἐπίκαιρη ὁμιλία ἀπὸ τὸν Κοινωνιολόγο - Καθηγητὴ τῆς Ἀρσακείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας κ. Ἰωάννη Δρούλια, μὲ θέμα: «Ἕνας διδάχος τοῦ Γένους - Πρόδρομος τῆς ἑλληνικῆς παλλιγγενεσίας». Παρευρέθησαν οἱ ἀρχὲς τοῦ Νομοῦ καὶ πλῆθος κόσμου. Ἡ ἐκδήλωση σημείωσε μεγάλη ἐπιτυχία καὶ ἔκλεισε μὲ ὁμιλία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου μας κ. Χρυσοστόμου.

(Ἐκ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως)

25ετίας περίπου, ὅτε ὑπηρετοῦμεν ὡς Ἱεροκήρυξ ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας, ὡρισμένα δ' ἐξ αὐτῶν ἐφιλοξενήθησαν ἐν ταῖς στήλαις τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐκδιδομένου περιοδικοῦ "Ἀπολύτρωσις" (Πρόλογος, σ. 7).

Στὴν πρώτη ἑνότητα, ὑπὸ τὸν τίτλο «Ἰησοῦς Χριστός, ἡ σωτηρία ἡμῶν», περιέχονται 20 ἄρθρα (σσ. 11 - 163). Διήκουσα ἔννοια τῶν ἄρθρων αὐτῶν εἶναι ὅτι ὁ Κύριος, ἀναμάρτητος ὢν (σ. 18) καὶ ἥλιος νοητὸς τῆς Δικαιοσύνης (σ. 26), ἀποτελεῖ τὴν θύρα τῆς σωτηρίας (σ. 11) τοῦ πιστεύοντος ἀνθρώπου. Ἡ μίμησή Του ἀποτελεῖ μέγιστο κατόρθωμα (σ. 42) τῶν κλητῶν καὶ ἐκλεκτῶν χριστιανῶν (σ. 64). Ὁ Ἰησοῦς εἶναι τὸ φῶς (σ. 72), τὸ μοναδικὸ στήριγμα (σ. 80) καὶ ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος (σ. 96) τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἀνθρώπου (σ. 119). Οἱ ταπεινοὶ καὶ ἐξουθενημένοι (σ. 141), οἱ πεποιθότες ἐφ' ἑαυτοῖς (σ. 148) ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρνηταὶ τοῦ Χριστοῦ (σ. 156), προσβλέποντες μὲ πίστη καὶ ἐμπιστοσύνη στὸν Ἰησοῦ καὶ ἐκζητοῦντες τὸ ἔλεος καὶ τὴν δικαιοσύνη Του, ἠμποροῦν νὰ τύχουν τῆς σωτηρίας των.

Στὴ δεύτερη ἑνότητα (σσ. 165 - 281) περιέχονται 16 ἑόρτια ἄρθρα, ποὺ ἀναφέρονται στὸν Εὐαγγελισμό, τὴ Γέννηση καὶ τὴ Σταύρωση τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τὸ Νέον Ἔτος, τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχες καὶ τοὺς Μάρτυρες, μὲ ἰδιαίτερη μνεία τῆς νεομάρτυρος Παρθένας τῆς Ἐδεσσαίας.

Ἄξιο σημειώσεως εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι παρὰ τὴ συγγένεια ὡρισμένων ἐπὶ μέρους θεμάτων, ὁ Σεβ. συγγραφεὺς δὲν ἐπαναλαμβάνεται. Ἀντίθετα, τὰ ἀναπτύσσει μεθοδικὰ καὶ διεξοδικά, ἐμβαθύνει σ' αὐτά, ἐκδιπλώνει νέες πτυχές τους, ἀποκαλύπτοντας ἀδίαστα τὸ εὖρος τῶν βιωμάτων καὶ τῆς καταρτίσεώς του. Κι ὅλα αὐτά, χωρὶς κάτι τὸ περιττό, τὸ ἐξεζητημένο, τὸ μὴ ἀναγκαῖο. Ἔτσι ὁ λόγος γίνεται εὔληπτος, κατανοητὸς καὶ ἐποικοδομητικός. Ἡδύνει τὸν νοῦν, τέρπει τὴν καρδιά, στηρίζει τὸ πνεῦμα. Γι' αὐτὸ καὶ ἀσφαλῶς θ' ἀποτελέσει ἄρτιο βοήθημα τῶν διακονούντων στὸν ἱερὸ Ἄμβωνα, ἀλλὰ καὶ ἄριστο ἐντρύφημα ἐκείνων ποὺ ἀρέσκονται στὴν ἀνάγνωση ἔργων παρομοίου περιεχομένου.

Ἐκφράζοντας τὴ χαρά μας γιὰ τὴν κυκλοφορία τῆς συλλαγῆς τῶν 36 αὐτῶν ἄρθρων καὶ προαναγγέλοντας ὅτι ἐπίκειται ἡ ἔκδοση καὶ νέου ἔργου μὲ τίτλο «Ἡ πάλη τοῦ χριστιανοῦ», εὐχόμαστε ὁ Σεβ. ἅγιος Δράμας κ. Διονύσιος νὰ ἐξακολουθήσει νὰ προσφέρει τοὺς καρποὺς τοῦ πνεύματός του, πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ οἰκοδομὴν τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας μας.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΛΕΚΚΟΣ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΤΑΞΙΣ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΩΝ 1989 (κατὰ τὸ Τυπικὸν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας) ὑπὸ Γεωργίου Γ. Μπεκατώρου, Ἀθῆναι, σελ. 296.

Φροντισμένη ἡ περιοδικὴ ἔκδοση στὸ καθιερωμένο μικρὸ (ἐγκόλπιο) σχῆμα της, καὶ ὅπως πάντα ἔγκαιρα τυπωμένη καὶ διεκπεραιωμένη, εἶναι καὶ ἡ ἐφετινὴ «Τάξις τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν 1989» τοῦ γνωστοῦ καὶ προσεκτικοῦ Τυπικολόγου κυρίου Γεωργίου Γ. Μπεκατώρου. Στὸν Πρόλογο, μὲ τὸν τίτλο «Ὁ σκοπός μας» (σ. 5-13) δίνονται ἀπαντήσεις σὲ ἐρωτήσεις σχετικῶν ἐπιστολῶν· α) περὶ τοῦ προβλήματος τῶν δύο Ἁγιασμῶν, β) περὶ τοῖς ἐν τοῖς ἱεροῖς Μοναστηρίοις χρησιμοποιουμένης εὐχῆς τοῦ μικροῦ Ἁγιασμοῦ, ἥτις περιέχει «ἐπίκλησιν», γ) περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ α' τροπαρίου τοῦ α' κανόνος τοῦ Σαββάτου Α' τῶν Νηστειῶν, καὶ δ) περὶ τῆς ἑορτῆς τῆς Μεσοπεντηκοστῆς.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ (Διμηνιαῖον Θεολογικὸν καὶ Ἐκκλησιαστικὸν Περιοδικόν, Ὄργανον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης), ἔτος 71, τεῦχος 722 (Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1988), Θεσσαλονίκη, σελ. 177 - 400.

Μὲ πλούσιο καὶ ἐνδιαφέρον περιεχόμενον κυκλοφορήθηκε τὸ τεῦχος αὐτὸ τοῦ περιοδικοῦ «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς». Πέρα τῶν Πατριαρχικῶν Ἀποδείξεων, τῶν Ποιμαντορικῶν Ἐγκυκλίων τοῦ Παναγ. Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Παντελεήμονος Β' καὶ τοῦ Διαγγέλματος καὶ τοῦ Χαιρετισμοῦ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Χρήστου Σαρτζετάκη, γιὰ τὴν ἑορτὴ τοῦ Πάσχα καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, περιέχονται οἱ μελέτες· Ἀθ. Θεοχάρη, «Αἱ βιβλικαὶ προϋποθέσεις τῆς περὶ Ἁγίου Πνεύματος διδασκαλίας Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου» (σσ. 218 - 231) — Πρωτοπρεσβ. Γεωργίου Δράγα, «Ἐκκλησιαστικὲς σχέσεις» (σσ. 232 - 243). — Μ. Ἀρχιδιακόνου Δημητρίου, «Προσκυνοῦντες Σταυρὸν» (σσ. 244 - 247). — Παναγιώτου Παπαευαγγέλου, «Τὸ πρόβλημα τῆς λατρευτικῆς μας γλώσσας» (σσ. 248 - 286). — Σταύρου Νανάκη, «Τὸ ἱστορικὸ ἀρχεῖο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας (1902 - 1939) μὲ ἐπισκόπηση στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς ἐποχῆς» (σσ. 287 - 298). — Ἀντωνίου Ἀλυγιζάκη, Μορφολογικὲς παρατηρήσεις στὸ ἔργο τῶν μελουργῶν Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου καὶ Ἰακώβου Πρωτοψάλτου» (σσ. 299 - 305). — Βασιλείου Σταυρίδου, «Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας. Μία χιλιετηρὶς 988 - 1988» (σσ. 306 - 316). Στὴν ἑνότητα «Ἐπίκαιρα ἁγιογραφικὰ θέματα» τὰ δύο σχόλια Μιλτιάδου Κωνσταντίνου, «Τεχνολογικὴ πρόοδος καὶ ἀνθρώπινες σχέσεις (Σχόλιο στὸ Γεν. ια' 1-9)», (σσ. 317-323), καὶ Ἰωάννου Γαλάνη, «Τί ἐστιν ἀλήθεια; (Σχόλιο στὸ Ἰωάν. 18, 37-38)» (σσ. 324-330).

Τὸν τόμο συμπληρώνουν «Χρονικὰ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου» — «Χρονικὰ Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης», ἡ Νεκρολογία τοῦ Γεωργίου Βεργω-

τ ῆ, «Ὁ Ρόδου Σπυρίδων» (σσ. 389), Βιβλιοκρισίες καὶ ἀναγραφὴ Βιβλίων - Περιοδικῶν.

ΣΥΝΑΞΗ, Τριμηνιαία ἔκδοση σπουδῆς στὴν Ὀρθοδοξία, τεῦχος 27 (Ἰούλιος - Σεπτέμβριος 1988), Ἀθήνα, σελ. 128.

Τὸ τεῦχος αὐτὸ τοῦ περιοδικοῦ ποὺ ξεκίνησε ὁ μακαρίτης Παναγιώτης Νέλλας καὶ ἐπιβλήθηκε μὲ τὸ περιεχόμενό του καὶ τὴν ἐκδοτικὴ φροντίδα τῶν συνεχιστῶν ἐκδοτῶν του, εἶναι ἀφιερωμένο στὴ σπουδὴ «Ὀρθοδοξία καὶ ἀνατολικὲς Παραδόσεις», καθὼς καὶ σ' ἕνα «Μικρὸ ἀφιέρωμα στὸν Νίκο Γαβριὴλ Πεντζίκη». Ἀναλυτικὰ τὰ ἐνδιαφέροντα περιεχόμενα εἶναι τὰ ἑξῆς· Ἀρχιμ. Σ ω φ ρ ο ν ί ο υ «Ἀποκάλυψη προσωπικοῦ Θεοῦ» (σσ. 5-6). — Σ τ έ λ ι ο υ Π α π α λ ε ξ α ν δ ρ ο π ο ύ λ ο υ, «Γενικὲς ἀρχὲς τῶν θρησκειῶν τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς» (σσ. 7-26). — μ. Μ α κ α ρ ί ο υ τ ο ῦ Ἰ ν δ ο ῦ, «Γιὰ μιὰ χριστιανικὴ περιχώρηση τῆς μυστικῆς παράδοσης τῶν Ἰνδιῶν» (σσ. 27-34). — Ἐπισκόπου Ἀ ν δ ρ ο ύ σ η ς Ἀ ν α σ τ α σ ί ο υ, «Γιόγκα καὶ Ὀρθόδοξος Μυστικισμός» (σσ. 35-37). — Ἀ λ έ κ ο υ Κ α ρ υ ώ τ ο γ λ ο υ, «Ἄσκηση καὶ λύτρωση κατὰ τὴν Μπαγκαβὰτ Γκιτά» (σσ. 41-50). — Λ ά μ π ρ ο υ Κ α μ π ε ρ ί δ η, «Θρησκευτικὸς ἐθνικισμός» (σσ. 51-64) — Σ ε ΐ χ η Χ ο υ σ ε ῒ ν Ν ά σ ρ, «Ἡ προσευχὴ τῆς καρδιᾶς στὸν Ἡσυχασμὸ καὶ τὸν Σουφισμό» (σσ. 69-77). Παρέμβλητα εἶναι κάποια ἀποσπάσματα «Ἀνθολόγιο Βουδδιστικῶν κειμένων» (σσ. 38-40) καὶ «Μουσουλμάνοι Σοῦφι καὶ μυστικοί» (σσ. 65-68).

Στὸ Μικρὸ Ἀφιέρωμα στὸν Ν. Γ. Πεντζίκη, συνεισφέρουν· Νίκου Γαβριὴλ Πεντζίκη, «Ἡ Παρθενία», — Γιώργου Δανιήλ, «Βυζαντινοὶ περίπατοι», — Νίκου Τριανταφυλλοπούλου, «Πλοῦς καὶ Καύσων», — Στρατῆ Πασχάλη, «Ἡ ἐκζήτηση τῆς ἀδεξιότητος», — Ἀλεξάνδρου Κοσματοπούλου, «Λόγος εἰς Νῖκον Γαβριὴλ Πεντζίκην», καὶ Ἀγγέλου Μαντᾶ, «CORPORUM FRAGMENTA TENEMUS».

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ, (Μηνιαία Ἐπιθεώρησις), ἔτος ΛΖ', τεύχη 432 - 433 - 434 (Ἀπρίλιος - Μάϊος - Ἰούνιος 1988), Ἰωάννινα, σελ. 161-304.

Χάρη στὴν γενικὴ ἐπιμέλεια, ἀλλὰ καὶ τὸν ζῆλο καὶ τὴν περισσὴ φροντίδα τοῦ Δημοσθένη Γ. Κοκκίνου καὶ τοῦ ἐκλεκτοῦ ἐπιτελείου τῶν ἀμέσων συνεργατῶν του στὰ Γιάννινα κυκλοφορήθηκε ἔγκαιρα κι αὐτὸ τὸ τεῦχος τῆς τόσο συμπαθητικῆς καὶ πολὺ ἐνδιαφέρουσας —γιὰ τὸ ποικίλο περιεχόμενό της— ἐπιθεωρήσεως «Ἠπειρωτικὴ Ἑστία». Περιέχονται ἱστορικὰ καὶ λαογραφικὰ ἄρθρα, ἑλληνικὴ καὶ ξένη ποίηση, «Σημειώματα, ἀπὸ μῆνα σὲ μῆνα», «Πνευματικὰ γεγονότα», πλούσια στήλη «Κριτικὴ τοῦ βιβλίου», «Διάφορα» καὶ «Οἰκονομικὰ θέματα». Μιὰ ἐπιθεώρηση - καθρέφτης τῆς πνευματικῆς κινήσεως τῆς ζωῆς τῶν Ἰωαννίνων καὶ εὐρύτερα τῆς Ἠπείρου· μιὰ ἄσβεστη μαρτυρία γιὰ τὸ λεγόμενο «Γιάννινα πρῶτα... στὰ γράμματα».

Χ ρ υ σ ο σ τ ό μ ο υ Θ έ μ ε λ η, Μητροπολίτου Μεσσηνίας, «Αἱ παιδαγωγικαὶ ἰδέαι τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων», Ἀθῆναι 1988, σελ. 104.

Ἀνάτυπο ἀπ' τὸ περιοδικὸ «Ἐκκλησία» μὲ φροντισμένο κομψὸ ἐξώφυλλο κυκλοφορήθηκε τὸ τομίδιο αὐτὸ ποὺ περιέχει τὸ ἐνδιαφέρον μελέτημα τοῦ Σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Μεσσηνίας κ. Χρυσοστόμου γιὰ τὶς παιδαγωγικὲς ἰδέες τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου. Προτάσσονται «Βιογραφικαὶ Σημειώσεις» καὶ δύο σχετικὲς παράγραφοι «Παιδαγωγικὰ δοκίμια» καὶ «Διδάσκαλος καὶ διδακτικῶν βιβλίων συγγραφεύς». Στὸ καθ' αὐτὸ μέρος μὲ τίτλο «Γενικαὶ παιδαγωγικαὶ ἀρχαὶ» ἀναπτύσσονται οἱ παράγραφοι «Οἱ γονεῖς καὶ ἡ ἀγωγὴ τῶν τέκνων αὐτῶν», «Ἡ συμβολὴ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὴν ἀγωγὴν τῶν παίδων», καὶ «Ἡ συμβολὴ τῶν νέων εἰς τὴν ἀγωγὴν αὐτῶν». Τὸ τελευταῖο μέρος καταγίνεται μὲ τὸ θέμα «Τὸ Παιδαγωγικὸ σύστημα εἰς τὸ "Σχέδιον Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας διὰ τοὺς ἕλληνας"».

Τ ί τ ο υ Ἐ μ μ. Μ α τ θ α ι ά κ η, Μητροπολίτου πρ. Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου, «Σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας», Ἀθῆναι 1988, σελ. 240.

«Ὅσα θέματα περιέχονται εἰς τὸ παρὸν βιβλίον, εἶναι ἱστορικῆς σημασίας. Ἕνεκα τούτου ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον νὰ ἐκδοθοῦν εἰς αὐτὸ τὸ βιβλίον πάντα ταῦτα». Μὲ αὐτὴν τὴν δικαιολογίαν ἐκδίδει καὶ αὐτὸν τὸν τόμον ὁ συγγραφεύς, στὸν ὁποῖο στεγάζει μελέτες καὶ εἰσηγήσεις του ποὺ ἀφοροῦν σὲ θέματα σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας.

Γρ. Θ. Στάθης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερὰ Μητρόπολις Θεσσαλονίκης

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν 1) Ἁγίων Ἀναργύρων, 2) Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου, 3) Προφήτου Ἠλιοὺ πόλεως, 4) Προφήτου Ἠλιοὺ Πυλαίας, 5) Ταξιαρχῶν, 6) Ἁγίας Μαρίνης, 7) Παναγίας Χαλκέων, 8) Παναγούδας, 9) Νέας Παναγίας, 10) Ἁγίων Νικολάου - Δημητρίου (Ρωσικοῦ) καὶ 11) Ὁσίας Ξένης Χαριλάου,
καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 27ῃ Μαρτίου 1989

† Ὁ Θεσσαλονίκης ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ ὁ Β'

Ἱερὰ Μητρόπολις Καρπενησίου

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρ-

του τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίων Ἀναργύρων Νέου Ἀργυρίου - Εὐρυτανίας, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Καρπενησίῳ τῇ 2ᾳ Ἀπριλίου 1989

† Ὁ Καρπενησίου ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν 1) Κοιμ. Θεοτόκου Καλογερεσίου, 2) Ζωοδ. Πηγῆς Μουργιατάδος, 3) Προφ. Ἠλιοὺ Μύρου, 4) Ἁγ. Ἰωάννου Θεολόγου Περδικονερίου, 5) Ἁγ. Γεωργίου Ροδιᾶς, 6) Ἁγ. Ἀθανασίου Μεταξάδος, 7) Ἁγ. Γεωργίου Μάλθης, 8) Ἁγ. Ἀποστόλων Μοναστηρίου, 9) Κοιμ. Θεοτόκου Χαλκιά, 10) Κοιμ. Θεοτόκου Συρρίζου καὶ 11) Ἁγ. Βαρβάρας Κακαλετρίου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Κυπαρισσίᾳ τῇ 12ῃ Ἀπριλίου 1989

† Ὁ Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας ΣΤΕΦΑΝΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν α) Ἁγίου Νικολάου τῆς Ἐνορίας Ἁγ. Νικολάου Μονεμβασίας, β) Ἁγίου Κωνσταντίνου τῆς Ἐνορίας Καστανιᾶς Βοιῶν, γ) Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου τῆς Ἐνορίας Φαρακλοῦ, δ) Ἁγίου Γεωργίου τῆς Ἐνορίας Δάφνης, ε) Ἁγίου Γεωργίου Πανηγυρίστρας, στ) Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἐνορίας Ἁγίου Ἰωάννου Ἀπιδέας, ζ) Κοιμ. Θεοτόκου τῆς Ἐνορίας Κυπαρισσίου Ζάρακος, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Σπάρτῃ τῇ 17ῃ Ἀπριλίου 1989

† Ὁ Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν 1) Ἁγίου Βασιλείου Συκεῶν, 2) Θείας Ἀναλήψεως Πολίχνης καὶ 3) Τιμίου Σταυροῦ Διαλογῆς, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Νεαπόλει τῇ 17ῃ Ἀπριλίου 1989

† Ὁ Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Καρυστίας καὶ Σκύρου

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Ἀνακοινοῦται ὅτι ὁ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 32/10.2.1989 ἡμετέρου ἐγγράφου προκηρυχθεὶς διαγωνισμὸς προσλήψεως δι' ἐπιλογῆς ἑνὸς (1) ὑπαλλήλου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καρυστίας καὶ Σκύρου κλάδου ΔΕ ὁδηγοῦ - κλητῆρος, ματαιοῦται.

Ἐν Κύμῃ τῇ 19ῃ Ἀπριλίου 1989

† Ὁ Καρυστίας καὶ Σκύρου ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ἱερὰ Μητρόπολις Μεσσηνίας

ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ
ΚΛΗΤΗΡΙΟΝ ΕΠΙΚΡΙΜΑ

Πρὸς τὸν Πρεσβύτερον
Βασίλειον Γεωργ. Νικολακόπουλον
τέως Ἐφημέριον τοῦ Ἱ. Ν. Ἁγ. Βασιλείου Βασιλιτσίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεσσηνίας
Ἀγνώστου διαμονῆς

Καλοῦμέν σε, ὅπως ἐμφανισθῇς ἐνώπιον τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεσσηνίας, εἰς τὰ Γραφεῖα αὐτῆς, ἐν Καλαμάτᾳ, τὴν 4ην Ἰουλίου 1989, ἡμέραν Τρίτην καὶ ὥραν 10 π.μ. ἵνα δικασθῇς ἐπὶ ἀποδιδομένων σοι κατηγοριῶν.

Προσεπιδηλοῦμέν σοι, ὅτι ἐὰν δὲν ἐμφανισθῇς τῇ ὡς ἄνω ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ θὰ δικασθῇς ἐρήμην.

Ἐν Καλαμάτᾳ τῇ 20ῇ Ἀπριλίου 1989

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

Πρόεδρος τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου

† Ὁ Μεσσηνίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Μαντινείας καὶ Κυνουρίας

Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις· α) τῶν ἄρθρων 38, παραγρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν. Δ. 1398/1973, γ) τοῦ Ν. 673/1977 καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν

τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ ἱ. ναῷ Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Λουκᾶ Μαντινείας, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 34/ιβ' τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Τριπόλει τῇ 4η Μαΐου 1989

† Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Χαλκίδος

Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς κειμένας διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)77 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις Ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν: 1) Ἁγ. Ἀθανασίου Γαλατσάδων Ἱστιαίας. 2) Ἁγ. Παρασκευῆς Καμματριάδων. 3) Κοιμ. Θεοτόκου Γερακιοῦ Ἱστιαίας. 4) Ἁγ. Ἰωάννου Πολυλόφου. 5) Ἁγ. Ζώνης Ἀμελάντων. 6) Ἁγ. Νικολάου Ἐρετρίας. 7) Ἁγ. Ἀθανασίου Δαφνούσας. 8) Εἰσοδ. Θεοτόκου Φύλλων. 9) Ἁγ. Νικολάου Ψαχνῶν. 10) Ἁγ. Τριάδος Σίμιας καὶ 11) Διακόνου τοῦ Ἱ. Ναοῦ Μεταμορφώσεως Ψαχνῶν, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ προσόντα, ὅπως, ἐντὸς μηνός, ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶνἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Χαλκίδι τῇ 4η Μαΐου 1989

† Ὁ Χαλκίδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

ΡΙΖΑΡΕΙΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ
Περιοδικὸν - Σύγγραμμα
τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς

Διερευνῶνται προβλήματα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μας Ἐκπαιδεύσεως, ὡς καὶ ἐνδιαφέροντα Ἐκκλησιαστικά, Θεολογικὰ καὶ Ἱστορικὰ θέματα.

Ἐπιστασίᾳ ΑΝΔΡΕΟΥ ΦΥΤΡΑΚΗ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Συμβούλου τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς

Τόμος Α' 1978, σελ. 368
Τόμος Β' 1981, » 676
Τόμος Γ' 1984, » 406
Τόμος Δ' 1988, » 408

(Εἰς τὰ θρησκευτικὰ Βιβλιοπωλεῖα καὶ τὰ Γραφεῖα τῆς Σχολῆς, Βασ. Σοφίας 24).

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΛΤΑ ΕΛΛΑΣ

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»
ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
† Ὁ Ἐλασσῶνος ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ
† Ὁ Θήρας ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Ὁμότ. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ
Α) Ἐσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.
Β) Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 20 ἐτησίως.
Τιμὴ ἑκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ» δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν Σεραφείμ, Πασχάλιος ποιμαντορικὴ ἐγκύκλιος.
Ἑόρτια Γράμματα.
Πατριάρχου ΚΠόλεως Δημητρίου, Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις ἐπὶ τῷ Πάσχα.
Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Μνημόνιον τοῦ περιεχομένου τῆς γενετησίου διαπαιδαγωγήσεως.
Μητροπ. Φλωρίνης Αὐγουστίνου, Ἀγὼν κατὰ τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τοῦ ἀθεϊσμοῦ τῶν ἡμερῶν μας.
Μητροπ. Γρεβενῶν Σεργίου, «Ὡς μαχηταὶ δραμοῦνται».
Μητροπ. Θήρας Παντελεήμονος, Τὸ δημογραφικὸν πρόβλημα.
Ἡ ἀπονομὴ τοῦ ἀφφικίου τοῦ Ἄρχοντος Διδασκάλου τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὸν Ἀκαδημαϊκὸν κ. Κ. Μπόνην.
Ἡ ἐκλογή, χειροτονία καὶ ἐνθρόνισις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μυτιλήνης κ. Ἰακώβου.
Ἠλία Β. Οἰκονόμου, Ὀρθοδοξία καὶ Οἰκολογία.
Παν. Ι. Μπούμη, Ἡ θ. Λειτουργία Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.
Ἀρχιμ. Ἱεροθέου Βλάχου, Παραδοσιακὴ Κατήχηση.
Ἰωάννου Δ. Δρούλια, «Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον» Ἰωάννη Σακελλαρίδη.
Γεωργ. Ε. Παπατζανάκη, Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου καὶ αἱ ἀνθρωπολογικαὶ αὐτῆς συνέπεια κατὰ τὸν Ἀπ. Παῦλον.
Λάμπρου Κ. Σκόντζου, Ἡ εἰς Ἅδου κάθοδος τοῦ Κυρίου.
Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια.
Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.
Βιβλιοκρισίαι.
Παρουσίαση βιβλίων.
Παράρτημα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Ἀθῆναι, Ἰασίου 1 — Τηλ. 721.0734